YİTİK CENNET

YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
(DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

Şiir:

ŞİİRLER I	Monna Rosa
ŞİİRLER II	Şahdamar/ Körfez/ Sesler
ŞİİRLER III	Hızırla Kırk Saat
ŞİİRLER IV	Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu
ŞİİRLER V	Zamana Adanmış Sözler
ŞİİRLER VI	Ayinler/Çeşmeler
ŞİİRLER VII	Leylâ ile Mecnun
ŞİİRLER VIII	Ateş Dansı
ŞİİRLER IX	Alınyazısı Saati
GÜNDOĞMADAN	(Şiirlerin Toplu Basımı)

Hikâye:

HİKÂYELER-I	Meydan Ortaya Çıktığında
HİKÂYELER-II	Portreler

Piyes:
PİYESLER-I • ARMAĞAN

Çeviri Şiir:
BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

Düşünce:
RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂM• İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

Deneme:

EDEBİYAT YAZILARI-I	Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir
EDEBİYAT YAZILARI-II	Dişimizin Zarı
EDEBİYAT YAZILARI-III	Eğik Ehramlar

İnceleme:
YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

Günlük Yazılar:
FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

SÖYLEYİŞLER

Röportaj:
TARİHİN YOL AĞZINDA

Konferans:

ÇIKIŞ YOLU-I	Ülkemizin Geleceği

Meydan konuşması:

ÇIKIŞ YOLU-II	Medeniyetimizin Dirilişi
ÇIKIŞ YOLU-III	Kutlu Millet Gerçeği

SEZAİ KARAKOÇ

YİTİK CENNET

13. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cad. Derin Han, No: 8/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

Diriliş Yayınları : 21
Birinci baskı : 1976
İkinci Baskı : 1978
Üçüncü Baskı : 1979
Dördüncü Baskı : 1985
Beşinci Baskı : 1995
Altıncı Baskı : 1998
Yedinci Baskı : 2001
Sekizinci Baskı : 2006
Dokuzuncu Baskı : 2008
Onuncu Baskı : 2009
Onbirinci Baskı : 2010
Onikinci Baskı : 2011

BU KİTAP

Bu kitap, Eylül 1974'ten Ocak 1976'ya kadar Aylık **Diriliş Dergisi**'nde, 21 Haziran 1976 - 14 Ekim 1976 arasında **Diriliş** Pazartesi - Perşembe Günlüğü'nde **Zülküf Canyüce** takma adıyla yayınlanmıştır.

© **Diriliş Yayınları.** BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, internet dosyası açılamaz).

Dizgi-İçdüzen: Hayalevi tasarım
Baskı Cilt: Bayrak Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. No: 14/2 Topkapı / İstanbul
İstanbul - Şubat 2012

YİTİK CENNET

ÂDEM

Şeytan

Âdem'le Havva'nın Cennette öncesiz sonrasızmışcasına mutlu bir hayatı yaşadıkları zaman gibiydi hayatımız Batının soluğu bize gelmeden önce. Bu soluk bize ne zaman geldi? Bu soluk geldiği için mi değişmeğe başladı yüzümüz? Bozuldu ve bir maskeye dönüştü? Dağlarda bilinmeyen bir bitkiyi yiyip de ondan gizli ve sürekli bir zehirlenmeyle yüzünün biçimini ve yaşamasının anlamını yitiren bir varlığa mı dönüştük? İlk soluk ve ilk ürperti anını ayırmak ne zor. Yabancı ve yalancı bir şafağın loş bir dudağa bıraktığı ilk kırağı, ilk çığ. Dışardan gelen soluğun belli belirsiz dokunuşu mu, yoksa iç ateşin dışarıya fırlattığı bir şüphe kabarcığı mı? Ne olursa olsun, ilk hücre ister içerden gelsin, ister dışardan konuk olsun, içerden gelenin dışardan geleni, veya dışardan gelenin içerden geleni sarıp sarmalayarak bir kanser hücresinin ölümcül hayat iştihasıyla büyümeye başlama-

sı önemli. İçerden de gelse, dışardan da, bu imaj kuruyup gidecek bir sivilce değil, bir mevsim krizi değildi. Bir kültür alerjisinden fazla bir şey. Ben bunu Âdem'le Havva'nın Cennette şeytanla ilk karşılaştıkları an imajıyla düşünüyorum. Şeytan içerden mi gelmişti, dışardan mı? Bence daha önemlisi dışardan gelen şeytanın çağrısını dinleyen bir kulağın hemen içerde hazır oluşuydu. Doğruluk, güzellik, iyilik ideasına bir kontrpuan olarak.

İlâhiname'deki o şeytan öyküsünü hatırlıyorum burada birdenbire. Nasıl da dışarda olan şeytan, Havva'nın çocuk sevgisi ile Âdem'in saflığının birleşmesinden faydalanarak ve görünüşte yenilerek insanın içine girmenin yolunu bulmuş ve sonunda Âdem'in içinden şöyle fısıldamıştı: "Şimdiye kadar dışındaydım ve her zaman için, yenilmem mümkündü. Ama şimdi içine girdim, etine ve kanına karıştım. Artık yenilmem mümkün değil."

Şeytanın bu kendine güvenli zafer sesi, acaba bir gerçeği mi ifade ediyor? Bu meydan okuyuşa kanıp susacak mıyız? Yoksa bu, insanda panik uyandırmak için bir oyunu mu şeytanın? Şüphesiz, şeytan büsbütün yalana dayanmaz, büsbütün hakikata dayanmadığı gibi. Bir psikolojik realiteden çıkar yola. Bir beneklik hakikatı yalan bulutunda gezdirir; her toprağa, umulmadık her toprağa bir âb-ı hayat gibi düşürdüğünü sanır. Ama düşen âb-ı hayat değildir. Dirilten yağmurlar olduğu gibi çürüten yağmurlar da vardır. Şeytanın bu

meydan okuyuşu incelenmeğe muhtaçtır. Eğer bir iççağrımız olmasaydı şeytan ne yapacaktı? İçimize girebilecek miydi? Şeytan bütün gücünü bizden alıyor, farkında değil. Bizden kopup yine bize gelen, bizden bir türlü ayrılmayan, ayrılamayan, aleve âşık bir pervane gibi ruhumuza koşan odur. Ama âleve düşen, o yüce aleve düşen de onu yakmaktır. Yakmadığı sürece kendi saflığını yitirecektir alev.

Evet, şeytanın bu meydan okuyuşu incelenmeğe değer. Kendi gücüne ne de kolay anıtlar dikiyor şeytan! Ne de çabuk zafer türküleri çağırıyor ruhumuzun o ağustos böceği! Tanrı'nın kendisine verdiği bir ödevden haberli mi değil? Kaderin bir gongu, bir alarmı, bir kamçısı olduğunu unutuyor mu? Yoksa kendi özünden duyduğu utanç onu saklamayı mı istiyor? Şeytanda utanç mı? Ne paradoks. Bir aşağılık duygusu belki. Ve en doğrusu, insan önünde bir aşağılık duygusu. Yaradılışında yüreğine konan kıskançlık beneği. Ruh gecesinin silinmez izi.

Evet, şeytanın bu öğünme çırpınışını incelemeli. Kime karşı öğünmekte? Boşluklara, yokluklara, uzaya, taşlara, kayalara, yıldızlara ve güneşlere karşı mı? Hayır! İnsana karşı. Bu, ilk güçlü karşı çıkışta onun önünden kaçacağının ve paniğe kapılıp teslim olacağının gizli bir itirafı, ipso facto bir itirafı.

Şeytansız insan (Âdem) düşünülemediği gibi (düşünülürse o insandan ne eser kalır) başka uygarlıkların soluğuyla karşılaşmayan bir uygarlık

da düşünülemez. Güçlü uygarlığın, Âdem'in şeytanla karşılaşması, yenilir gibi olup düşmesi, sonra tövbe yolunu tutup tekrar güçlenmesi gibi, başka uygarlıklarla büyük ve köklü karşılaşmalar yapması gereklidir.

Düşüş

Ah! Düşüşsüz insan! Benden övgü bekleme. Düşüşün tadını almayan insan! Senin, yücelerin serinliğinden, arılığından ne haberin vardır? Ruh gecesinin yedi katlı karanlığına batmamış yürek! Sana ışıklar ve aydınlıklar ne der? Ey zindanda bir gece geçirmemiş dost, güneşe doğru çılgın koşuyu yapacak çocuk olabilir misin? Ey yüksekler-den büyük seslerle düşen su, bu yalçın kayalara bir şelâle borçlu olduğunu biliyor musun? Sessiz ve dilsiz duran mezartaşı! Kitabendeki çizgiler, iniş ve çıkışı derinleştikçe seni tarihin içine yerleştirir, farkında mısın?

Cennette hiç bir sarsıntıya uğramadan yaşayacak olan insanoğlu mu, yoksa ayağı kayarak yeryüzüne düşen ve orda âb-ı hayatı ararcasına karanlıklar arasında geçen, dünya çilesini çektikten sonra Tanrı'ya özlem duyan insan mı? Seçilmiş olan hangisidir? Şanlı olan hangisidir? Yurdunu hangi insan daha çok sevecektir: doğduğu yerden ölünceye kadar hiç ayrılmayan insan mı? Yoksa en genç çağında yurdundan ayrılarak savaşa gitmiş, esir düşmüş, bir daha dönme umudunu tam yitirmişken ansızın esen bir hızır yeliyle ken-

disini yine ülkesinde bulan insan mı? Artık bu insan, yurdunun taşlarına ve topraklarına ne sevgiyle bakar; güneşin kendi ülkesinde suya düşüp bin parça oluşunu ne kalb titreyişiyle izler? Bir çiftçiyi tarlasından koparmak ne demektir? Daha doğrusu kopardıktan sonra ona tarlasını iade etmek? Ona hayat bağışlamak budur işte. Ya sevdiği kadına hemen bir el uzanışıyla kavuşan insanla ona her uzanışında yere çarpılan, düşen, bataklıklara saplanan, sonra yine ölümden dirilmişcesine doğrulan, didine didine sevgilisine doğru giden, onu erişilmez bir yücelikte parlak bulan ve ona tekrar yaklaştığında Zatüssuver Kalesine yaklaşmışcasına büyülü burçların açılarak zehirli oklar yağdırdığını gören ve yine bitmez tükenmez Çin ülkelerine düşen, yine savaşa savaşa, ölüm ve korku devlerini kıra kıra, peri kördüğümlerini çöze çöze yeniden sevgi hedefine doğru yönelen insandan hangisi daha çok hayatın kabuğunda veya incisindedir? Düşen insandır, hayatın sesini işiten, iç sesini duyan... Hakikatlara kurban gibi başını uzatmış olan odur. Tanrısal bıçağın parıltısını o görmüştür. Akmadan önceki kanın şırıltısını o işitmiştir. Artık hayatı boyunca o şırıltı kulaklarındadır. Hayat, o şırıltıyla taze ve yenidir her an.

Düşmemiş medeniyet var mı? Olsaydı ne değeri olurdu? Önemli olan bir medeniyetin düşmeyişi değil, düşüşü dirilmesiz ölüme dönüşmeden doğrulmasını bilmesidir. Böyle olursa, düşüş, doğruluşun ve dirilişin bir bağışıklığı gibi o uygarlığın ömür boyu yeni düşüşlere karşı direnişini sağlayacaktır.

Düşüş, fizik anlamlı yaşantıya metafizik bir anlam getirecektir. Düşüşsüz hayat, bir fizik akıntısı, bir biyolojik devinimden başka bir şey değil. Ama düşüş bir dirilişi getirirse, hayat, fiziği aşkın bir deneyle zenginleşmiş, transandantal anlamına kavuşmuş olacaktır. Hayat, ıstırap ve azaplardan sonra gelen ruh yücelişlerinin sırrına erecektir. Görünmeyen dünyadan yankılarla sonsuzluğu dünyadayken yaşayacaktır insan. Hayat, ölümle terbiye edilmiş, ölüm buzhanesinde dinlendirilmiş ve tabaklanmış olacaktır.

Ölümün ve mezarın anlamı da bu değil mi acaba? Bir düşüşten sonra bir yüceliş gelmesi için hayata ve insana yüklenmiş bir çile saati. Ah, birsarkaç gibi bir ölüme, bir hayata gidip gelen ruh'larla, sadece biyolojik yaşantının içinde vakit dolduran ruhlar arasında ne büyük uçurum vardır!

Yılan

Cennetin kapısında bekleyen yılan! Yoksa o görülmemiş renklerini cennetten mi aldın? Müziğe olan o korkunç tutkun, o, genç kızların mendilini en titiz bir duyarlıkla sana katlatan aşkın hep o korkunç ödevinden kalan mutlu izler mi? Yoksa o pırıl pırıl pulların, o alev gözlerin, o ses sevgin ve aşk tutkun, hep içinde taşıdığın zehri daha iyi belirtmek için tanrısal bir ceza fonu gibi görüntünün hemen arkasına yerleştirilmiş bir paradoks panosu mu? Her neyse, sen bu ifadenle her çağda çağ-

daş ve yine her çağda arkaiksin. Arkaik ne kelime, âdeta dünya zamanından öncesin; bir bakıma hep cennete bitişiksin, ama cehennemi yaşıyorsun. Cehennemsin, küçük bir cehennemsin. Doymamak üzere toprak yutuyorsun, toprak yutmaya mahkûmsun. Çünkü: Topraktan öncesin. İnsanı toprağa getirme mesajının büyük elçisisin. Gözle görünmeyen şeytanın gözle görünen çekisin

Kalbin kapısını bekleyenin, içine bir parça şüphe atmak için, Zatüssuver Kalesi'nin sırlarından haberlisin, o yüzden değil mi ki, dışını böyle süsleyerek içindeki boşluğu gizliyorsun. Bir ucundan cennet, bir ucundan cehennem görünen sihirli bir boru gibisin. Toprağın eski mesajına iştihalı bir elçisin, şeytanın soyut sınırlarını kırıp insanla yüzyüze gelmesi için gün ortasındaki kızıl bir güneş sıcaklığından bir halka, bir kemersin. İhanet mimarisinin çelikleşen kemerisin.

İnsan ruhunun, insanlık ruhunun yılanları vardır; uygarlıkların çökmesi için bekler dururlar sınırlarda. İki uygarlık bir araya geldi mi hemen yılanlar köprü durumunu alırlar. Âdeta iki uygarlığın bir araya gelişindeki ilk sıkıntıdan doğarlar. İyi köprüler de vardır, güvercinlerden, defnelerden, zeytin hışırtılarından ve çam iğneleri aralıklarından, ağaçtan ve çiçek tozlarının çılgınlığından. Ama bütün uğurlu habercilerin mevsimi vardır ve mevsim bahardır. Ama yılanın mevsimi yok. Kışın donukluğu içinde o yine sağdır, zamanını bekleyen bir kara bilinçtir; baharda uyanıp kımıldayan küçük bir çin şer ilâhıdır; yazın ateştir,

yangındır, kızgın bir tufandır, sonbaharda da ebedî dönüşün izinlisi, dinlenicisi, çamaşır yıkayıcısı, kasarcısı, badana ve sıvacısı, ev hazırlayıcısıdır.

Yılanı mı suçluyorum! Hayır, bu bir suçlama değil, bir tasvirdir belki. Bir alın yazısının tasviri. Yaradılıştaki sürekliliğin geçiş noktaları siyah beneklere bakış da gerekli, o da gerekli; yılan da gerekli yaradılışımız için. Yaradılışımızın anıtlaşması için. Yaratış ki bir anıttır; yaradılışda ona yakışsın diye yılan da gerekli, akrep de gerekli, bulut da gerekli. Nasıl ki, leylâk da gerekli, nergis de gerekli. Leylâka sürünen yılan; dalından kopmamış kirazı yuvarlayan yılan, hilkat tablosunu tamamlayan paradoks levhası.

İşte yılanın gözlerindeki ve pullarındaki bu mıknatıs bir çok saf ruhları çeker ve dışarı çevirir; bu yalancı pırlanta ışıkları dış uygarlığa vurur ve orayı bir yakut sağnağı şeklinde gösterir. Yılanın uzaklarda beliren böyle yapma eleğimsağmaları vardır; gözlerin yılanı eleğimsağmalar. Ah, biz nice eleğimsağmalar gördük, nice yalancı eleğimsağmalar gördük yüzyıllar içinde Avrupa uygarlığında. Bize gösterenler oldu ve biz onların gözünden gördük.

Ne iyi ki yılanların da zaafları vardır; yılanları istenilen yöne çevirip dans ettirmek için ruhun musikişinaslarının sökün edip gelmesi gerekli. Yılanlar da büyük musiki içinde erir. Uygarlığın büyük armonisine çarpıla çarpıla, döne döne gözlerden kaybolurlar. Uygarlığın güçlü seslerine ihtiyaç vardır; ihaneti bile dağıtır, toz dumana çevirir seslerine.

Kutsal ekmeğine ihanet eden gibi, gök azığına ihanet eden gibi, uygarlık özüne ihanet edenler de bulunacaktır. Bunlar kırmızı ışık yakan trafik düğmeleri gibidirler. Uygarlığından yetersizlik duymanın sonucu değil bu. Yeterlilik duygusundan yoksunluk bu. Yaşamak için gerekli en az metafizik doygunluk düzeyine bile erişemeyen yılanın ruhu gibi.

Havva

Havva bir imaj mı bu macerada? Ne demek? Bir unsur diyecektim. Ondan da fazla bir şey. Söz gelimi imaj dedim. Söz gelimi unsur diyebilirim. Ama Havva'nın anlamı, Âdem'in anlamı demek bir bakıma. Bir bakıma ondan da fazla bir şey. Çakmak kayalarından fışkıran pınar bir iğfal mi? Evet belki bir iğfal, bir baştan çıkarma! O iğfalden hayat fışkırıyor. Nasıl ki, yağmurun gelişi göğün iğfalı gibi. Nasıl ki, gülün açılışı, evrenin bir baştançıkışı. Döl, iğfale bağlanmış insan ve yaradılış zinciri, Havva'nın şanına armonikalar.

Havva için armonikalar.

İnsan soyu, bu armonikaların sırrını göğsünde saklar. Kadın, erkek için hayatla ölüm arasına gerili bir kemandır âdeta. Doğduğu andan ölünceye kadar ona yaklaşmalar, ona katılmalar ve ondan kopmalar sürüp gider.

Havva Âdem'e bir çıkmadır, bir dipnotu. Ama öyle bir çıkma ve dipnotu ki, asıl metnin anlaşılması için kaydı gerekli.

Havva ilkin bir yankı, bir gölge gibi idi. Varlığını Âdem'e borçluydu. Bu yüzden bir diyalog kurulamıyor, bir eser ortaya çıkmıyordu. Ağaç vardı, ağacın hülyası vardı. Ama çiçek ve meyve yoktu. Ya da çiçek açmıştı ağaç ama bir türlü çiçek meyveye dönüşmüyordu. Çünkü : Mevsim hep aynı kalıyordu, değişmiyordu. Meyvenin ortaya çıkması için mevsimin değişmesi lâzımdı.

Çiçekle yaprak arasındaki fark henüz bir renk farkından ibaretti. Varoluş, insanın varoluşu, henüz tek yanlı, tek katlıydı. İnsan, arı ve şeffaf da olsa, enfüsün duvarlarıyla çevriliydi. Âfaktan ortada eser yoktu. Bu yüzden hakikatın hakikat olduğunu kanıtlayacak bir fon, bir karşıt da yoktu. İnsan ve gölgesi henüz toydu. Sınavdan ve ateşten geçmemişti. Bir mutluluk vardı ama bu mutluluk henüz tunçlaşmamış, tabii sertliğine ve dayanıklığına kavuşmamış bir mutluluktu. Bekanın kanatları altında her tehlikeden korunmuşluk vardı. İnsanın terleyen sırtından üşütücü, dondurucu, hatta nerdeyse öldürücü yokluk, geçicilik (fenâ) rüzgârları henüz geçmemişti. Ezelî ve Ebedî ben vardı ama insan neydi? Yaradılışın ilk katı açılmıştı, bir kaç katın daha açılışı gerekti.

Âdem'in yanında Havva'nın belirişi, daha doğrusu ikinci bir dönemde belirgin hale getirilişi insana yokluğun acı tadından tattırılmasına bir hazırlıktı. Enfüsün duvarları içinde ikinci bir enfüsün gelişi, âfakın korkutucu çehresine alışmak için bir başlangıç, bir girişti. Âdem'in ölüm maskeli yokluğun karşısına çıkabilmesi için arkasında

ikinci ben durmalıydı. Cennetin ortasında ikinci ben kabarcığı olarak doğan Havva, muştu gibi gelen Havva, Âdem için yepyeni deneyleri de beraberinde getiriyordu. Âdem için ikinci ben olan Havva, bir şartın daha eklenmesiyle "sen" oluyordu. İlerde de bir "o" duruyordu.

Âdem'in Âdem, Cennetin Cennet olabilmesi için atılan ilk adımdı Havva'nın gelişi. İlk toplanış yeri olan Cennetten bir dağılım başlayacaktı. Bir yabancılaşma. Bir "dış"a doğru gidiş. "İç"in karşısına bir "dış" dikiliyordu. Özlem yolu açılıyordu. Âdem'in kendine penceresi olan Havva, ikinci merhalede "dış"a açılan bir pencere, bir köprü oluyordu.

Her şey son ucuna gitmek zorundaydı. Şeytan şeytan olacaktı, yılan, yılan. Âdem'in Âdem olması için şeytanın, yılanın ve insanın cennet varlığı olmaktan çıkmaları, cennetin şartlarından faydalanma kolaylığını yitirmeleri, Cenneti yitirmeleri gerekiyordu. Cenneti, bulmak için yitirmek gerekiyordu.

Cennette tohumlar vardı, çocuklar vardı âdeta. Şimdi tohumun gelişmesi, ağaç olması, çocuğun büyümesi lâzımdı.

Bütün bu kapıların açılışı Kadının varoluşu ile başlar. Kadının varoluşu ve hele varlığını duyuruşuyla.

Kadın varlığını duyurduğundadır ki, Âdem de varlığını duymaya başlamıştır. Dost ve düşmanın içiçe, âşina ve yabancının yanyana gelişi başlamıştır.

Durmaksızın yaradılış tamamlanıyordu.

Kadın da karışmıştı varoluş ayinine. Ayin büyüyordu.

Ayinin ortasında Âdem yüceleşiyordu.

Evrenin bir örneği olan insan, ömrü içinde hilkatten kıyamete kadar sürecek olanı yaşar.

Çocukluktan çıkarken, Cennetten koğulan ve Havva ile yeniden dünyayı aşıp Cennete ulaşacak olan Âdem'dir insan.

Medeniyetler de böyle bir saf ve mâsum çocukluk ve Cennet hayatını yaşarlar, sonra bir nevi dişilerini doğururlar, sonra onunla olan diyaloğdan dışa açılış, öbür medeniyetlerle boy ölçüşme başlar. Bu öylesine çetin bir varoluş sınavıdır ki, bunu başaramayan medeniyetler kaçınılmaz düşüşe uğrarlar, tarihin dehlizine, bodrumuna gömülürler, ama bu imtihandan başarıyla çıkıp kendi olgunluğunu bütünleyenler, tekrar Cenneti bulmuşcasına kurtuluşa ererler. Aşağıların aşağısından yücelerin yücesine yükselirler yeniden.

Âdem ve Havva'nın hayatlarında bir kader olarak yaşanan, her insanın ve her toplum ve medeniyetin ömürlerinde de tekrarlanan bir şema olur. Hilkatte olan, âdeta, bir sembol olarak tarihin başlangıcında durmakta ve ona maya ve öz olmaktadır.

Medeniyetin ülkü özü, Âdem'in özü, özbenliği gibidir. Sonradan doğan azbuçuk özgür edebiyat da Havva gibi. Erkek özle dişi öz arasındaki diyaloğ yabancı düşünce ve ülkülerin tarlası olmaya

elverişlidir. Öbür medeniyetler bu aralıktan sızarlar. Ya da sızmalarına lüzum yok, medeniyet yavaş yavaş pencerelerini açacaktır bu dış dünyaya. Ölümcül alışveriş başlar. Bütün bu metabolizma sonunda da kendini yitirmeyen medeniyet, sınavını başarıyla vermiş, tekrar eski güvenine kavuşmuş, şüphe ve tereddütlerden kurtulmuş, daha gelişmiş, daha serpilmiş ve büyümüş olacaktır.

Günah duygusu bu özgürlükten doğmakta. Özgürlük bir risk getiriyor ama oluşu da gerçeğin ateşten imtihanına sokuyor. Âdem'in Havva ile birlikte ve yine Havva önünde özgür olması gibi medeniyetin özü olan din düşüncesi de ilkin edebiyat ve sanatla kendi öz çevresinde kendi cevherinden bir çerçeve, bir kabuk bağlayacaktır. İşte bu çerçeveyi kırmadan çerçeveyi aşmak, kabuğu zedelemeden dışarıya neşvünemasını duyurmaktır gerçek gelişim ve ilerleyiş.

Ey estetik! Ey sanat! Ey edebiyat ve şiir! Seni doğuran ana öze, yani dine, neden en kısa zamanda, yoz katkıların, yabancı duygu ve düşüncelerin, yanlışların pencerelerini açıyorsun? Gerekli bir özgürlüğü sömürmüş olmuyor musun? Din ve medeniyetin bu dar kapıdan geçmesi gerekli diyeceksin. Evet doğru, fakat bir an önce dönmek üzere. Kendi özüne, samimiliğine dönmek üzere. Edebiyat sarhoşluğundan ve aldanışından Havva ve Âdem tövbesine ve inanç özüne, dönmek şartıyla.

Yasak yemiş - buğday

Buğday, dünya lâmbasının yanması için bası-

lan düğme oldu. Ve tabiî Cennet ışıklarının sönmesi de dünya ışıklarının gelmesiyle birlikte oldu. Çünkü: Dünya ışığı, cennet ışığı, âhiret bahçesi, ruh şafağı için bir gecedir, karanlıktır. Âhiret de, cennet de dünyaya batmış dünya boyasına boyanmış kişiye bir şey söylemez. Onun kalbini çağırmaz ahiret. Çağırsa da âhiretin çınlamasını duymaz o kalb. Bu kalbin gözlerinin görüş sınırı dünya çizgileridir.

Mesnevi'deki hür kuş - tuzağa yakalanan kuş ikilisini anmak gerek bu noktada. Bir kuş tuzağa tutuldu. Çünkü: kursağına buğday girdi.

Zaruretin tohumudur buğday. İçinde özgürlüğü yok eden bir güç gizli. İnsanı içten yakalayan bir zincirdir.

Yoksulluğun bitmez tükenmez kitabıdır.

Evet, buğday, sonsuz zenginliğin içinde fakirliğin, imkânın içinde zaruretin tohumu olarak boy gösterdi Cennette. Mademki Cennet, istenen, arzu edilen, düşünülen ve düşünülemeyen bütün nimetlerin sergi alanı gibiydi, bu sergide bütün tablonun kontrpuanı olarak bir benekciğe ihtiyaç vardı. O benekcik, o leke buğdaydı. Buğday başakları arasına karışan karamuk başağı gibiydi buğday ebedî nimetler bahçesinde. O olmasaydı tablo eksik olacaktı. Sınav olmayacaktı, deney olmayacaktı. Sınavdan ve deneyden geçmiş bulunmak diye bir şey de olmayacaktı. Enfüse tam denk gelen bir âfâk, bir nevi, enfüsün uzantısıdır. Âdem'in dileklerine dayatmasız cevap veren, gecikmeden gelip râm olan bir nesneler dünyası, gerçekte O'nun iç

dünyasına dahil demektir. Dış dünyada bulunuşları sadece bir fizik konum meselesidir. Yoksa metafizik açıdan Cennet, başlangıçta Âdem'in özbeniyle içiçe idi âdeta. Âdem'in beni nerede bitiyor, Cennet nerede başlıyordu. Âdem, Cennete gark olmuştu. Ya da Cennet Âdem'de insana gark oluyordu. Çocuğun ilk dünya algıları gibi. Çocuk eşyayı ilk sıralar kendi beninden ayıramaz. İç ve dış ayrımı başlangıçta yoktur onda. Onun için yanlış olarak çocuğu egosentrik olarak nitelerler. Aslında çocuk eşyayla kendi benini birbirinden ayırmıyorsa, bu kendi benine olan düşkünlüğünden değil, belki henüz kendi beninin de, dış âlemin de farkında olmamasındandır. Çocuk, büyük ve metafizik bir anonimlik içindedir. Âdem'in cennette yaşadığının bir minyatürünü yaşamaktadır. Bir rüyayı, büyük bir evren şarkısının rüyasını yaşamaktadır. Hep tatlı âhenklerden örülü bir musikinin içinde erimektedir. Varoluşun tadıyla sarhoştur. Ama onu daha ilerilere götürmek için bir gün uyandırırlar; onu bu halde komazlar. Çocukluğun bitiş gongu çalar bir gün. Buğdayın sertliği dişine dokunur ve o bu sertliği duyar, bu dokunuşu fark eder.

İşte, Cennette bir tohum olarak bulunan buğday, Âdem'e acı bir şekilde de olsa kendi varlığını duyuracak bir unsur olarak bulunmanın sırrını taşıyordu. Buğday, öyle bir düğümdü ki, açıldığında Cennetle Âdem arasına bir perde gerilecekti. Âdem için hayat, "oluş" olmaktan çıkacak, "varoluş" olacaktı. Ebedîlikten bir parça olan Âdem'in

hayatına, buğday, fâniliğin mayasını katıyor, böylece ebedîlikle fâniliğin karşılaşmasından insanlığın varoluş dramı doğuyordu.

Buğday, mutluluk içinde mutsuzluk gibi duruyordu. Sükûnet içinde ihtilâl tohumu gibi. Aslında bir dürtüydü. Rüyanın tam ortasında gerçeğe çağıran bir dürtü. Gerçek, şüphesiz rüyanın zıddı demek değildi. Ama, rüyadan ibaret de değildi. Bir de rüyanın ötesi vardı. Arka yüzü, görünmeyen yüzü vardı. Âdem düşten uyanınca veya uyandırılınca, düşle birlikte, daha doğrusu, düşün anısıyla birlikte, düş dışını, düş ötesini ve düşün karşıtını da yaşayacak, böylece yaşantısı tam olacaktı. Tanrı halifeliği yaşantısı olacaktı hayatı.

Böylece Âdem Âdem olacak, Cennet de Cennet olacaktı. Kolay değildi oluşum.

Arı duru bir vücutta bir kanser hücresi gibi duran buğdaya, yasak yemişe dokunmamalı mıydı Âdem. Dokunacaktı, bu onun alınyazısıydı. Hücre dokunulur dokunulmaz faaliyete geçecek ve o zamana kadar sıhhat nedir, hastalık nedir düşünmemiş olan vücudu kuşkulara salacak, ama düşünceyle olgunlaştıracak onu, ona savaş verdirecek. Bu kanser yenilmez bir kanser değildir. Yenilecek ve vücut eski sağlığına kavuşacaktır. Bir farkla. Sağlığın şuuruna varma farkıyla.

Kolay özgürlüğün içinde çetin bağlantının tohumu gibi duruyordu Âdem'in iştihasının karşısında buğday. Pandorun kutusu gibi duruyordu. Kalbimiz dokunur dokunmaz kutu açıldı ve torba patladı. Bir an için onun toz dumanından Cennet

gözlerden uzaklara kaçtı. Rüya bitmiş, kaskatı toprağın üzerine düşmüştük.

Macera yeniden başlıyordu. Varoluş macerası yeniden başlıyordu.

Medeniyetler de böyle. Başlangıçta insan onu bir cennet özlemiyle benimser, onu en tatlı yanıyla yaşar. Kuşku yoktur, saf yaşayış vardır. Ama, bu doğurganlık, bu verim, bu inanış, bu güven sürüp gitmez. Fâniliğin sınırı bir yerde gözükmeye başlar. Zaruret, hürriyeti bastırmak ister. İnsan düş gibi yaşadığı hakikat, güzellik ve iyilik idealarından örülü sistem dünyasından uyanıp realitelerle karşılaşır. Artık, dünyaya, toprağa düşen Âdem gibidir o uygarlık. Çetin bir imtihan günü gelip çatmıştır. Tekrar Cenneti kazanmak, o düşe varmak kolay olmayacaktır. İnsanın büyük çaba göstermesi gerekir. Hayat savaşı, varoluş savaşı başlamıştır. Eşyaya, tabiata karşı varoluş savaşını açacaktır insan. Ve insanla birlikte medeniyet. Eğer bu imtihanlardan başarıyla çıkarsa, medeniyet, gerçek yaşamayı hakketmiş olacaktır. Eski güvenine, eski varoluş doğurganlığına erişecektir.

Bu açıdan bakılınca buğday, bir düş gibi başlayan medeniyetin realitelerle karşılaşmasının ve varoluş savaşına girişmesinin sembolü oluyor.

Toprak

Toprak, ya da öbür adıyla dünya. Âdem'in yaradılış malzemesi. Uykuda olan ilk insanî yığın. Âdemde çiçeklenen, ruha kavuşan madde. Sonra

Âdem'in yücelerek terk ettiği, arkada bıraktığı, bir anı haline getirdiği. Veya bir anı haline getirilen, Âdem'in kaderinde. Bu, ikinci bir buluşma için ilk bir muştu mudur toprak için? Bir umutsuzluk mudur insan için? Evet, nihayet, bir suç belirdi ufukta ve insan kendi malzemesine reddedildi. Çiçek gövdeye geri gönderildi. Ehlî olan yabana gönderildi, ehliliğin şartlarını şaşırdığı için. Kınama olarak değil, yeniden başlamak için. Bu bir Sisiphos mitosundaki gibi sonsuz bir tekrar değil, her olgunlaşmada olduğu gibi bir tekrar. Ta oluncaya kadar. Bir deneme bu. Bir tecrübe.

Bütünün unsurlarına geri dönüşü. Kendini yeni baştan yoklayışı. Filozofun dediği gibi ölürken yeni doğmuş gibi ölebilmek, bu dünyaya gelişimizin sebebi. Toprağa dönüşümüz, böylesine bir yenilenme için. Hakikatın bile bayatına tahammül edilemez. Hakikat sürekli olarak kendini yeniler. İnsan bu yenilenmeyi doğru yoldan yapmazsa yaradılış onu zıt yoldan yapar. Tırmandığını unuttunsa öyle duracağına düş ve yeniden tırman; durmaktan daha iyi bu. Ot gibi varolacağına öl ve yeniden diril. Allah, sana verdiği nimetleri hükmî olarak da olsa ölü hale getirmene razı olmayacaktır hiç bir zaman. Seni çevreleyen nimetleri, düşünceleri, inançları, özel olarak hayatı ölü hale getiremezsin. Seni çevreleyen ilahî dünyayı gönlünde öldüreceğine sen git ölümde yıkan, ölüm âb-ı hayatında yıkan ve ebedî hayat bularak geri dön. Toprak, işte böyle bir çağrıdır insana. Kabirdir. Evet, toprak, veya onun anlamlı, zamanlı, tarihli

uzantısı dünya, bu kabir gibi insanı yeniler ve yeni bir dirilişe hazırlar.

Bunun içindir ki, Âdem'in suçu görünüşte bir suç, düşüşü görünüşte bir düşüştü. Aslında yücelik kaderi böyle bir çetinliğin içine gömmüştü Âdem'in geleceğini. Bu çetinlik de, melâmet dervişlerininki gibi, bu kaderi suç, günah ve düşüş perdeleriyle maskeliyordu.

Evet, ey toprak, en alçakgönüllü tohum gibi, bir tohum olarak, ilâhî sırrın tohumu olarak, hor ve hakir savrularak Âdem sana geldi. Sen onu sakın zayi etme.

Biz sana geldik ey toprak, ey ana kucağı sen bizi sakın zayi etmeyesin. Allah'ın hazinesini açılacağı güne kadar saklamasını bil ey toprak.

Ey ölüme kucağını açmış olan unsur, sakin eleman, diriliş de sana kucağını açacaktır, aklından çıkarma.

Çocuk da bir suç işledi mi annesinin kucağına atılmaz mı? Hatta, annesine karşı bile annesine sığınır çocuk.

Medeniyetler, kültürler, imân gerçekleşmesinden doğma tarih doğrultuları da kimi zaman bir sürçme, bir saplanma halinde kendi unsurlarına dönüp, kendi malzemesinden ibaretmişcesine bir sıkıntı içine düşerler. Evet, malzeme üzerine kurulan yaradılışın harikaları sanki bir üfürüşte uçup gitmiştir. Toprağa düşen Âdem'in aklına her gelişinde Cennet için düşündüğünü, uygarlıklar da geçmişleri için düşünürler bunalım çağlarında.

Aslında ilk hâle dönüşte insan görür ki, ilk hâldeki oluşla bu dönüşten sonraki oluş birbirine sadece görünüşte benzemektedir. Gerçekte ikisi arasında büyük bir fark vardır. Cennet deneyinden önceki Âdem'le Cennet deneyinden sonra dünyaya dönen Âdem arasındaki fark. İnsan Cenneti yitirmiştir, ama onu tekrar arayabilir ve bulabilir. Bir bakıma yorgundur, iptidaîliğin o enerjisi yoktur, genç değildir ama hakikata varmış, esere ulaşmış bir hayat gerisinde durmaktadır. Biraz dinlendirecektir dünya, hamlık kendisini. Yontulmamış malzeme, yeni yontular için iştiha uyandıracaktır.

Medeniyetlerde de bir çöküş, bir kriz onu ilk malzemeye, bilgi ve inanç temellerine, hatta onları muhasebe etmeye, hatta biraz daha ilerisine, âdeta yokluk, hiçlik kütlesinin çekirdeğine yöneltecektir. Orada bitişle dinlenip tekrar yeniden ibdaya dönebilme imkânı içiçe durmaktadır. Bütün lâmbalar sönmüş olsa bile hâtıra lâmbası yanmaktadır. Eşyanın çizgilerini bu ışık altında da görmek mümkündür. Fakat dağılım artık bir daha derlenip toparlanmayacak kadar şiddetli ise, iki durumla karşılaşacaktır o uygarlık. Biri, yokoluş, biri de tümüyle diriliş değil de, hayat özü kalmış bir noktadan yeni fışkırış.

Özleyiş

Uzaklaştırma yaklaştırma içindir. Ayrılık buluşmaya doğrudur. Yitirme, bulma arzusunu uyandırır. Gurbette söylenir sıla şarkısı.

Sevgiye özleyişin katılması içindi Âdem'in dünyaya gönderilişi. Sevmeyi çeşitlendirmek, zenginleştirmek bakımındandı. Ayrılık, gurbet duygusu, sıla özlemi, buluşma, kavuşma sevinci gibi duygu ve duyarlık ateşleyicisi bir demet sunulsun diye Âdem'in ruhuna bu göç ve bu sürgün bağışlandı. Sürgünü düzenleyen ve göçü yürüten hükümdarlık hikmeti, bağlılığı pekiştirmeyi, ateş imtihanından geçirerek sağlamlaştırmayı hedef almaktaydı.

"Dünya bir köpüktür". Evet, ama hakikat denizinin ve sonsuzluk ummanının üstünde. Onun dalgalarının çocuğu olan bir köpük. Deniz dalgalanmasa bu köpük olmayacaktır. Ama dalgalanmadıkça deniz deniz olacak mıdır?

Çöl, kentleri özletir. Su özleminden seraplar türer. Eser, bir bakıma, çöldeki insanın metropolisi kafasında canlandırışından doğar. Malzemede ölür, eserde diriliriz. Bundandır ki, dünyada ölüş bir dirilişe çıkıştır. Üstünlük yolu, tabiî çıkıştan daha önce davranır. Daha dünyadayken dünyadan çıkmak gerek. Ölmeden önce ölmek gerek. Ölümle gelen gelmeden, ölümün bütün şartlarıyla varoluşu kucaklar ve sararsan, ölüme en yaklaştığın yerde özleyişin gözden inci gibi yaşlarla aktığını görür ve gönlünün doğusundan sevgi güneşinin yükseldiğini farkedersin.

Çile, Hazreti Musa'nın Sina'da çektiği çileden, Hazreti Peygamber'in Hira'da çektiği çileye kadar bütün çileler, peygamber olmadan önce çekilenden peygamber olduktan sonra çekilenlere değin çile-

ler, bu özleyişin verdiği sabırla katlanılan ruh gelişmeleridir.

Peygamberlerin çileleri: ateşte yanmaktan kurban olarak kesilmek üzereyken bırakılmaya, kuyulara atılma, kervanlara satılma ve zindanlarda yatırılmaya, balık karnında kalmaya, testereyle kesilmeye kadar giden çileler.

Kolay imân bir inkâra dönüşebilir. Ama çile çekilerek erilen inanç, inkârların fırtınasına dayanıklıdır. Zelzele geçirmiş, sel baskınına uğramış, rüzgârlarla sarsılmış, fakat yine de yerinde sapasağlam duran bir yapı ile her türlü dış etkiden uzak veya mahrum tutulan bir yapı bir midir?

Hakikat ruhumuzun kulağına fısıldayarak der ki: boş durma insanoğlu, imânını imtihan ettir. İbrahim ol, inkârların ateşine bulan, ama yanmamak şartıyla insanoğlu. Yusuf gibi eşyanın karanlığına in ve orada da Allah'ı anmayı unutma. El kervanlarına katıl, düşünce ve sanat oymaklarını kelebek gibi değil, arı gibi dolaş, karınca gibi bilgi harmanlarını arşınla. Ta çıktığın noktaya döndüğün zaman mâna gelini kendini sana teslim edinceye kadar.

Âdem'in dünyada Cenneti, ahireti özleyişiyle dönüş dairesinin yarısı bitmiş olur. Dönüş başlamış demektir. Kader bir gün daireyi tamamladığı zaman, yolculuk ilk çıkış noktasından yine en yüce noktaya yöneldiği vakit bir başka iklimin rüzgârları esecektir. Kulağımıza başka sesler gelmekte, ayağımızın altından artık toprak kaymaktadır.

Yüzünü Allah'a döndürdüğün zaman, nasibinde varsa uçan sensin, seccade değildir. Seccade uçmaz, ancak, insan uçarsa seccade de onunla birlikte uçmuş olur. Anlayışsız kişi seccadenin uçtuğunu ve insanı da uçurduğunu sanır.

Yüzümüzü Allah'a çevirdiğimiz vakit, başka bir iklim, başka bir mevsim başlamıştır. Ayrı bir mevsimin mantığı. Sarhoşluğa benzeyen bir mantık. Ama bu, Hazreti Mevlâna'nın dediği gibi, üzüm şarabının sarhoşluğu değil, seher şarabının sarhoşluğu. Oluşun sınırlarını zorlayan bir sarhoşluk bu.

Batan uygarlıklarda da, bu iç özleyiş, rönesanslarla kendini duyurur. Bir rönesans isteği, arzusu ruhları sardı mı, artık hiç bir engel o uygarlığın geri gelişini önleyemez. Diriliş başlayınca ölüm seyirci kalır. Eşya kurallarının tomarı dürülür.

Aç tomarını ey kalb, aç tomarını ey ruhumuzun fecri! Özleyiş böyle seslenir durur. Bülbül, diriliş şafağının kanla gusl etmiş, kendi ölümünün kanıyla gusletmiş bülbülü ilk defa dikenlerin ötesinde bulunan gülden söz eder. Âdem'deki Cennet özlemi gibi, bülbüldeki gül aşkı gibi uygarlığın dirilişinin erlerinde de kendi aslına dönüş tutkusu, sevgisi, ülküsü doğar.

Varış

İki aslı vardır insanın: bir, madde aslı, toprak; bir de ruh aslı, yücelikler. Tanrı katındaki yüce-

likler. Eşyanın ulaşamadığı yaratış bölgesi. İnsan, bu iki asıl arasında bir daire dönerek gelişme çizgisini tamamlar. İnsan yaratılmış, sonra yüceltilmiş, sonra imtihan için, ruh pişsin ve olgunlaşsın diye madde aslına döndürülmüş, ondan ruh aslına yönelmesi istenmiş, bu yönde göstereceği bütün çaba desteklenmiştir. Ama insan, madde aslının dolaylarında ruh aslını unutur ve tekrar temelli yücelmeye niyetlenmezse, maddeden de öteye fırlatılır. Aşağıların aşağısına düşürülür. Ama bir kere de yüceye yöneldi mi ona bütün kapılar açılır. Mucizeler ülkesinin kapıları. Melekler de onun yardımcısıdır. Zaman bile şuurlanır. Ve insan Ashâb-ı Kehf gibi mağaradan çıkar. Uykunun şartları yerine uyanıklığın dinamik kanunu geçmiştir Sen artık sende değilsin. Senden senlik gitmiştir artık. İçin bir başka özle dolmuş. Seni senden boşaltarak yeniden saf bir özle doldurmuşlar. Sen kendi kendine sorarsın : "Ay! O ben miydim? Ay! O kadar düşmüş müydüm? Ve bu ben miyim? Ne kadar hafifledim. Bütün ağırlıklarım geride kaldı sanki." Böyle böyle, artık geriye bile dönüp bakmayacak bir uzaklığa kadar gidersin. Ve o uzaklık asıl yakınlıktır.

Söz bitmiştir. Aşktır gönlün alınteri. Bu alınterinin sözü geçerlidir artık.

Hazreti Âdem, dünyada belli bir süre sonra nasıl ki bu düşüşün anlamını bilmiş ve yücelmenin sırrını kurcalamıştı. Bu niyet arılığı onu terkar yüceliğe yöneltti. Peygamber olmak gibi en üstün insanlık derecesine yükseldi. Artık o dünya ni-

metleri içinde iken bile aslında ahireti yaşıyordu. O artık kendisini halkedenin yanında idi. Onun her yerde olduğunu artık anlamış bulunuyordu. Âdeta tekrar Cennetteydi. Ölmeden önce ölüm aşılmış, Cennet büyüyerek dünyayı da içine almıştı âdeta. Eş ve oğullar Cennetten birer parçaydılar. Toprak ve buğday dahi Cennetin bir parçası olmuşlar, yasak yaftasından kurtulmuşlar, sıyrılmışlardı.

Evet, şeytan yok olmamıştı. O yine duruyordu. Ama biraz uzakta. Yıkılmış, yere çarpılmış, âdeta tükenmiş, utançtan yerin dibine batmış vaziyette.

Dağlar, ufuklar vuslatın cam kesmesi mutluluk rengine bulanmıştı.

Kavuşma dağı taşı tutmuştu.

Suların sesi buluşmayı fısıldıyordu.

Güneş her gün bir buluşma muştusu gibi kendini gösteriyordu.

Ay, hurma ve zeytin dalları arasında rüzgârda savrulan bir duvak gibi bir belirip bir kayboluyordu.

Hakka kavuşmaktan üstün ne olabilirdi? İnsanı ordan daha çok sükûnete götürecek ne vardı? Diyaloğun iki ucu arada bir kıl mesafesi kalmak üzere bitişiyordu. Handiyse monoloğ olacak gibi. "Her şey O'na dönücüdür" anlamında olan atmosfer, ceberût âleminin sesi ortalığı kaplıyordu.

Ey ruhum, sen de kendi Âdem'in olabilirsin. Ölüm gelmeden önce ölümün şartlarına bürünerek ölümü aşabilirsin. Sen de ölümün ötesini

ufuklardan, sabah vaktinden, seherlerden, gece çilelerinden sorabilirsin, o değişmez mevsimin çiçeklerini, dizlerin kan içinde kalsa da inancın yüce dağ doruklarından toplayabilirsin.

Siz de, bir uygarlığın son çocukları, evet siz de, tekrar o uygarlığı yücelten, en parlak vakitlere eriştiren öze dönerek onu yeniden ihya edebilirsiniz. Bunu yaparsanız onun aşkı sizi saracak, siz âdeta bir mucize ikliminde ilerler gibi olacaksınız, şeytan veya şeytanî sistemlerin hiç biri size engel olamayacak. Sizi aşk yönetecek. Ve siz tekrar hakikatın bayrağını dünyaya dikecek, ilâhî siteyi gerçekleştirecek, Hakkın medeniyetini zafere ulaştıracaksınız. Ve bunun armağanı olarak varılacak yere daha o anda varmış olacaksınız, erilecek alana ermiş bulunacaksınız.

NUH

Tufan öncesi

Ortalık gün güneşliktir. Her sabah ufuklar aynı tazelikte kızarmakta, dağlar aynı harikulâdelikle aydınlanmakta, güneş aynı gençlikle dağların ucundan gözükmekte, insanlar uyanıp pazarlara koşmakta, taş yontucuları, saraylar için mermer yontmakta, Mezopotamya'nın asma bahçelerinde üzüm salkımları hayat özünü taşıyormuşcasına sallanmakta. Hiç kimse, bu mutlu yaşantının değişebileceğini, ufukların kararacağını, güneşlerin görünmezcesine batacağını, şehirlerin toza ve dumana karışacağını aklına getirmiyor.

Tufanda değil, Tufan öncesindeyiz de ondan.

İnsanlar, genel olarak içinde bulundukları zaman ve şartların etkisi altında düşünürler. Yani mantık da içinde bulunulan şartların mahkûmudur. Dünü, içinde bulunduğumuz olağan şartların ışığında yorumlama eğilimini taşıdığımız gibi ge-

leceğe de aynı durumların tekrarı olmaktan öte bir hayat hakkını yakıştıramayız. İnsan âdeta kördür. Ne geçmiş zaman bugünkü gibiydi; ne de gelecek zaman bugünkü gibi olacaktır. Hatta bu anlamda ve bu açıdan bakılınca, şimdiki zaman bile algıladığımız şimdiki zamanın ötesinde durmakta. Gölgeyi gerçek, gerçeği gölge yerine koyan insan, kendini aldatmaktan başka bir şey yapmıyor.

Geçmiş zaman, harikalarla, harikulâdeliklerle, fevkalâdeliklerle dolu. Gelecek zaman da neden öyle olmasın? Aslında, gören göz için şimdiki zamanın da her anı, aynı fevkalâdelikler, harikulâdeliklerle ayakta duruyor. Hayat, sadece komedi olmadığı gibi, sadece trajedi olmadığı gibi, sadece dram da değildir; trajedinin, komedinin, dramın üstün bir uyum noktasında dengeye erişinden doğmaktadır. Trajik olan, komik olanı bir kılıç gibi ikiye böler; dram, trajiğin soluk almak için durduğu noktada belirir; trajik olanın durduğu noktada, tembelleştiği çizgide bir yosun gibi biter dramatik olan. Gül, güneş, su, çocuk hep olağanüstüdür. Fakat bütün bu olağanüstüler hakkında duygumuzu sürekli olarak koruyamayışımız yok mu? İşte bütün felâket oradan doğuyor, oradan başlıyor.

Bütün harikulâdelikleri önümüze olağan bir sergi, bir yaygı gibi uzatan Yaratıcı, bizden, sürekli olarak, olağanüstüne dikkat etmemizi istemektedir. Sürekli olarak, fevkalâdenin duygusunu taşımamız gerekmektedir. Bütün fevkalâdelikle-

rin karışımından bir alelâdelik duygusunu çıkarmak, insanın bahtsızlığının temel sebebi. İnsanoğlu, ruhunu, yaratış zirvelerine yerleştirerek o zirvelerden durmadan inanç ve umut emecektir. Hilkatin bu harikulâdelik memelerinden emmeyen ruh, kısa zamanda solacak ve pörsüyecektir.

Tufan öncesinde de, insanoğlu unutmuştu hilkatle gelip ruhumuza bitişen olağanüstünün hakkını. Ama, olağanda bir kabarış vardı ki, bunu, ancak kendisine geçmişe ve geleceğe gerçek bakışla bakma gücü verilen insan sezebilir. Allah'ın açtığı iç gözle bakan görebilir bunu. Vahiy aynasında zamanı gözlemeye memur edilen insan heceleyebilirdi bu sırrı. Eşyanın neden med vakti yaklaşıyordu? Bunu ancak Peygamber bilirdi. Eşyanın kalb atışı, evrenin nabzı onun kulağına bu gelecek zaman seslerini ulaştırıyordu. Ama insanlar farkında değildi bu eşya taşkınlığının. Hatta denebilirse, eşya öfkesinin. Bir yerde vecd, coşkunluk olan, öbür yerde alevleniş, parlayış anlamına gelen bu olağan konumu terkedişin.

Tufan öncesiydi. Peygamber görevlendirilmişti. Hazreti Nuh, gelmekte olanı, cezayı açıklıyordu halkına. İnsanları uyarıyordu. Fakat, insanoğlu, bu kez içinin bütün pisliğiyle alaya alıyordu bu uyarışı. Gelecek zaman kılavuzuyla alay ediyorlardı. Ne de güveniyorlardı durumlarına! Ah! Sadece Allah'ı, Yaratıcıyı değil, yaratılanı da tanımıyorlardı. Yaratılmış olanın Allah'ın buyruğuna nasıl boyun eğmiş olduğunu bilmiyorlardı. Ya da unutmuş görünüyorlardı bu müthiş bilgiyi.

Uyarı gittikçe şiddetleniyordu. Kurtarıcı gemi de bir taraftan hazırlanıyordu. Ama insan, ortamın gittikçe değiştiğini, ortalığın yavaş yavaş kararDığını, metafizikten fiziğe kara kara bulutların toplanıp kaydığını nedense görmek istemiyordu. İşte görmenin tam zamanıydı. Sonra görmek neye yarayacaktı?

Medeniyetler de artık ebedileşmişcesine bir güvenle toplumda sürüp gittikleri sırada geleceğin ilk filizleri doğmağa başlar. Nice yüksek duygu, fedakârlık, aşk ve erdemle ayakta duran medeniyet, yavaş yavaş bu yüce duygu ve eylemler kabuk bağlayınca, ölümcül tehlikenin önüne birdenbire gelir. Ama kimse farkında değildir. Ancak büyük ruh adamları sezerler bu tehlikeyi. Ve âdeta sırlı bir dille çağrılarda bulunurlar. İnsanları alışkanlıklardan, alelâdeliklerden kurtulmaya çağırırlar. Ama insanlar bu çağrılara kulaklarını tıkamışlardır. Bu üstün kişilere, bu yücelik ödevlilerine hasta, deli gözüyle bakarlar. Onları öldürmek, en azından susturmak isterler. Gerçeğin söylenmesine razı olamazlar. Gerçek söylenmeyince sanki yok olacaktır. Susuldukça realitenin şahlanacağını, örtülen ateşin güçlenmesi gibi gittikçe içten içe gelişeceğini, kabaracağını unuturlar.

Kurtuluş Gemisi

Bir yandan Tufan yaklaşıyor, bir taraftan insanın sapıklığı ve kötüye dalmışlığı artıyor. Bir yandan da "kurtarıcı gemi" yapılıyor. Peygamberin insanlığı kurtarıcı örtüsü hazırlanıyor. İna-

nan, güvenen kişi, her şeye rağmen, şartların bütün umutları kıracak durumda olmasına rağmen umudunu yitirmeyen kişi, Peygamberin koruyucu kurtarış kanatlarının altına sığınacaktır. Dağın güneş ışığında pişmiş ilâhî tuğlaları olan ağaçlar kesile kesile bir araya getirilmekte ve kurtarıcı gemi bir hisar gibi, bir kale gibi yükselmektedir.

Ey inanmış kişi! Korkma! Bütün insanlık inkâr ve sapıklık bataklığına gömülse de senin için nurlu bir iz vardır. Hazreti Nuh'un izi. Ve bu iz seni "kurtarıcı gemi"ye götürecektir.

İnkâr ve isyan ağları göklere erse, daha doğrusu isyan ve günah alevlerini söndürmek üzere Allah'ın buyruğuyla yükselen sular göğün su çizgisiyle birleşse, yine korkma, bu iki çizgi arasında sen O'nun güvenli gemisinde sıcacık rüyalar içinde mışıl mışıl uyuyacaksın.

Allah'ın habercisine açtığı bir mucize bahçesidir bu. Allah'ın razı olduğu kişiye Tufan bile bir sığınaktır.

Ey inanmış insan! Sen, Allah'ın birliğini ve kudretini ilân eden sancaklarla donanmış gemiye koş ve sığın, Tufan gelmeden önce.

Gemi yapılmakla çağırmaktadır. Peygamber onu yapmakla çağırmaktadır seni.

İşte, Nuh'un Gemisi, böylece her vakit inanmış olanlar topluluğunu sembolleştirdi. Her zaman inananlar bir araya gelmeli ve yol göstericinin etrafında toplanıp inkâr ve isyan bataklıklarından kurtulmaya çalışmalıdırlar.

Bir medeniyet de batış çanlarını çaldı mı, onun gerçek sahipleri, durumu bütün acılığıyla görmeli ve hemen bir "diriliş noktası" etrafında toplanmalıdırlar ki, inanç, düşünce, sanat, edebiyat, ahlâk ve davranışlardaki olağanüstü medeniyet oluşumu duraklamaya yüz tutmuşsa, o tohum gibi olan noktadan yeniden yüz göstersin, boy versin, neşvünema bulsun.

Nuh'un Gemisi, bir nevi yeniden doğuşun, rönesansın sembolüdür batmaya yüz tutmuş uygarlıklar için. Evet, nasıl her cins hayvandan bir çift alındıysa gemiye, aynı şekilde bir medeniyetin özelliklerini taşıyan her kök duygu, düşünce ve inançtan tohumlar bir "Diriliş Merkezi"nde derlenip toparlanacak ve oradan yeniden hayata aşkla, inançla ve umutla doğacaktır.

Her çağda, şartlar ne kadar ağır ve umutsuz olursa olsun inananlar için bir Nuh'un Gemisi vardır. İnananlar ona sığınırlar ve onu felâketlerin yatıştığı veya erişemediği, trajik çizgilerin durgunlaştığı bir yere ulaştırabilirse, kurtuluş yeniden başlayacak demektir. Her çağda her uygarlık ve her inanç grubu için böyle bir "diriliş" umudu vardır. Ölüm tehlikesindeki uygarlığın temel unsurlarından öz parçacıkları, protoplazma özleri taşıyıp da bir yerde onları mayalanmaya bırakmalı, o özlerle çağı ve gelecek zamanı mayalandırmalı. Bu mayalanışı aşkla ve feragatla gözlemeli. İşte o bekleyişten, o hamur yoğruluşundan, battığı sanılan uygarlığın dirilişi doğacaktır.

Tufan

Suyun intikamı gibi görülen, bir yanı mucize, bir yanı veya yüzü ceza görüntülü ilâhî olay. Şüphesiz bütün olaylar, insanın veya eşyanın kaderine ilişkin olmaları sebebiyle varoluşlarını, kişiliklerini aynı ilâhî takdir kaynağından alırlar. Ama peygamberin, inanma şuuruna çağırdığı dönemlerde bazı olayların şahdamarına olağanın dışında bir damga vurulur. Bu damga mucize damgasıdır. Eşya peçesinin bir an için açılıp kapanması gibi bir şey. Sırrın aralanması. Ateşin üstündeki külün eşelenmesi.

Evet, anlam olarak her an tabiatın içinde, mikro ve makro âlemlerde nice tufanlar cereyan etmekte, olup bitmekte, fakat insanoğlu bunu değerlendirmeğe bir türlü yanaşmamakta.

Peygamberle birlik, anlamlar geldiği gibi, olayları açıklayan özel olaylar da gelir. İnsanoğlunun doğru yola dönmesi için peygamberler gönderildiği gibi onların silâhı olarak eşya ve olay düzenlerinin yeni dizileri de bağışlanır.

Peygamberlerin gelişi, ruhun bir şölenidir. Bu şölene tabiat da katılır. Şüphesiz mucize diliyle.

İnsanların kararmış kalblerini mucize ışığıyla aydınlatır, yıkar ve temizler peygamber. Mucize, onun elinde, ceza gibi de olsa, aslında kötüyü yok eden ilâhî bir kılıçtır.

Hazreti Âdem toprağın imtihanını vermişti. Toprağa karşı savaşın. Vücudumuzu oluşturan unsurların bizi en çok uğraştıranı olan toprağın.

İşte o toprak ki O'nu Cennetlerden yere çekmiş, düşüşüne sebep olmuştu. Fakat o toprakta toprağı yendi. Allah sevgisi ve korkusuyla dolarak toprakla toprağı etkisiz bıraktı. Ve kaybolmuş cennetini gördü. Onu göklerde yitirmişti. Ama kalbinde buldu onu yeniden. Tekrar ona dönme gücünü de böylece kazanmıştı.

Daha sonra zaman zaman toprak, Allah'ın buyruğundan çıkan insanlıktan intikamını almıştır tarih boyunca. Lût kavmine yaptığı gibi. Fakat en büyük savaşı, ilk insan ve ilk peygamberle yaptı. Olumsuz bir tutum içinde göründü, ama aslında bu bir roldü. Toprağın rolüydü bu. Ona verilmiş bir rol, bir görevdi bu.

Bu yüzdendir ki, Tufan için suyun intikamı demekten çok, suyun imtihanı veya daha doğrusu bir anlatımla su imtihanı demek daha doğru olur.

İnsanlık "varoluş" imtihanını Hazreti Âdemle verdi. Sürebilme imtihanını, "hayat" imtihanını da Hazreti Nuh'la. Sanki O'na kadar insanlığın dünya hayatı bir provadan ibarettir. Su ile sembollenen tufandan sonra hayatımız gerçek hayat oldu.

Hazreti Âdem'le Hazreti Nuh arasında insanlığın hayatı âdeta askıya alınmış bir hayattı, berzah hayatı idi, kendi açılarından değil, bizim açımızdan. İnsanlık Tarihi açısından. Âdeta her an insanlık, geriye dönecek, Cennete bu dünya hayatı itibariyle de çekilecekti. İdris Peygamberde olduğu gibi, iki dünya arasında sallanan bir alev gibiydi insanlığın hayatı. Titrek bir alev.

Tufan imtihanından sonradır ki o alev bir meşale oldu. İnsanlık kendi kendini aydınlatan bir meşale oldu.

Bu dünya öbür dünyaya bir hazırlama alanı oldu; tohuma tarla oldu.

İlâhî gazap coştu, bütün inkârı, reddi, küfrü, bir tayfun gibi yuttu. Fakat, ilâhî rahmet, inananları, hakikate sahip olanları bir kurtuluş gemisi gibi selâmete çıkardı. Böylece de, rahmet, gazabı geçti.

Bağımsız varlık iddiası yüzünden insana karşı su, celâl kamçısıyla kamçılandı. Fakat içlerinden bir destesi, inananlar destesi, gül destesi rahmet ve cemal örtüsüne bürünerek kurtuldu.

Kibrin kalbine Mütekebbir, Müntakim, Kahhar ve Cebbar isimleriyle Yaratıcı şimşeğini sapladı. Gurur ağacı bu yıldırımla yere devrildi, kül haline geldi. Külü havaya savruldu.

Hatta gazap bir rahmet oldu. Küfrü, inkârı, reddi boğarak güzelin, iyinin, doğrunun ezilişini önledi. O zaman celâl cemal ve cemal celâl oldu.

Kendi gücüne güvenen insan, Allah'ı yendiğini veya aldattığını sanan insan aldanışın ne olduğunu çok acı şekilde öğrendi. Tanrı'nın bağışladığı hayat nimetinden öğrendi. Hayatın coşuşundan. Coşku, günlük güvenin boşluğunu ortaya koydu. Zaman, kırbaçlanmış zaman, Diyonizos çılgınlığı görüntüsünde Apollon kılığına bürünmüş hileyi yere çarptı.

Ey insan! İşte ansızın zamanın kılıcını, ipeksi

bir dokunuşla boğazında bulup devlerin, cinlerin ve şeytanların kucağına düştün. Su, bir kâbus gibi seni dört yandan kuşattı. Her şeyin aslına döndüğünü hatırlamanın günüdür. Asılların aslına dönüş günü.

Toprak bize varoluşu hatırlatıyor; su, varoluşun sürmesini, yani hayatı. Akışkanlığı, suplesi. Toprak statiğin imajı, su dinamiğin. Fiziğin hayatı da, psikolojik hayat da, sosyal varoluş da, metafizik oluş da bu iki temel üzerine oturmakta. Birincisi sabit temel, varoluş temeli, öbürü de dinamik unsur veya esas, hayat ve sürme esası. Zaman ve tarih kavramının varoluşun yapısına karıştığı kritik nokta.

İnsan âdeta Hazreti Âdem'le Hazreti Nuh arasındaki dönemde zamanı hissetmemiştir. Tufanladır ki zamanı duymaya başladı insan. Tarih, insan kaderiyle özdeşleşmeye, en azından insan kaderine zaman iplikleri karışmaya, işlemeye başladı.

Zamanın tufan gibi boşandığı intibaı başladı. Zamanın boğuculuğunu, zaman ve kader arasındaki trajik ilişkiyi boğazında bir tıkanıklık gibi hissetti insanoğlu.

Bir medeniyet de doğar, gelişir, başlangıçta bir tek problemi vardır: Varolmak problemi. Fakat sonradan buna sürebilme, devam edebilme problemi eklenir. Zaman unsurunun, tarih faktörünün çıkageldiği görülür. Bu bir kriz gibi gösterir kendini. İnsanoğlu nasıl ki başlangıçta zamanın çıkageldiğini hissedince öleyazdığını sandı. Aslında insan için dünya o kadar yabancı değildi. Çünkü: in-

san, cennetteyken, enfüsî özde de olsa, eşya ve çevre kavramına yabancı değildi. Ama dünyada asıl karşılaştığı yabancı unsur, zamandı. İşte ilk defaydı ki insan dünyada olduğunu anlıyordu. Zaman, dünya hayatının öteki dünya hayatına karşıtlığını en keskin renklerle ortaya çıkaran yeni bir ayraçtı. Medeniyetler de kurucularının kafa ve ruhlarından eşyaya ve topluma işlenmeye başladığı ilk sıralar bir cennet mutluluğu içindedirler. İlk varoluş basamağı atlandı mı, bir süre, bu mutluluk düşüne dalarlar. Yeter bir süre geçince, ilk büyük kriz başgösterir. Devam edip etmeme tereddüdü. Ya da zamana dayanabilmenin ilk ıstırap ve azapları. Zamanla savaş ve zamana karşı zafer. Veya en azından zamanla anlaşma. Sulh. Böyle bir zorunluluk karşısında kalma demek, tekdüze olan gidişin kıvrımlanması demektir. Dümdüz bir caddede son derece hızlı gidilirken birdenbire karşınıza hiç haberiniz olmadan korkunç bir viraj çıkıyor. Uçuruma yuvarlanmadan bu dönemeci ustaca kıvrılacaksınız. Bir anda içine düşdüğünüz duyguyu düşünebiliyor musunuz? Bir boğulma gibi bir histir ilk duyduğunuz. Sanki her yönden eşya üstünüze sel gibi boşanmaktadır. İşte bir insan psikolojisinde olan iniş çıkışlar aynen uygarlık psikolojisinde de rastlanan iniş çıkışlardır. Ferdî med ve cezir, içtimaî med ve cezir, tarihî med ve cezir. Bütün bunlar birbiriyle ilgili. En azından birbirinin benzeri. Birbiriyle yorumlanmaya, birbirini açıklamaya elverişli.

Hazreti Âdem'in Cennetten yeryüzüne inişi,

tek insan psikolojisinde erginleşmeye, rüşde ermeğe denk düşer. Tufan vak'ası da tek kişinin aile oluşu, evlenerek çocuk sahibi oluşu olgusuna. İlk çocuğu doğdu: bu bir tufandır baba için. Bir çocuk geldi. Bu çocuk gidecek mi? Yoksa kalacak mı? Onun ruhumuzda yaptığı bungunluk. Ah o bungunluk! Çocuğu biyolojik olarak kazandık. Ama ruhsal olarak da kazanabilecek miyiz? Daha doğrusu bu kazancımızı sürekli olarak koruyabilecek miyiz?

Evet, psikanaliz tek kişinin psikolojisiyle insanlığın psikolojisi arasında bir paralellik kuracaktır. Çocuğun doğuşunun şuuraltımızda doğurduğu kıyamet tıpkı tufandan kurtulan insanın selâmete erişi ve evrenden küçük bir örneğe kavuşması.

Hazreti Âdem'in yeryüzünde çıplaklığını hissedip örtünme ihtiyacını duyuşu, genç adamın bülûğa erişindeki hicabının insanlık ölçüsündeki karşılığıdır. Aynı şekilde, Hazreti Nuh'un da bir avuç inanmış kişiyle her cins hayvandan bir çift aldığı gemisi de kurulan aileyi veya doğan ilk çocuğun katıldığı aileyi insanlık tarihi çerçevesinde karşılamaktadır.

İlim, bu dediğimiz psikolojik ve daha çok şuuraltına ait gerçeklikleri tesbit etmiştir. Ancak bir noktayı belirtmek yerinde olur. İlmin tesbit ettiği şey, bir paralelliktir. Bir gerçeğin tek kişideki yüzüdür. Gerçeğin bundan ibaret olduğunu sanması onun bir aldanışıdır. Bir gerçeği yakalama gururu. Halbuki gerçek ilim mütevazidir. Gerçek il-

min, çok dikkat ettiği nokta, tesbitinin sınırıdır. İnsan psikolojisinde bulduğumuz bu gerçeklikler, gerçekliğin bütünü değil, sadece bir yüzüdür. Gerçeğin öbür yüzü, insanlık tarihinde, daha derin bir yüzü de insanlığın kaderindedir. Bir ucu insan psikolojisinde olan gerçeklik sistemi, insanlığın kaderinden geçerek, kozmik bir gerçeklik sistemi olmaya doğru uzanır. Bunun içindir ki insan bir nevi küçük evren olarak görülmüştür. Ruhumuzda olan her gerçekliğin ipucu, yaradılış âleminin her tarafına dalbudak salan ve metafizik bir konkrelik kazanan varoluş vakıasındadır. Bunun içindir ki, cenneti, çocukluğumuzun bir imajı, Hazreti Âdem'in gelişini bülûğun konkreleştirilerek hayal edilişi, Nuh Tufanını çocuğun doğuşunun ilkel insanda doğurduğu bunalımın dış âleme yansıtılan illüzyonu gibi düşünmek ve bunu düşünmüş olmanın bilgiçliği içinde gurura kapılmak, çağdaş bilim dünyasında bir had bilmezlikten başka bir şey değildir. Gerçekteyse, asıl ruhumuzda olup biten bu bülûğ ve çocuk doğuşu krizleri gerçekte dış dünyada olup bitmiş Hazreti Âdem ve Hazreti Nuh dönemlerinin ruhumuzda tabiat haline dönüşmüş izlerinden ibarettir. Ruhumuz, kaderden ve tarihten yansıyanı, yaşaya yaşaya, kurallaştırmıştır. Metafizik gerçeklik, ruhsal gerçekliğin dışta varsayılan bir gölgesi değil, asıl, ruhsal gerçeklik, kozmik ve mutlak gerçeklik olarak takdir edilmiş bulunan ilâhî takdirin tek kişi psikolojisindeki gölgeleridir. Bu noktanın, çağdaş bilimsel buluntularla bizim söylediklerimizi biribirine karıştırmamak için belirtilmesi gerekli.

Asıl gerçeklik mutlak gerçekliktir. Bilimin tesbit ettiği nisbî, izafî gerçeklikler değil. Pozitif bilime tapıcılar, bütün gerçeği bu tesbit edilen nisbî (rölatif) gerçeklikten ibaret sandılar. Mutlak gerçekliği nisbî gerçekliğin bir abartılması şeklinde düşündüler. Oysa, mutlak gerçekliği temel alarak insan psikolojisindeki bu görünüşleri onun bir işareti, bir remzi gibi görmek doğruydu.

Evet, Tufan gerçeğinin mânevî yorumunda insanoğlunun tarih, zaman, hayat ve kader problemleriyle yüzyüze gelip boğulacak gibi olduğu anda ilâhî lûtufla kurtulduğunun öyküsü yatmaktadır.

Kozmik olarak Tufan olmuş ve bitmiş olduğu gibi, kaderimizin, alınyazımızın dünya görüşü ve hayatı anlamlandırışı bakımından da tufana battığı ve yükselen inkâr ejderi tam bizi yutacakken Mucizenin bizi gelip kurtardığı da bir gerçektir. Ruha ait, ruhun oluşumuna ve gelişimine ait bir gerçeklik.

Süleymaniye, sadece mimarının kafasından geçenden ibaret olmadığı gibi, sadece çizilen projesinden, hatta taş ve tuğlalarla örülüp bittiği andaki durumundan da ibaret değildir. Süleymaniye, asıl, zamana karşı fizik dayanıklılığını gösterdiğinde ve daha da önemlisi insanların estetik ve ruhî ihtiyaçlarına sürekli bir şekilde cevap verebilme imtihanından başarıyla geçtikten sonra Süleymaniye olmuştur. Fakat öyle bir Süleymaniye ki, baştanberi buydu, bu Süleymaniye'ydi âdeta.

Medeniyetler de böyledir. Getiricilerinin ruh ve kafalarından insanlığın kaderine geçtikten sonra ilkin mutlu bir dönemi yaşarlar, ondan sonra büyük imtihan günü çatar. Varoluşun sürüp sürmeyeceğinin imtihanı. Süreklilik imtihanı. Zaman imtihanı. Hayat imtihanı. Ömür sınavı. Bu bir tufan gibi o uygarlığı boğacak gibi olur. Ama statiğin imtihanını veren medeniyet ruhu, bu kez dinamiğin imtihanını da başarıyla verirse selâmet sularına çıkmış ve ermiş olur.

Medeniyetin karşı medeniyetlerle çarpışması, kendi içinden doğan yeni ekollerin temelden ayrılmayarak yine ana kucağına döner gibi uygarlığın temellerine sığınışı, karşıtlarla olumlu gelişmeler arasında denge kurulması, yüzyılların, geçmiş ve gelecek zamanın filozofisini yapabilme, sabrın sırrına erme, meçhul korkusunu yenme v.s. bu tufan krizini atlatacaktır medeniyete.

Bir başka anlatımla: Medeniyetin alışma sebebiyle olağanüstü çabayla ayakta durmasına gerek kalmadığı kanısından doğan bir ruh tembelliği sonucu bir takım karşıt ve olumsuz akımlar boy atacaktır. Bunlar, zamanında, olumlu duygu, düşünce ve inanç eserleriyle önlenemezse toplum bu her unsurun yerini kaydıran, temelleri sallayan inkâr ve başkaldırma baskını sonucunda büyük bir yok olma tehlikesiyle karşılaşacaktır. Ama en büyük tehlike anında bile uygarlığın temel inanç, düşünce ve duyarlığına dönüş anlamında bir Nuh'un Gemisi vardır.

Kurtuluş

Sular yükseldi. Batışın, doğuşun, kurtuluşun çağıdır. Bu, hakikatın öyle bir cam kesmesi inişi ki, bir yüzü aşk ve nur yağmuru, ilâhî tecellinin gül sağnağı, vecd sularının insanda fâni olan ne varsa onu eriten mucize kabarışı, öbür yüzü, taşları su blokları olan bir mezara gömülüş.

İnkâr, red, isyan, başkaldırma, ehramların en dayanıklısına, yokluk ehramına gömülürken, inanç, aşk, coşku, umut, sevinç, surlar gibi, kaleler gibi çıkıyor, yükseliyor, ruhun ufkunu kaplıyor.

İnsanlık ilerliyor, pişiyor. Toprak durağını aştıktan sonra su durağına erişmiş oluyor. Hakikat Medeniyeti "unsur imtihanı"nı verdikten sonra bu kez de "zaman imtihanı"nı, "süre sınavı"nı veriyor.

İnsanlığın alnına Âdem Peygamber'den sonra Nuh Peygamber'in ruhanî damgası vuruluyor.

Nuh'un Gemisi suların üzerinde yükseliyor. Tüm hayat çökerken, o hayattan alınan öz parçalar kurtulmuştur. Cansız eşya, bitki, hayvan ve insan kurtulmuştur. Zaten insan kurtulunca öbürleri de onun kaderine ilişkin olarak yeni hayata doğacaktır.

Kötülükler, inkâr çığlıkları, kin, haset, kıskançlık gibi, bir yaşantıyı kirlendiren, ise boğan, gönül aynasını karartan, toprak analı yılanların benzeri bütün dünya bağlantıları koptu. Geçmiş zaman sulara gömüldü. Yeni zaman, gelecek za-

man bir fecir gibi doğuyor. Gün, suların üstünde lekesiz bir yüzle beliriyor. Kan kırmızı bir güneş değil, melek kalemlerinin gümüşsü izleriyle süslenmiş bir ruh güneşi ansızın suları aydınlatıyor. Kendini ruhumuzun eşyaya doğru akışı olan sulara katıyor.

Gerçek rönesans bu, Nuh'un Gemisi. Ruhun dirilişi bu. İlk kuruluş içinde bir diriliş, bir rönesans. Kuvvetin kudrete dönüşü, maddenin anlamla yeniden örülüşü. Baykuşun susuşu. Bülbül sesinin yeniden duyuluşu.

Tanrı'nın yokedişinden ayrı tutulan özler, birer musiki notası gibi Geminin şurasında burasında kayıtlı. Gemi, dev bir ayin-i şerif gibi, suların üstünde sallana sallana gelecek zamanın göğsündeki yerini almağa doğru gidiyor. Henüz icra edilmemiş bir ayin-i şerif gibi.

Bir şehir olmaya doğru gidiyor Gemi. Mekke, Medine, Kudüs, Şam, Bağdat, İstanbul olmaya doğru gidiyor Gemi.

Minyatür bir hakikat sitesi olarak, Nuh Peygamber'in çizdiği rotada yolunu alıyor Kurtuluş Gemisi.

Çile Gemisidir bu. Ruhun çile gemisi. Nefsi temsil eden arzdan kopup cezbe sularının üstünde yükselirken, kötü, zararlı ve faydasız her şeyi geride bırakıp yeni hayatına doğru açılan ruhun çile dönemini aşma halinin sembolleşmesi.

Çile ve kurtuluş kenti. Bir kışa girip öbür ucundan bahara çıkmak.

"Diriliş Oymağı"nı zaman içinde hareket ettirerek kendi öz zamanına rastlatmak. Yıldız, su, toprak gibi makro âlemle ilişkisini kaybetmemiş evren damarlarıyla, kopmuş olan bağları insanlığa yeniden en sağlıklı şekilde geri vermek.

Ah, ne bitmez çile! Gerekirse öz çocuğunu geride bırakmak. Kol ve kanatların tutmayanını kırılmaya ve sulara gömülmeye bırakmak.

"Vakt"i tartmak. Gönlün en duyarlıklı terazisinde tartmak. Onu mekâna mahkûmluktan kurtarmak. Ruhu "hâl"lerden kurtarıp "makam"lara ulaştırmak. Cûdi Dağı'na oturtmak.

Toprak, gafletti. Sular "hâl"di. Gemi "intisab"dı. Cûdi Dağı, "Makam" oldu.

Evet! İnsanlık, Hazreti Nuh'a kadar âdeta sadece "hâl" bağışlarına ermişti.

Tufan, Büyük Cezbe olarak en büyük "hâl" oldu. Ve ondan sonra Makam yıldızı doğdu. "Makam" çağı açıldı.

Evet, vakti Cûdî Dağı'nda yeniden "zaman"a kavuşturmak.

Toprak, "fark"tı. Tufan "cem" oldu. Cûdî Dağı'na iniş, "fark"a dönüş oldu. Yani "ikinci fark".

Evet, inançsızların arasından sıyrılan Nuh kafilesi, tufan çilesini çekerek yeniden arza tam olgunluğun dolunayı gibi döndü.

Fiziğin uç noktasından fizik ötesine varmak ve sonra tekrar dönmek. İnsan eli ermemiş en yüce doruklardan bal ve çiçek toplayıp dönmek ve şifa bulmaz hastalara getirmek.

Bozulmuş kenti terk edip tabiatın yüksek havasına bir "doğru kent özü"nü taşımak.

Yeni hamura maya taşımak. İnsanlığa, insanlık uygarlığına yeni bir maya tutturmak. Tanrı rızasının mayasını aşılamak, yeniden insanın ve insanlığın, gelecek zaman kentlerinin ve medeniyetlerinin kalbine.

Putlar bir kere daha devrildi. Tanrı gazabı onları devirdi. Tanrı gazabı, puta tapışı suya boğdu. Puta, nefse taparak, şeytana uyarak, yoldan ayrılanlar da putların alınyazısıyla birleştirmiş oldular kendi alınyazılarını.

Bir riyazet dönemi içinde de, ruh, putları devirecek, nefsi, şeytanı ve tağutları Nuh Tufanına uğratacaktır.

"Hakikate çağıran", insanı, Nuh'un Gemisine çağıracaktır. Kalb biçiminde olan Gemiye. Ya da gemi biçiminde olan, daha doğrusu gemi gibi yol alan kalbe çağıracaktır insanı. Tantanalı vücudun kalbsiz yaşayamayacağını bilmeye çağıracaktır. Tabiattan yükselen renk, ses, çizgi selinde boğulmamaya, Tek Renge bürünmeğe. Şahlanmış, fakat dizginli ata atlamaya. Yoksa çılgın ve azgın at dalgaları insanı boğup sürükleyecektir.

Birinci Deneme bitti. Sürekli deneme demek olan insanlık hayatının birinci dönemi kapandı. İlk defa dolunay haline gelen ay battı. Ama doğmamak üzere değil. Bir kere daha, bir kere daha doğacak, büyüyecek, büyüyecek, irileşecek ve sonra olgun bir meyva gibi, altın rengini almış bir meyva gibi düşecektir denizlerin koynuna, öbür

ufuktan daha parlak bir şekilde yeniden doğmak üzere.

Hazreti Âdem'le evrenin göğüne, insanlık evreninin göğüne incelerden ince bir hilâl olarak doğan ay, Hazreti Nuh zamanında artık yüzü pas tutmaya başlamış, bir bakır parçası gibi batıyordu. Ama Hazreti Nuh'un kervanı olan gemi, bir batıştan bir "doğuş" çıkaracaktı. Bu batış, bir doğuşa gebeydi. Bir doğuşa, bir oluşa, bir dirilişe.

Artık, insanlık, bu ilk batış ve tekrar doğuştan sonra, ömrünün sonuna kadar, ölüşlere uğrayabilir, dirilişleri deneyebilirdi. Gelen ölümlere karşı diriliş umudunu koruyabilirdi. Hakikat uygarlığından her uzaklaşışta, daha doğrusu her uzaklaştırılışta, derin ve köklü bir rönesansla, vahiy etkisinin rönesansıyla ona tekrar dönebilme umudunun hiç bir zaman tam anlamıyla kaybolmayacağı inancıyla.

İnsanlığı yeni baştan diriltme deneme ve atılımı olan medeniyetlerin oluş alınyazılarında da böyle bir ilk olgunlaşma, sonra en beklenmedik zamanda birdenbire ölmeye yüz tutma sınavlarını verdikten sonra tekrar diriliş ve mukadder olan günlerini doldurma doğrultusunda ilerleyiş çizgileri görülmektedir.

Canlılığını bütünüyle yitirmemiş, yani hakikatle bütün bütüne ilgisini kesmemiş bir uygarlığın her zaman için kurtuluş ümidi vardır. Yeter ki, hakikatle ilgisini kesmemiş olan bölümünü maya gibi kullanabilme gücünü gösterebilsin. Ama çok defa tersi olur: canlı kesim ölü kısmı di-

riltemez de ölü kesim sınırını durmadan genişletir. Çünkü: yaşama akıntısı o yöne doğrudur. Bu akıntıyı çevirmek ancak bir inanç etrafında toplanmış samimi ve güçlü bir avuç insanın yaşayan kesimden aldıkları bir fideyi ruhlarının en güvenli bölgesinden gelen soluklarla büyütmesi, sonra onu toprağa dikilen bir filiz gibi dış şartların etkisiyle savaşmaya bırakması, savaşa savaşa gelişen bu filizin köklü bir ağaç olmasıyla mümkündür.

Nuh'un gemisindekiler işte bu yaşayan kesimin öz parçacıklarıdır, ilklerdir. Mânevî yolda pirlerin, kırkların rolü gibidir bu ilklerin rolü.

Nuh'un Gemisi uygarlığın protoplazmasını taşıyor. Hakikat uygarlığının, peygamberler uygarlığının, ilâhî uygarlığın. Tanrı sitesinin özünü taşıyor. Uygarlıktan yaşayan her özü olağanüstü bir sentez için taşıyor. İnsanlığı ölümden dirime götürüyor.

Kötünün ekilip biçilmesi sonucu insanlık alınyazısının kara tarlası haline gelmiş yeryüzünü arıtıcı suya boğup güneşe yakın el değmemiş yerlerde yeniden hakikat medeniyetinin ocağını tüttürmek için, her diri özden bir parça alınarak oluşturulmuş bir hayat mayasını tutturmak için insanlığın diriliş kırkları kurtuluş gemisinde yol alıyor.

İBRAHİM

Ateş ve Perde

En büyük sınav. Ateş imtihanı. Ateşle imtihan. Yanıp küle çevrileceğin, yok olacağın yerde var olacaksın. Ateşin bir tarafından girip öbür tarafından çıkacaksın sapasağlam olarak. Ateş yakacak bir şey bulamayacak sende: işte İbrahim olmak bu.

Yırtılan kentlerin içinden hakikat semenderi olarak çıkmak: işte İbrahim olmaklık bu.

Nemrut nefs demek, İbrahim de ruh, sembol diliyle veya sembollerin diliyle konuşursak. Ruh, nefsin ateşten arzularında yanmaz ve o narin kelebek kanatlarını andıran cevherini nefs ateşinden koruyabilirse insan kurtuldu demektir. Nemrut, ateşi bütünüyle alevlendirdi, ama İbrahim, yanmadan ateşin sönüşüne şahit oldu demektir.

Toplum açısından konuşursak, Nemrut zulûm demek. İbrahim de onun ateşinde yanmayan ada-

let. Adalet öyle bir altındır ki, zulmün ateşinde ancak tozu toprağı yanar: pası, katışık madenleri erir; o, ateşte saf hale gelir ve ateş söndüğü zaman en halis bir külçe halinde parlar, zaferini ilân eder.

Tasfiyenin serüveni. Arınmanın destanı. İnsanın, insanlık ruhunun, tarih ruhunun arınışı.

Gölgelerin güneşi yakmaya kalkışı. Ama onlar için ne hazin sonuç! Gölgeler için ne trajik son!

Ha hay! Biz insanlığız. Toprak durağından geçtik, su durağından geçtik, şimdi de ateş durağından geçiyoruz.

Tasavvuftaki "fenafillah"a işaret, benliğin yanışı, yok oluşu. Tanrı'da yokoluş. Ama sonunda Tanrı'yla varoluş (Bekabillah).

Bütün bir doğu edebiyatı, aşk edebiyatı için "pervane ve ateş" tasarımını kullandı yüzyıllarca. Yerindeydi bu. Pervane ışığa dayanılmaz bir aşkla koşuyor; onda yanıp kül olsa bile.

Sevgi budur. Seven, sevilene ateşinde yanıp kül olurcasına koşacaktır. Sevginin son noktası bu. Sevgide ebedîleşme bu. Sevileni doğrulama ancak böyle gerçekleşir.

İbrahim, Tanrı pervanesiydi. Aşkla koştu. Yanacak her şeyi birden ateşe attı. Allah, kalbinin bu kahramanlığına karşılık O'nu dostu olarak ilân etti.

Putların devrilişinden çıkan bir yangındı bu. Veya çıkarılan. Ne olursa olsun, ister çıkan, ister çıkarılan bir yangın, kaderin silgisi ödevini gördü.

İnkâr, red, isyan, şüphe, küfür çizgileri silindi. İnanç, aşk ve sevinç çizgileri altın gibi parladı evren sayfasının ortasında.

Ur kentinde telâşlı bir gün. Bir kişi yakılacak. Bir peygamber. Padişahla peygamber karşı karşıya. Madde gücüyle mânevî âlem gücü karşı karşıya.

Bir tiyatro oyunu bu galiba. Ateş sahnesinde oynanacak. Perde işini de alevler görecek.

En ağır yükü, insanlığın en ağır yükünü omuzladı peygamber. İnsanın varolmak veya olmamak meselesini çözmek istedi. Bütün dikilmiş başları Allah'ın önünde eğilmeye çağırdı. Ateşten başarıyla geçmiş biri olarak ateş imtihanına çağırdı ruhları. Ateşten sonraki çiçekleri devşirmiş bir ruh olarak.

Bir kış vardır; o kışı aşan, görülmedik bir baharın altın rengi çiçeklerini, güneş parlaklığındaki çiçeklerini toplayacaktır.

İşte Hazreti İbrahim o kışı aşan ve çiçekleri derleyen gök görevlisi.

Onun ateş perdesine vurmuş silüeti, bize hâl diliyle:

– Gelin gelin! Siz de bu akıl almaz çiçeklerden devşirin. İnsanı dirilten kokuyu içinize çekin! Ebedîliği soluyun, demekte.

Görünüşte aynı maden yapısında olan ruhların ayrılması için bu yüksek fırın potasına girmeleri ve bu ateş imtihanından geçmeleri gerekli. Biribirine akraba ruhların ayrışması için. Gerçekle

sahtenin ayrışması için. Yaradılış özünün ve sözünün ortaya çıkması için. İki cins sarhoşluğun, uyku sarhoşluğuyla uyanıklık sarhoşluğunun birbirinden ayrılması için.

Ateş çemberinden geçme yarışı bu. Kimsenin yanına bile yaklaşamadığı ateşe mancınıkla atılma ve yücelerde yalnızlığın ateşten beter çilesini çekme.

Orucun iğne deliğinden geçme.

Namazın yağmur damlalarında damıtılma.

Fecirde zikir ışıcıklarının memelerinden emiş.

Seher sırrını kurcalayış.

Şafakta kalb mühürlerinin açılışını gözlemleyiş.

Yıldızı görmek, ayı görmek, güneşi görmek. Ve hepsinin birer birer ruhun ufkunda batışlarını hüzünle, fakat umudu yitirmeden gözlemek ve gözlemlemek.

"Ben batanları sevmem" sözünü söyleyebilecek merhaleye ermiş olmak, tutulan dilin çözülüp konuşması.

Güven anıtının ilk harcı.

Hakikate ermek kolay değil. Mağara dönemi var. Işığın değerini bilmek için karanlıkların mahpusu olmak gerekir. Nimetin değerini bilmek için aç kalmanın, susuz kalmanın yeterli olacağı gibi. Ama bu değer bilişin önemi yok. Çünkü: bir zamanlar mahrumken bir gün nimete kavuşan insan kısa bir süre sonra unutur o günleri. Geçici

olan, iğreti olan değil, yerleşik olan değer biliş önemli. Bu da, mağaradan, ateşten geçmek ve kurban gibi Tanrı'nın takdirine boyun uzatmakla mümkün.

Tabiîdir ki, asıl güzel açlık, değerli açlık, hakikate açlık; asıl susuzluk, gerçek susuzluk, öteye susayıştır. Âb-ı hayat peşinde olmaktır asıl susayış. İnsanın kendi sırrına, varoluşunun sırrına erişi, bir an bile Yaratıcı'sından uzak kalamama susuzluğu ve açlığıdır, gerçek açlık ve susuzluk.

Riyazet (çile), iki türlüdür: Birincisi: yemekten ve içmekten, uykudan alıkoymaktır vücudu. Ama bunun açıldığı ikinci bir riyazet vardır, bundan geçilir ona, yani ilkin vücut, aç bırakılarak, susuz bırakılarak, uykusuz bırakılarak öbürünün kapısı çalınır: ruhun riyazetinin kapısı çalınır.

Şöyle bir canlandıralım gözümüzün önünde olup biteni: aç bırakıyoruz, susuz bırakıyoruz, uykudan mahrum ediyoruz, o kadar ki insan, âdeta bayılacak hale geliyor. İşte o yarı baygınlıkta şöyle bir görüm (vizyon)la karşılaşıyor: kendisi ulu bir ormanda bir ağaçmış; bir takım gök giysili insanlar gelip onu biçmişler; sonra hızar altında doğranma ve düzeltilme sınırlarını aşmış. İşte işin bu safhasında, birden kendi içinde başka bir varlığın farkına varıyor insan; o yüce yerlerin insanları, kereste gibi düz tahta halini almış veya bir tabuta dönüşmüş iç varlığı, bir kapının önüne taşıyorlar; kapı aralanıyor ve içeri alınıyor insan. Değişim ondan sonra başlıyor.

Hıristiyanlar sembol olan çarmıhı somut ola-

rak anlama yanlışına düştüler. İnsan nefsi çarmıha gerildikten sonra ruhun İsası doğar. Nasıl ki, kozmik anlamda da kıyamet olduktan sonra fizik ve ruhî basübadelmevt, ölümden sonraki kalkış gerçekleşir. Bunun gerçekleşmesi için ölüm denen çarmıh azabından geçmek gerekli.

Perdeleri yakan ateş gerekli. Peşin hüküm perdelerini, bâtıl inanç telkinlerinin ördüğü ağı yakan hakikat heyecanının parlattığı ateş gerekli.

İbrahim kitabını okumalı ruh durmadan. Ateşte yanacak ve yanmayacak nesnelerin ilminin dersini almalı o ulu peygamberden.

İnsanların atası, peygamberlerin atası olan peygamber, mağaralardan, ateşlerden yeni bir dil bıraktı ruhumuza. Hakikat hiyeroglifini çözen bir dil.

Sen peygamberleri birbirinden ayrı sanma. Aynı dersi okuttular hepsi de insanlığa. Ölüm, ateş ve kılıç karşısında aynı ruhtu dimdik ayakta duran ve hakikat sancağını taşıyan.

Dimdik okun gidip hedefe varışı: İbrahim sapmazlığı bu. "Gözün kaymayışı".

Dostluğa, Tanrı dostluğuna lâyık görülmüşlük bu.

Kalbin eşyaya dost olan eğilimini kırarak gerçek dostluğa yol arama kahramanlığı.

Ateş imtihanından geçen dostluğa ulaşma ve erişme yiğitliği.

Nemrut, Hazreti İbrahim'i ateşe attığını sanıyordu. Oysa, gerçekte kendini Nemrud'un yaktığı

ateşte imtihan eden, deneyen Hazreti İbrahim'di.

Antik çağa kılıcını sallayan, o kılıçla antik çağ putunun karnını deşen ve böylece insanlığa Allah'tan başka bir buyurucunun kalmadığı, yeni, özgürlük çağını açan, tanrı - hükümdarlık kavramını yıkan, Allah'la insan arasına gerilen sahtelik, ikiyüzlülük ve aracılık, putatapıcılık perdelerini yakan Hazreti İbrahim.

Mermeri, taşı insan suratlarını taşıma, putatapıcılık aracı olma zulmünden kurtaran ve onlara ancak Allah'ın önünde eğilme yeri olacak tapınakların yapısında yeralma özgürlüğünü sağlayan Yol Gösterici.

İnsanlığa özgürlüğün, gerçek özgürlüğün yolunu açan Önder.

Kâbe binasını yenileyen, onun damına tevhidin sönmez meşalesini diken Öncü.

Her peygamber gibi korku ve muştu kılavuzu. Her peygamber gibi sabır anıtı. Her peygamber gibi rızaya kavuşma yarışının başarılı sona erdiricisi.

Fizik varlığı mancınıkla yanına yaklaşılmaz ateşe fırlatan, bu dünya gömleğini soyup ateşe fırlatan, göze görünmez öbür âlem giysilerine bürünen öbür âlem haccının yolcusu.

Ateş dağının zirvesinden miracına başlayan.

Tarihi ateş kırbacıyla arıtan.

Ateş kamçısıyla ruhları terbiye eden. Ateşi kılıç gibi, kırbaç gibi, kamçı gibi kullanan Hazreti İbrahim.

Yüzündeki maske ne kadar katı ve umursamaz olursa olsun insanın, ruhunun derinliklerinde sanki bir çöl önündeymiş de çöle: ey çöl, susayan ruhuma gerekli kelimeyi o çatlayan dudakların veya uçuşan kumdan kanatlarınla şöyle dediğini işiten ve söylenecek o kelimeleri dosdoğru kaynağından alıp getiren, böylece ölü ruhu dirilişe kavuşturan doktor.

Günlük hayatı mite çeviren. Metafiziğin masalsılığını realite haline getiren. Ruhun lirizmini, şiirin ruhunu meleklerin ellerine bırakan ve onların yoğurduğu bu balçığı, insanın, sürekli ruh hilkatinde kullanabileceği bir malzeme olarak bilen ve kendi sürekli dirilişinde böylece kullanan.

Durmadan ateşten perdeleri aralayan. Allah'la insan arasındaki perdeleri aralayan.

Birden perdelerin açıldığını gören.

Yeniden ilâhî sitenin kurucusu olan.

Cebir ve geometrinin ötesine ayak basan.

İnsanı, göğe doğru erimekten ve yerin kâbusunda kavrulmaktan azat eden ilâhî görevli.

Uygarlığın gelip saplandığı ölü noktaya İskender'in kılıcını indiren. Böylece çıkmazda dört yol ağzı, kuru kayada pınar, toprakta zemzem tesbit eden kurucu.

Gök taşını nişan diken.

Melek konuklayan.

Dört ciheti kollayan.

Allah yolunu Arzın Ana Caddelerine uzatıp

yeryüzünü ve insanı kuşatan.

Ateşten çıkıp yeni bir Milletin doğumunu kutlayan.

Doğan çocuğuna sevincinden el çırpan bir baba gibi.

Yalnız Allah'a inanan, putları devirip yakan bir milletin doğumuna yüzünü döndüren büyük ülkücü.

Bir kere daha diriliş sancağını yükselten.

Ufukların bir kere daha aydınlanmasına sebep olan.

Vakti nurlandıran.

Lisanı yine kendi öz onuruna kavuşturan Peygamber.

Yolları urgan gibi beline dolayıp yeryüzünün bütün bucaklarına hakikat meşalesini, Allah'a inanış ve O'nun buyruklarına uyuş meşalesini taşıyan.

Samimiliğin hocası.

İhlâs çeşmesi.

Vaktinin büyük uyarıcısı.

Her peygamber gibi geçmişi bilen, geleceği gören.

Şimdiki zamanını değerlendiren.

Zamanın nabzını tutan.

Ateşin gerisinde duran, yine aynı unsurdan yaratılmış şeytanı avlıyan.

Şeytanı kovalayan, taşlayan, taşlatan ve bunu

gelenekleştiren savaşçı.

İlâhî sayfalara muhatap olan. İlâhî söze, dost sözüne lâyık bulunan.

Tank gibi kullanıyordu ateşi şeytan. Ateşi şeytan yönetmek, yönlendirmek ve peygamberi yakmak istiyordu. Kendi cinsinden olan ateşe buyruğunun geçeceğini sanıyordu. Fakat rüzgârı unutuyordu. İlâhî rüzgârı. Tevhidin bad-ı sabasını.

Ulu Peygamber Hazreti İbrahim'se bu düşmanın çabasına gülüyordu.

O güldükçe çevresinde Ulu Güller açıyordu.

Harran gülü, Ur gülü.

Daha önemlisi İslâm Gülü, gülleri.

Buda'nın ulaşmak istediği yokluğun, nirvananın ötesidir bu. Nirvanayı Ateş yaktı. Hazreti Musa'nın gördüğü Ateş. O Ateş ki Hazreti İbrahim'e maskeli bir biçimde gelmişti. Aşk, naz ve niyaz perdeleri ile perdeli olarak. (Sonra aynı Ateş Hazreti Musa'da kınından sıyrılan kılınç, kozadan akan ipek oldu.) Yine aynı Ateş ki Zerdüşt'e inananlar onu sembolik olarak almadılar. Hazreti Musa gibi de onu bir tecelli bilmediler; Hazreti İbrahim gibi de onunla kılıç kalkan oyununa, naz ve niyaz diyaloğuna girmediler. Onu Tanrı sandılar, Tanrı kabul ettiler. Mısır'da Nil'e tapınılırken, Hürmüz ve Ehrimen ülkesinde ateş Tanrı bilindi. Ateşin biraz daha gerisine bakamamanın yanılgısı hakim oldu.

Ve Hazreti İbrahim gördü ki, Ateş, Tanrı bilindi. Su, Tanrı bilindi, Gök, Tanrı bilindi, yıldız-

lar, ay ve güneş, Tanrı bilindi. Hükümdar, rahip, Buda Tanrı bilindi. Ve Tanrı, Tanrı bilinmedi. İnsanın bu düşüşü O'nun yüreğini yaktı, onu ateşlere attı. Allah'a perde olan bütün maskeleri yakmağa yemin etti.

Hazreti İbrahim Allah aşkına yemin etti, yıkmak için putları, engelleri, yakmak için perdeleri.

Yönetici sınıf, zengin zümre, halkı sömürdükleri ve ezdikleri yetmezmiş gibi, ezilmişlerin ruhlarını da tutsak etmek ister. Kendilerini veya kendilerini sembolize eden bir şahsı, bir aileyi putlaştırmaya çalışır. Mitler, silâhlarıdır. Demek ki, yetenekli halk sanatçısı, Allah vergisi kudretini, taşa, mermere geçirirken, bir tanrı -hükümdar canlandırmak, ebedîleştirmek için deha cevherini eritecek. Eğer, hükümdar Tanrı idiyse, halk sanatçısı onu nasıl ebedîleştirebilir? O zaten ebedî değil midir?! Hem Tanrı olmak, hem halk sanatçısının ebedîleştirmesine muhtaç olmak, bir çelişme değil midir? Ama Tanrı önünde aptalca hırs içine düşen bu zümre çelişmeyi görebilir mi? Görse de görmezlikten gelmiyecek midir?

Ama onlar görmese de, görmezlikten gelse de, bu kez, halkın içinden, sanatçıyı uyaran Tanrı elçisi çıkacaktır. Baba görünümünde olan sanatçıya putların eleştirisini yapacaktır Tanrı'dan Haber Getiren. Hükümdar ve çevresindekilerin Allah'a karşı duruşlarını, oğul görünümündeki Haberci, baba durumundaki sanatçıya işaret etti. Burdaki zulmü, aptallığı, gülünçlüğü işaret etti. Maskeleri yırttı. Perdeleri sıyırdı. Duyguyu, Gerçek uyardı.

Âzer'i, Hazreti İbrahim uyardı. İnanç Aydınlığı, Duyarlığı kıskıvrak sardı, kuşattı, daha çocuk iken. Halkın harareti, yoksulun, ezilmişin Tanrı'-ya olan özlem ve bağlılığındaki ateşi, tahayyül edilmiş Tanrı biçimleriyle süslü tanrı-hükümdar ve çevresini sembolize eden maskeler, putlar, yani zulmanî perdelerin üzerine yöneltmek istedi. Fakat, buna karşı, put - maske cephesi, suni bir ateş yaktı ve bu ateşi Hazreti İbrahim'in üzerine gönderdi. Yalancı realizmi, gerçeğin üzerine yürütmek istediler. Fakat işitmediler ki öteden bir ses vardı: "Ey ateş, İbrahim'e serin bir bad-ı saba ol". Evet, yeni bir sabah başlıyordu. Gerçek halkın sabahı başlıyordu. İbrahim'in fecriydi bu. İlâhî bad-ı saba ile başlayan ve ateşi güllere çeviren Hazreti İbrahim'in seheri. Yoksulların, ezilmişlerin, halk içinden çıkan gerçek sanatçının seheri ve hepsini koruyucu kanatları altında toplayan Allah Elçisi. Yeni bir devrim bu. Devrim değil, bir oluş, bir diriliş bu. Tanrı halkının dirilişi. İnsanlığın yeniden, bir daha dirilişi. Bir Milletin doğuşu.

Bütün kurumlarıyla, yönetim düzeniyle, inanış, duyuş, biliş ve yapışta yenileniş, yeniden doğuş. Metafizik plandan en reel plana kadar diriliş. Bir Milletin Dirilişi. İslâm Milletinin Dirilişi.

Âdem'den ve Nuh'tan sonra İnsanlığın üçüncü atası olmak. Yeniden insanı hayvanlığa düşüşten kurtarıp insanlık uygarlığı, mucize uygarlığı, İslâm Milleti katına yükseltmek. Hacer-i Esved etrafında, Tanrı Evi, Tanrı Evi'nin etrafında bir Millet yükseltmek.

Üçüncü kez, insanlık, Hakikat Milleti haline gelecek. Üçüncü kez, insanlık, Hakikat Medeniyetine şahit olacak. O medeniyetin, hakikat dirilişinin kentlerini örecek.

Bir çağrıyla diriltiş. İnanan kalbin tam güvene kavuşması için, kuşta, çiçekte görmek dirilişi. Ay, yıldız, güneş tanrılık iddiaları batar bu dirilişte. Kuşlar, haberler, bilgiler dirilir, canlanır bu yeni oluşta, bu dirilişte.

Makro âlem büyüsünü kırar Hazreti İbrahim. Makro âlem hayranlığı din olmamalıdır insan için. Bu bir kanıttır, inanç değil. Makro âlemdeki uyum, Allah'ın bir lütfudur insanlığa. İnsan ezilmemeli bu âhengin altında. Bu âhengin oyuncularını onun yaratıcısı sanmamalı. Ay, yıldız, güneş, uzak makro âlem unsurları, müellif değil, rol sahibidirler, bu evrensel oluş ve akışta. İnsan en büyük rol sahibi, bunların altında ezilmemeli dedi Haber Getiren. Çünkü: insan hepsinden üstün. En üstün yaratık. Makro âlemde olan uyum, mucize harika, mikro âlemde de sürüp gitmekte. En büyük mucize, harika, mucize uyum, orta âlemde, insanda asıl. Bütün bunları haber verdi Haber Getiren. Haber Getiren, getirdiği ateşten haberlerle perdeleri, habersizlik maskelerini, ses geçirmez, hakikate karşı tecrit zarı yapılmış put perdelerini yakan İbrahim.

Haberlerinin kalesi, kulesi gibi dikti Hacer-i Esvedi dünyanın ortasına. Yerin ve göğün tanrılaştırılışına ayarlı insanlığı Allah'ın tanrılığına ayarladı. Böylece insan yine şeref ve haysiyetine

kavuştu.

Sen bir çölde ilerliyorsun. Devrilen bir çöl müsün? Ay mısın ilerleyen bulutlar arasında? Gökler deviren ay mısın? Çöller içinde kentler kuracaksın. Çölleri kentlere çevireceksin. Çünkü: sen İbrahim'sin.

Allah yolunun dirilticisisin. Kızıl günah alevinin, ateşinin kararttığı kalbi sevab seherinin gümüş rengiyle ışıldatansın.

Perdeler karanlığını ışıtan zemzem âb-ı hayatını, susamış insanlığa dağıtansın.

İnsanları sınıfsız kitle yaparak Tanrı kulu olmak dışındaki ayrımları önemsizleştiren, ikinci plana atan bir psikolojinin sancağını diktin.

Şeytan perdelerini yakan, insanı ateş imtihanından başarıyla geçiren, çileyle alnı parlamış, ermişlikle yücelmiş, mucizeyle, kevserle, zemzemle yıkanmış ebedîlik meşalesini sönmemek üzere bir kere daha insanlığın ufkuna sen diktin.

En büyük imtihan, ateş imtihanı, perdeleri yakma imtihanı. Peygamberin ulaştığı, üstün insanın ulaşma zorunda olduğu hakikat zirvesi. Birbirine dolanarak ateşe atılmış, rahibin ve velinin cübbelerinden birinin yanıp öbürünün yanmamasındaki sır. İhlâs sırrı. Gerçek inanış, samimilik. Var olabilmenin ateşten imtihanından geçiren ve hakikate engel perdeleri yakan samimilik harareti. Medeniyetler de böyle bir samimilik ateşinin kabarttığı kümbetler, kubbelerdir. Ama, gücü ne olursa olsun, her fâni varlığın ömründe ve her ha-

reketin akışında olduğu gibi, bir gün gelir, bu samimilik özündeki ateş düşer, kubbe de sabun köpüğü gibi deşilir ve söner. Bir başka anlatımla, var olanı yıkıcı, müsbet olanı bozucu etkileri ulu bir ateş gibi düşünürsek, medeniyet kubbe ve kümbetlerini bu ateşe dayandıran, samimiyet özüdür. Ateşte yandıkça pişen ve âdeta çelikleşen çömlek gibi, samimilik özünü koruyan medeniyetler, dış şartlarda, sert şartlarda daha bir güçlülük kazanır. Hazreti İbrahim'i, samimiliği, ihlasıydı ateşten koruyan. Ateşi etkisiz bırakan. Bu samimilikle, Hazreti İbrahim, Tanrı dostu, hakikat dostu olmuştur. Çünkü: hakikat bir fecir gibi ancak samimiliğe ağar. Samimilik özünü kaybetmeyen medeniyet de, zamanın dostu, hakikatın mahrem-i esrarı, ebedîliğin sevgilisi olarak kayrılacaktır.

Bıçak ve Kurban

İsmail, bıçak ve kurban.

Hazreti İbrahim, bıçak ve kurban.

Alınyazısı, bıçak ve kurban.

Hangi yandan ve hangi yönden bakarsak bakalım, insanın varoluşuna ve varoluşun anlamına çıkıyor soru.

Hikmetlerden cevap bekleyen soru.

Ezberciliğin ötesindeki cevap bir trajedyaya benziyor. Ama sonun mutlu olarak bağlanması, alınyazımızı sırf trajik yorumlamaya tâbi tutmaktan bizi alıkoyuyor.

Eski Yunan yorumundan çok ıraklardayız. Ne baştan mahkûmluk, ne sonra mahkûmluk, alınyazısı, gerçeğe sembol düş, insan iradesi, hep birlikte yaşam öykümüzü öreceklerdir. Özeleştirili bir yaşam öyküsü bu.

Hazreti İbrahim eleştirecek; ama neyi eleştirecek? Oğulun alınyazısını mı? Hayır. Alınyazısını değil. Ama anlamını. Oğulun anlamı, babanın anlamı, alınyazısı karşısında değerlenecek. Şaha kalkacak, ama isyan için değil, alınyazısını ifade için. Bu değerlenişin, bu şaha kalkışın üzerinde toplanmaktadır Tanrı Elçisi'nin dikkati, ruh dikkati.

Düşüş ve yücelik, bu özeleştiriden doğar. Halbuki Oidipus'da özeleştiri yok. Sonunda Oidupus'un kör oluşu ancak fizik bir olaydır. Aslında Oidipus, alınyazısı karşısında baştan beri kördür. Öyle düşlenmiştir Yunan uygarlığınca. Yunan alınyazısı ideası öyle kurulu. Komedi de onun kontrastı olarak varolmuş. Yani eleştiri ve özeleştiri olarak değil, daha güçlü şekilde belirtmek için simetrik bir fon veya gölge olarak. Kaderin bu kesin ulaşılmazlığı ve erişilmezliği. Apollon'ca davranışın açık yetmezliği yüzündendir ki, dionizyak yaşantısı ortaya çıkıyor. Kaderin acımaz buyuruculuğunun etkisi böylece idrâki ortadan kaldıran bir coşkuyla giderilmek isteniyor. Tasavvufta, tarikatlarda da coşku varsa da, onu çevreleyen şeriat, genel değerlendirme ve anlam verme halkaları, yine tasavvuf terimleriyle söyliyelim, alınyazısının iradede gerçekleşimi olan insanı "telvin"den

"temkin"e çeker. Eski yunanda, Dionizos, Apollon'a karşı, hatta Apollon'u da yüzüstü bırakmış olarak trajik alınyazısına karşı. Oysa islâmda, mistisizm, tarikatlar şeriata karşı değil; onun yanında, hatta, asıl anlamında, onun içindedirler. Ondan doğarlar ve ona doğru giderler, onun açılımı ve yorumudurlar. İnsanı ondan alırlar, ona hazırlarlar ve yine ona teslim ederler. İmâm-ı Rabbanî Hazretlerinin belirttiği gibi akıldan sonra bir sarhoşluk, sarhoşluktan sonra bir akıl merhalelerinden geçecektir bu yolda insan. Aklı da içinde taşıyan bir sarhoşluk ve sarhoşluğu içinde taşıyan bir akıl kazanma yoludur bu.

Bıçağın kurbana uzanışı için dillerin anlatamıyacağı, akılları durduran ve gönüllerin ağırlığı altında ezileceği bir coşku gerek. Çünkü: bu kurban, insandır, oğuldur. Alınyazısı mahkûm etmemiştir. Hakikat düşü. Bu, dilekte bulunmuştur. Dönüp dolaşıp ateş imtihanına çıkıştır bu. Bir yargılama, bir cezalandırma değildir bu. Bu, Yunan ideasında ve ondan sıçrama bir çizgiyle şartlanmış hıristiyan teoriğinde olduğu gibi değildir. Bu bir mahkûmluk değil, bir mazhariyetdir. Bu bir ceza değil, bir armağandır. Ama pahalı bir mazhariyet ve armağan. Mazhariyetin ve armağanın değeri ölçüsünde bir pahalılık. Bir kuyuya iniş, bir bataklığa saplanış gibi, bir düşüş gibi değil. Bir dağa tırmanış, yükseliş, yüceliş gibi. Öyle ki, dağın tepesine tırmanıncaya kadar çekmediğiniz kalmayacak; ama bir başarırsanız, bütün bu sıkıntıları çekmeği göze alır da dağın tepesine çıkar-

sanız, birdenbire bambaşka bir havayla karşılaşacaksınız; bütün çektiklerinizi unutturan bir manzarayla karşılaşacaksınız. Ciğerlerinize çekeceğiniz hava, size yeniden hayat verecektir. Çektiğiniz en acı ıstıraplar bile anılarınızda tatlılaşacaktır. Ölümü aşmış ve yeniden hayata doğmuş olacaksınız. Siz bu tırmanmaya mecbur değilsiniz. Yani siz, bir Sisiphos değilsiniz. Sizi bu tırmanışa kimse mecbur etmedi, mahkûm etmedi. Ama siz dağın zirvesine ulaşasınız diye bunu göze aldınız.

Hazreti İbrahim, İsmail, bıçak ve kurban. Bunlar bir trajedyanın kahramanları değildir. Bu öykü, bir alınyazısı öyküsü değil, bir irade imtihanının, bir gönül imtihanının hikâyesidir. Burada Eski Mısır metafiziğinin fatalizmi veya eski Yunan'ın tabiat zaruretlerinin sembolleştirilmesi ve mitleştirilmesinden doğma kör ve mahkûm edici alınyazısı anlayışı söz konusu değil. Ortada ne Prometeus, ne Sisiphos mevcut. Allah önünde inanç ve ihlâs imtihanı ve bu imtihandan doğan bir armağan, cennetin perdelerinin ardına kadar açılışı, ebedîliğin somut bir şekilde karşımızda canlanışı tablosudur görülen.

Hakikat site ve medeniyetinin harcında kurban kanı vardır. Bir trajik unsur olsun diye değil. İnsan gibi hayvanların da katıldığı dilsiz bir özveri yarışı realitesidir bu. Babanın özverisi: oğlun kurban olmasına razı oluşu. Oğlun özverisi: kendinin kurban edilişine başkaldırmaması, isyan etmemesi. Bıçağın özverisi, yani cansız eşyanın bu özveri destanına katılışı: kesmemesi; öbür canlıla-

rın, yani hayvanın özverisi: kurban olmayı kabulleniş şeklinde yaratılmış bulunması. Bütün bunlar da, Allah'ın verileri, bağışları, nimetleri. İşte, bıçakla kurban arasında trajik değil, destanî bir özveri medeniyeti gerçekleşmekte böylece.

Hakikat erinin bu dünya hayatı, aslında, sürekli bir kurban töreni ve ayinidir. Kim bu çizgiden çıkarsa, imânına şeytanın musallat olmasından korksun.

Bıçakla kurban arasında titreyen alev, böyle bir gerçeklik alevi, parlayan şimşek böyle bir özveri ve erdem şimşeğidir. Samimiliğe aykırı ne bulursa yakan bir samimilik şimşeği.

Sabır, tevekkül, rıza gibi, feragat, fazilet gibi medeniyet kavramları bir demet gibi bıçak ve kurban modelinde sembolleşiyor.

Nasıl, her mümin kendi içinde kendisine bir oğuldan daha sevgili olan nefsini hakikat önünde kurban etmeğe razı olmadığı sürece kendine açık ilerleyiş yolunu bütünüyle almış sayılmazsa, hakikat medeniyetinin de, her an kendi içinde özeleştirisini yapan, ruh tıkanıklık ve tükenikliklerinin karşısına kılıçla, ateşle dikilen bir İbrahim'e ihtiyacı vardır.

Sürekli olarak kendini medeniyete adayan sanatçılar, bilim adamları, askerler, devlet adamları, inanç kahramanları onu yaşatan kurbanlardır.

Sürekli sınav, sürekli özeleştiri, sürekli fedakârlık ve feragat, sürekli samimilik, insan ruhunun kemalini de, medeniyetin üstünlüğünün de-

vamını da sağlayan temel faktörlerdir.

Ta, ayın önünde yıldızların, güneşin önünde ayın, Allah'ın önünde de güneşin kurban edildiği metafizik alan kahramanlığından beri bu gelenek temellenmiştir. Ve öylesine temellenmiş ve gelişmiştir ki, sadece metafizik planda etkinliğini göstermekle kalmamış, her an aynı kurban sembolizmi içinde toplum ve tarih planında da bir seri gerçekleşmelerin kaynağı olmuştur.

Hazreti Hüseyin'in ve beraberindekilerin hakikat uğruna kendilerini kurban olarak adaması, islâm medeniyetinin fedakârlıklar üzerine kurulu olduğunun baş örneğidir.

Evet, işin trajik yanı tarihî suçlulara aittir, ama işin destan yanı da hakikat imânına ve o imânın bayrağı altında bir orman gibi gelişen islâm uygarlığına.

Kendini medeniyete adamak. Hazreti Hüseyin geleneği. Allah'ın lûtfuna bu dünyadayken ermek. Âdeta ruhunun önünde nefsini kurban edip melek kanatlarıyla daha bu dünyadayken donanmak. Hakikat medeniyetinde kahramanlığın anlamı budur. Ve bu anlam, Hazreti İbrahim'den bugüne kadar pratik alanda ifadesini bulmuştur.

Sürekli sınavdan gözlemeye ve destansı fedakârlık düzeyine çıkmak. Değerlerin heyecan dönemini toplumun bütün katlarında yayılı hale getirmek. Heyecan, düşünce, inanç arasında sıkı ilgiyi sürekli olarak koruyabilmek. Realizmin idealizmi öldürmemesi için toplum ruhunu uyanık tutma. Toplum faaliyetlerinin hepsine, sıdk ve sadakatı,

vefa ve samimiyeti, hayatın özü ve özsuyu gibi sunma.

Bıçak ve kurban psikolojisini sürekli olarak toplumun üstünde kutsal bir bayrak gibi, insanlığın üstünde bir diriliş sancağı gibi taşımak.

Bir bunalım sancağı olarak değil, bir kabulleniş sancağı olarak bu psikolojiyi kendi öz geriliminde tutmak.

Realite, sembol ve hakikat arasındaki bağlantıyı gözden kaçırmamak.

Çağı ve zamanı, kan tazeliğinde bir şuurla diri tutmak.

Ruhun zaferini maddenin üzerinde gözle görünür bir egemenlik iziyle donatmak.

Bıçak ve kurban psikolojisinde yine de ruh serinliğini ve soğukkanlılığını muhafaza edebilmek.

Tanrıya güvenini yitirmeme.

Bekleme ve umma.

Tanrı için, Tanrı inancı için bir işaret belirleme.

Ve o işaret çevresinde bir kent örme.

Kentleri uygarlıklara, uygarlıkları kent ruhuna bağlama.

Böylece hakikata sürekli olarak şahit olma. Sonsuzluğun, ebedîliğin kıyısında yaşayarak karanlığı yırtma.

Gelip de kaplayacak olan zulmü ve şeytan egemenliğini yıkma. Ona karşı direnme.

İlerde anacağız, nasıl ki, karınca, Süleyman'a

hikmet dersi verdi. Küçük dünyanın yılmaz işçisi, Büyük Dünyanın Saltanatını elinde tutana verdi dersini. Ta ki Yaratanın gücü belli olsun, anlaşılsın istendi. Bunun gibi, Sinek de Nemrud'un karşısına çıktı. Bir fark var arada: karıncanın işi uyarıydı, bir öğüt. Saygı ve sevgi dolu bir öğüt. Ama sineğin görevi, Nemrud'u cezalandırmak, hatta yok etmekti. Onun gurur dolu başını patlatmaktı. Göklerin kalesine dikilmek için yükseltilen zalimin bayrağını ufak bir yaratığın gücüyle yere çarpmaktı. Zulmün sembolik levhası Nemrud, bir sineğin kanat çarpışı ve çırpışıyla devrilecekti.

Her planda hakikat, kendi hükmünü yürütmekte. Şuracıkta sinek Nemrud'u yere çarpmakta. Biraz ötede, yükselen Tanrıevi önünde bıçak ve kurban şimşek ve sağnakları içinde devrilen fâni sevgilerin ve bağlılıkların arasından gerçek sevgi belirmekte. Hakikat, kupkuru, soyut bir bilgi değildir artık. Hakikat somutlaşıyor; Ruh, damarlarını kalbe uzatıyor. Veya kalb ve zihin, ruh tapınağının eşiğine başların uzatıyorlar.

Hakikat medeniyeti de öyle. Hakikat Medeniyeti, insanların sığınacağı Tanrıevi'dir. Ve o Tanrıevi'nin temelini şehitlerin kanı sulamıştır. Bu çeliğe, hakikat kılıcının çeliğine şehit kanıyla su verilmiştir.

Şehit nedir? Toprak uğruna ölen midir şehit? Hayır. Bir anlam uğruna, hakikat ülküsü uğruna ölendir şehit. Toprak da, ancak, hakikat ülküsünün yurdu olursa uğruna ölünmeyi hakkeder. Ve hiç bir karşılık beklemeden, ilâhî medeniyet uğru-

na canını veren insana, bir anda, perdeler sıyrılarak hakikat çırılçıplak gösterilir. Hak dolaysız gösterilir. Bu sebeple o "görmüş" olur. O görmüş, duymuş ve tadmış olur. Böylece beş duygu dünyası öteye gider, öte de beriye gelerek beş duygu âlemini kendisine katar.

Bıçak ve kurbanın karşılıklı alışverişinden insanın metafizik özgürlüğü doğacaktır. Tarihî ve sosyal özgürlüğü de bundan fışkırabilir ancak. Metafizik özgürlük, Tanrı dışında ruha hükmedici bir güç tanımamaktır. Tanrı'ya teslim oluş, fâni teslimiyetlerin sona erişi demektir. Tanrı'ya köle olmak mı? Evet, şeytanın aldattığı çağdaş zihin böyle bir parlak soruyla karşısına çıkacaktır inanmış insanın. Ama boşuna. İnsanın Tanrı'ya köleleşmesi söz konusu değildir. İnsan Tanrı'nın kuludur. Doğası itibariyle böyledir. İmân, bunu kabul etmektir. İmân, kalbde olanı tasdiktir. İmân, paslanmış kalb altınını paslarından arındırıp ortaya çıkarmak demektir. Kabul etmeyense yapışkan bir maddeye yakalanmış kelebek gibi ömür boyu çırpınıp duracak ve bir gün hayat yaldızları dökülüp toz olunca bu inkâr macerası da sona erecektir. Aklı durduran büyük varlık senfonisinde bu inkâr kelebeğinin kanat cızırtısı nedir ki? Bu orkestrada her tel ve her saz, her ses vardır. Uyumsuzluk, büyük uyumun ortaya çıkması için ufak kontrpuanlar mozayığıdır. Eşek anırtısı da vardır elbet yeryüzünde. Ama bu anırtı, bülbül sesini yok edemez. Eşek anırtıları, kuşlar cennetinin dikenli çitine çarpar ve cehennemin derinliklerinde kaybolur.

Ah! Evet, varoluş, bir Yitik Cennetin ortaya çıkarılışı dâvasıdır. Kavgamızın, iç ve dış kavgamızın sebebi bu. Ölümle hayat arasında iki yana da çarpa çarpa dönüşümüz ve bu başdöndürücü hunide kendimiz gibi dünyamızı da döndürüşümüz bunun için.

Tanrı'nın kulu olmayı bir alçalış gibi gören züppe ruh, farkında değildir ki, Tanrı'ya köle olunmaz, ancak kul olunur. Köle oluş, ancak insanların kendileri arasında doğan bir düşüş ve alçalıştır. Kimi zaman, alçalan ruh, başka bir insanın veya bir sembolün kölesi olur. Bu kölelik onun elini kolunu bağlar. Onun gerçek özgürlüğünü yok eder. Tanrı'ya kul olmak, Tanrı'ya teslim olmaksa insana kendi özgürlüğünü buldurur. Kendi öz damarına inmiş olur insan böylece. İşte o anda insan Allah'a şahdamardan daha yakın olur. Ve işte o zaman, insan, Tanrı'nın halifesi olur. İşte o vakit, kuyunun ağzındaki ilâhî ışık aydınlatır yanımızı yöremizi. İşte o vakit, kutlu bıçak yırtmış olur karanlığı. İşte o vakit, kurbanın kutlu kanı, bir bereket gibi, Tanrıevi'nin toprağına akmış olur. Tarihî ve sosyal özgürlük, bu şehitler ve kurban kanında ebedî bir filiz gibi göğerir. Susayan ve hıçkıran her çağ, gerçekte o bıçağı ve kurbanı çağırmıştır. Kutlu bıçak ve kurbana bir çağırıştır insanlığın çırpındığı çağlar.

Bıçak, kutlu bıçak mümin ruhun önüne dikilir ve durmadan der ki: "Hep radikal ol, radikal kal. Oportünist olma. Oportünist olursan bir gün çöker gidersin. Hep köklü davran. Sorunların, korkma-

dan, sonuna kadar, en derin noktasına kadar in. Kurban psikolojisini hiç yitirme. Nefsini hep boğazla. İnsanlık uğruna, kutsal ülkü uğruna sürekli olarak kurban olabilecek bir yücelikte tut ruhunu. Ruh düşüşünden koru kendini. Hıristiyanlığın fantezileri seni aldatmasın. Düşüşün öğücüsü olma. Düşüş başa gelince de umutsuzluğa düşme. Skandal tutkunu olma. Dayanıklığın olmalı düşüşlere, skandallara karşı, ama, bu güven seni onlara daldırmamalı."

Bıçak ve kurban... Ateş ve perdenin başka bir anlatımıdır. Ateş sınavının başka bir yüzüdür. Cehennemin buzlu camında sinek ve Nemrud'un sembolleştirdiği şeyin simetriği şehadet cennetinde bıçak ve kurban; kurban ve İsmail, Ateş ve İbrahim'dir.

Bütün bunlar, ruhun, özgürlük için özgürlük değil, Tanrı için özgürlük kavgasıdır.

Müridin şeyhe teslim oluşu, sadece bir terbiye yöntemidir. Geçicidir. Tanrı'ya teslim oluş eğitiminin başlangıcıdır bu. Yoksa şeyhi putlaştırma olur ki, islâm, bu putlaştırmaya karşı çıkmıştır, buna karşı çıkıştır.

Medeniyet, ruhun dışa vuruşudur. Onun kavgaları, içimizin kavgalarıdır. Bıçak ve kurban alışverişi, tarihin ve toplumun olduğu kadar içimizin de bir alışverişidir.

Milletören

Din ve medeniyet, bir millet örüştür bir yanıy-

la da. Tabiî, bu millet kavramını, bugünün kısır millet anlayışıyla karıştırmamalı. Millet, ne bir ırk, ne bir dilin toplayıcı aksiyonundan doğar. Gerçek Millet, bir inanç etrafında örgütlenişten doğar. Toplum, sosyolojik bir ifadedir. Milletse, toplum, tarih ve inanç, bilinç ve geleceği hedef alan bir örgütleniş iradesinin somutlaşmasıdır. Millet, hakikat uygarlığını gerçekleştirme görevini ruhunun tek yaşama besini yapmış ülkü toplumudur.

Bugün millet denen realiteler, aslında asıl milletin parçalarıdır veya ancak parçaları olabilir. Veya parçalarının sapmaları.

Hazreti İbrahim de böyle bir millet örgücüsü idi. Hakikat Milletinin örgücüsü. Dağılmış bulunan Hakikat Milletini hakikat medeniyeti odağında yeniden toplayan bir önder. Tanrı tarafından, Milletin yeniden oluşunu, dirilişini gerçekleştirmeyle görevlendirilen önder. Kâbenin, Hacer-i Esved'in bir ağaç kökü gibi tutması ve insanlığın Tanrıevi etrafında, hakikat medeniyetini yeniden yeşertmesiyle görevli. İsmail'in kanı veya o kanı sembolize eden kan diri tutacaktır ağacın kökünü.

Babanın diktiği ağacı, oğul, kanı pahasına koruyacaktır. Medeniyet binasının inşa edildiği mermer, kahraman kanı, fedakâr insanların kanıyla diri kalır. Toz duman olmaktan korunur. Her zaman o uğurda can vermeye hazır oluş iradesi, medeniyet ağacını ayakta tutar ancak.

Kana susamış bir canavar değildir şüphesiz medeniyet. Ama onu besleyen enerji, insan kanı

gibi değerli ve azizdir. Hakikat medeniyeti, kan emici değildir. Ama, kahraman, ona kanını sunan bir ülkü eridir. Firûze kılıçlardan yapılı bu kâsede hakikatın mutlu ve iyi yürekli devine sunulan bu kan, gerçekte bir çocuğu besleyen süt gibidir.

Hazreti İsmail'in kurbanlığıdır bu. Yenileyici gençliğin kurbanlığı. Dirilişçiliğin kurbanlığı.

Medeniyetler ve milletler, hakikatın tarih içindeki gerçekleşiminin eşya ve insan perspektifli kesimleri, her alandaki kahramanların omuzları üzerinde yükselir. Devamları da buna bağlı. Bu yüzdendir ki kuruluş hep bir mitosla, bir destanla birleşir.

Binaların temeline akıtılan kurban kanı gibi, kan değerli ülkü ve emek yerleşecektir medeniyetlerin temeline.

İbrahim Milleti kavramı, O'nun soyundan gelme şartına bağlı olmaksızın O'nun görüşünde ve yolunda olanların topluluğunu ifade eder. Kan topluluğunu değil, aynı inanç, bilinç, ideal ve hayat tarzının bağlılarını.

Hakikat medeniyeti, üç gücün bileşkesi sonucunda ya yükselişe, ya durgunluğa, ya düşüşe yönelir. Bu üç güç: yıkıcılık, yapıcılık, kuruculuktur. Bu üç güç, Kur'ân'da, solcular, sağcılar, öncüler (yarışanlar) diye anılan üç topluluğa karşılıktır. Eğer yıkıcılar, öbür ikisinden daha ağır basarsa toplum düşüş ve yıkılış çağına girer. Yapıcılar ve kurucular daha ağır basarsa, o toplum ilerlemektedir. Denge halinde de, durgunluk var demektir.

Bir benzetim kullanalım burda. Meşale benzetimini. Kurucular, meşaleyi tutuşturanlar, yapıcılar, meşaleyi taşıyanlar, yıkıcılar da meşaleyi söndürmeye çalışanlardır. Hakikat meşalesini. Yol gösteren, toplumu, milleti karanlıklardan ışığa çıkaran meşaleyi.

Yıkıcılar günübirlikçilerdir; kurucular, kalıcı olanın peşinde olanlardır. Öncüler kahramanlardır. Her alandaki kahramanlar. Yapıcılar, hep bu kurucuları, yani öncüleri izlerler. Onlar bir medeniyetin arketipleri gibidirler, örnekleridirler.

Hazreti İbrahim'in hayatı, hakikat medeniyetini yaşatıcı özlerin sembollerini toplayan kutlu bir dergidir. Mağara dönemi, metafiziğin temellendirilişi dönemi. Ateş üstünde imtihan, iradenin olgunlaşması çağı, uygarlık kişisinin ortaya çıkışı. Kâbe'nin yapılışı, toplumun, milletin doğuşu ve böylece medeniyet yapısının her yönden bütünlenişi dönem veya çağı. Kuş parçalarının tepelerden çağrılarak kuşun dirilişini görüş ise, sarsılan, yıkılışa yüz tutan bir uygarlığın dirilişine ışık tutmaktadır. Çünkü: yıkılış ve düşüş, gerçekte unsurların çözülüşüdür. Diriliş ise, asıl unsurları bir araya getirdikten sonra onlara üflenecek ruhla yeniden oluştur. Bu can verme, bir çağırışla vasıflandırılmaktadır Kur'ân'da. Kuşların dirilişi örneğinde şüphesiz asıl can veren Allah olduğuna göre, Hazreti İbrahim'e, dua, onu isteme düşmektedir. Duanın kabulü can verme ile gerçekleşmektedir. Düşmüş bir milletin ayağa kalkışı, bir önderin ortaya çıkışı, hakikate çağırışı ile başlar, unsurlarda

yavaş yavaş bir araya gelir ve takdirde varsa, canlanış ve diriliş gerçekleşir.

Hakikat uygarlığının son ve en ileri hâli olan İslâm Medeniyeti de, doğuşundan sonra karşılaşacağı sarsılış, düşüş ve yıkılışlara karşı, veli, müceddit (tazeleyici anlamında yenileyici) ve son yokolma tehlikesiyle karşılaşmada islâm toplum ve medeniyetinin dirilişine önayak olan kurtarıcılar, ve son aşamada insanlığın tüm islâmlaştırılması ve en ideal biçimde ve düzeyde İslâm Düzen ve Medeniyeti'nin kıyamete kadar kalıcı olarak bütün dünyayı kapsaması sürecinin sembolü Mehdi ve benzerleri de, ölümden sonra dirilmeye örnek olarak gösterilen bu kuş dirilişinde sembollenmektedir.

Peygamber hayatı, baştanaşağı bir medeniyettir. Hakikat medeniyetidir. Hakikat Medeniyetini bir ağaca benzetirsek, o ağacın çekirdeği gibidir peygamber hayatı. Medeniyet, bu hayatın açılımından ibarettir.

YUSUF

Tanrının yeryüzünde halifesidir insan. Tabiî ki, şeytanın gölgesi olmayı, Tanrı halifeliğine yeğ görmediği, tercih etmediği sürece.

Hakikat uygarlığını o gerçekleştirecek. İnanmışlığı, islâmı o varoluş kalesi yapacak, bilinç toplumunu o örgüt örgüt biçimleyecek ve özleştirecek, ebedîlik düşünce ve sanat tohumlarını o saçacak, bütün bu aksiyonların kudret aynasında tecellisi olan Devlet'i o kuracaktır.

Hakikat uygarlığının varoluş hikmeti önderliği Hazreti Âdem, varoluşun temellenmesi Hazreti Nuh, inanç temellenmesi öncülüğü Hazreti İbrahim'de gerçekleştiği gibi, Devlet düşüncesi, ilkeleri ve girişimi de Yusuf Peygamberin hayatını dolduracaktı.

Bu hikmetin sancağı da onun eliyle dikildi insanlık kalesine, hakikat burcuna.

Bir başka deyişle, Allah'a inanmış ve onun uy-

garlığını gerçekleştirmeyi ülkü bilmiş insanlık olarak, Hazreti Âdem'le yaratıldık, Hazreti Nuh'la yaradılışımızın varoluşuna çevrilişini kesinleştirdik. Hazreti İbrahim'le İnanmışlar Milletini ve Toplumunu kurduk. Hazreti Yusuf'la da Devletini kurma ödevi belirdi.

Daha doğrusu, hepsi baştanberi varolan, latan durumda bulunan veya yeteri kadar gözüken bu varoluş derecelerinin her biri, zamanı gelince, tam açılımını yaptı bir peygamberde. Ve o peygamberin hayat ve tutumu, o varoluş katına bir sembol oldu.

Hazreti Âdem'de tohum toprağı tuttu; fazlalıklar çürüyüp döküldü; Hazreti Nuh'da kökler saldı tohum. Özüyle yokoluştan kurtuldu. Hazreti İbrahim'le de filiz topraktan başını çıkardı. Gövde oluşmaya başladı. Gövdenin kalınlaşması, kabuk bağlamaya başlaması yani. Onu dış etkilerden koruyucu kuvvetlerle donanması dönemi ise Hazreti Yusuf'la başlar. Hazreti Musa, Davud ve Süleyman'la süreç olgunlaşır. Devlet, Dünya Devleti olmaya doğru gider. Dünya Devleti; ama dünyacı devlet değil.

Uygarlık, bazı tarih düşünürlerinin iddia ettiği gibi, bazılarının da bu iddiayı eleştirdiği gibi, sadece toplum sistemi veya örgütlenişinden ibaret değildir kuşkusuz. Ondan önce inançlar, ülküler, düşünce ve sanatlar temelde yer alır. Ama, yine de bütün bu teorik yapılar, ancak toplumun onu kavraması ve devlet kanalıyla eşyaya hakketmesi ile uzun süre yaşama imkânına kavuşurlar. Devlet

veya toplum uygarlıkla eşit demek değil, şüphesiz, ama, devletsiz ve toplumsuz uygarlık da kâğıt üstünde kalmaya, tatlı bir esinti gibi gelip geçmeye mahkûmdur. Onun için, Toplumunu, Milletini Hazreti İbrahim'in kurduğu Hakikat Uygarlığının bir de devlet gelişimi olacaktı. İşte, Filistin dağlarından Nil kıyılarına inen peygamber, insanlığın bu büyük umudunu gerçekleştirici ilâhî bir misyonun sahibiydi.

Hazreti Yakub'un evi, bir devlet ekolüydü âdeta. Orda, bu ocakta yetişmiş olan Hazreti Yusuf, ilkin kardeşlerinin ihanetinden başlayarak, kölelik, esaret, hizmet adamlığı, zindana düşüş gibi devlet - kişi ilişkilerinin en acılarından geçerek pişecek, çilesini tamamlayacak ve nihayet, Dünya Devletini teslim alacaktı.

İhanet, iftira, politik unutkanlık gibi devlet adamının karşılaşacağı bütün hâller ve durumlar onun da başına gelecekti. Ve geldi. Ve bütün bu merhalelerde sabır ve irade imtihanını vermesini bilecekti o. Ve bildi.

Ve bir de skandal karıştırılacaktı işin içine. Kadınların gözü devletin üzerindedir hep. Politika, geleceği sırtında yüklenmiş olanı, skandal çerçevesine alıp boğmak ister. Ama, hakikat kılıcı bu çemberi parçalayacaktır. Peygamberin kolunda devlet kası, hiç bir demir çemberi sınır bilmeyecek bir şekilde gerilmiştir.

"Aziz" tesbit etmişti Hazreti Yusuf'un mâsumluğunu. Ama, o bir devlet adamı olarak iyi sezmişti bu kölenin devlete yönelik alınyazısını. Ona kar-

şı koymak istedi. Çünkü: o düzeni temsil ediyordu: kurulu düzeni, yani statükoyu. Hazreti Yusuf'sa değişmeyi, bir anlamda gerçek devrimi. Onun için O zindana gidecekti.

Ve temel öğreti, Hazreti İbrahim'in öğretisi, zindandan gün ışığına yayılmaya başladı. Vahyin ışıkları gömülü bir hazinenin mücevher kutusu gibi ışığını topluma saçtı. Firavuna kadar gidecekti bu ışıklar. Ve onun şuuraltına geçecek, onun rüyasında sembollerle görünecek, çözüm bekleyen bir düğüm olacaklardı. O zaman düşleri ve olayları yorumlayıcı Peygamber, kılıcıyla bu kördüğümü ikiye biçen İskender gibi çağrılacaktı. Zindandan saraya çağrılacaktı o.

Zindan ve saray, işte böylesine birbirine zıt, yine de böylesine birbirine içten açılan devletin iki ucu. İki kanadı devletin.

Doğruluk ahlâkı, Hazreti Yusuf'un ahlâkı. İşte, Hakikat Uygarlığının Devletini kuracak ve yaşatacak devlet adamının ahlâkı. "Ben nefsimi aklamam; çünkü nefs, kötülüğü buyurucudur. Ancak koruyucu Allah'tır" demenin ahlâkı.

Mısır'da, sessiz sedasız tarihin en büyük devrimlerinden biri oluşuyordu. Tanrı - hükümdar, bir kölenin, hem de suçlu görülüp zindana kapatılan bir kölenin eline terkediyordu Devleti. Daha doğrusu Tanrı - hükümdarlığın yıkılışını onaylıyordu. Belki sonraki Firavunlar bunu diriltecekleri. Fakat Hazreti Yusuf'un attığı tohum yeniden boy verecekti ve Hazreti Musa'nın çıkışı böylece mümkün olacaktı. Ve Davud ve Süleyman

Peygamberlerle parlak dönemler yaşayacaktı Hakikat Devleti. Sonradan sarsılıp yıkılsa bile, Hakikat Uygarlığını son ve en mükemmel şekilde kurup gerçekleştirecek olan Son peygamberin eliyle yeniden kurulacak ve en son, "Yüce Devlet"in 20. yüzyılda çöküşüne kadar sürecekti. Ve şimdi yeniden onun doğuş acılarını yaşıyoruz. Yani diriliş sancılarıdır çektiğimiz. Diriliş ağrıları... İşte Hazreti Yusuf'un peygamberliğinin galib hikmet vasfı böyle temelli ve ebedî bir vasıftı, bütün peygamberlerin peygamberlik vasıflarında olduğu gibi.

*
* *

Fakat biz başa dönelim ve biraz daha derinleştirelim düşünceleri bu konuda.

Eğilmek. Kim kimin önünde eğilir? Bir boyun eğiş, boyun eğdiriş düzeni olan devlet, nerden doğuyor? Tanrı halifeliği hangi ateş dönencelerinden geçiyor?

İnsan, eğilme ve eğilmeme arasına çekilen keskin bir çizgidir. Daha doğrusu, bu iki psikolojinin kendi alanlarına dağıtılmaları, yerli yerince bölünmeleridir.

İnsan, Yaratıcı'nın önünde eğilendir; Tanrı önünde eğildiği gibi, Tanrı yolunda da eğilendir. Buna karşılık, o, kendi nefsi önünde eğilmeyen, tabiata râm olmayan, eşyanın ve maddenin buyruğuna girmeyendir.

İnsan, eşyaya, boyun eğmenin, eğdirmenin fizikötesi damgasını basandır. Allah'ın hakimiyeti

mührünü basacaktır varoluşun alnının ortasına.

Bundan ötesi de vardır: nüanslar dünyasındaki oluşlar. İnsanlar da birbirlerinin önünde boyun eğeceklerdir, birbirlerinin boyunlarına boyun eğiş mührünü basacaklardır. Birbirlerinin putlaşmış, putlaştırılmış nefsleri önünde değil, tabiatı sembolizasyon malzemesi olarak kullanan içgüdü veya kıyamete kadar fizikötesi muhalefet liderliğini yürütecek olan akıl kundakçısı şeytan buyrultuları önünde değil, mutlak gerçeğin, fenâlık aynasında yansıyışını ve ona ebedîlikten bir soluk, bir koku ve bir görünüş aşılayışını bir senfoni gibi yönetmekle görevli üstün insanların önünde eğilirler; ruhunu geliştirmek, olgunlaştırmak ve fiziği aşkın olana bitiştirmek için insan, demircinin önünde eğilen kızgın demir gibi eğilir.

Hakikat Medeniyetinde Devlet, kavuşulan bu mânevî lûtfun, toplumu buyruğuna alışıdır. Allah'ın halifeliği, inanmış ruhları böyle bir safta toplama vazifesidir. İnanmış insanlar seve seve bu buyruk düzenine girerler. Bu halifeliğin özelliği, namazın özelliği gibidir. Allah önünde olma ruhu, her işte, toplumun bütün yaşayışında, devletin bütün karar ve uygulamalarında, insanların birbirlerine, öbür yaratıklara ve tabiata karşı davranışlarında, namazdaki gibi yansıyacak, namazdaki gibi yayılacak, namazdaki gibi, iç oluş ve dışa vuruşlarda fizikötesi bir anlam kazanacaktır. İnsanın ve toplumun üstünde hep böyle ebedî bir kartal gölgesi bulunacaktır. Bu anlamın ışıkları altında, oluşun gölgesi, bir ikindi gölgesi gibi uzun ve derindir.

"Allah, insanı kendisine tapması için yarattı," kutsal ölçüsünün gerçekleşmesi demektir ruhun bu konuma ulaşması. İnsan, Allah önünde, dolaylı veya dolaysız sürekli tapınma halinde olacaktır. Namaz, yüzüğün kaşı gibi, bu genel tapınmanın yüreğini oluşturur. Onun dışındaki bütün yaşantı, ona bir hazırlanış, bir fondur. Hayat, Allah'a tapmaya hazırlanış, tapma ortamını hazırlayış, tapış ve tapınmadan çıkış dönemlerinden oluşan bir genel tapınma olayıdır. Tapınmadan çıkış bile, gerçekte bir çıkış değil, bir ayrılış ve kopuş değil, yeniden girişe hazırlanmak için geçici bir ayrılıştır. Soluk alıp vermelerde hayatın sürmesi gibi Allah'a tapınma düzeninin bütün ihtişamıyla devam etmesi, hayatımızı dolduran vakaların ana mihveri, amacı olur. Bu amaç bir yaşar insan. Bu amaç için boyun eğer öbür kardeşlerine ve onlara bu amaç uğruna boyun eğdirir.

Bu amaç için, toprak kadar mütevazi olmak gerektir. "Toprak baba" olmak gerek. Bu amaç için su kadar akışkan, hava kadar esirî, gün ışığı kadar aydınlık ve içe işleyici, ateş kadar arıtıcı, kendi nefsini ve posaları yakıcı olacaktır insan. Allah'ın yeryüzündeki halifesi insanda, bütün bu yaratılış özellikleri, madde ve zaman zerrelerine inişte bile, bu amacın şuur ve aşkını anıtlaştırır. Toplum ve Devlet de, bu metafizik amacın, realist ve lirik, en geniş ve yüce örgüsüdür.

*
* *

Hazreti Yusuf, insanlara boyun eğdirerek,

ruhların üzerinde yükselecek yüce devlet kalesini kurmak için, boyun eğiş bölgelerini bir bir dolaşma zorunda bırakıldı alınyazısınca veya alınyazısı gereği. Ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalış, satılış, kölelik, hizmet adamlığı, hapis hayatı, unutuluş... bütün bu mânevî örslerde ruhun döğüle döğüle çelikleşmesi ve gerçek özgürlük olan Tanrı halifesi olma şuurunun bilenişi. Aslında ruh hiç bir zaman esir olmamıştır; kapalı kapılar ardında ve zincirler içinde, Peygamber Ruhu, hür ve Allah'la beraberdir. Her yerde hazır olanla insan arasındaki madde, nefs, şeytan ve tabiat perdelerini bu çileler kırmış. Ruh, Ulûhiyet âlemiyle sürekli bağını koruyabilmiştir. Tradeji ve dram, evrensel oluşta, tesirlerini yitirerek, ruhun özgürlüğünü koruyuşu önünde saf birer akış halinde gelmişlerdir. Razı oluş, alınyazısı buyruğunu âdeta ruhun kendi isteği ve saf eylemine dönüştürmüştür.

Allah'ın peygamberi, öyle bir mertebeye ermiş ve daha doğrusu erdirilmiştir ki, baba Yakub da, düşman Firavun da O'nun önünde eğilecektir, boyun eğeceklerdir O'nun yasasına. Çünkü: Hazreti Yusuf'un önünde eğiliş, İlâhî İradenin önünde eğiliş olmuştur artık.

Af ve merhamet: acıyış ve bağışlayış, bu yücelişin insanlara doğru açılan iki penceresidir. Peygamber, insanlığı buğday ve para dizginleriyle zaptedecek, bu çılgın ata gem vuracak, ama aynı zamanda acıyış ve bağışlayış kollarını uzatarak onu bağrına basacaktır.

Nefs sürülerinin güdülüşü, ruhların Ruh Sultanının buyruğuna verilişi, dünya imârına ruh ve erdem üflenişi, Cennetle sembollenen İlâhî Siteye dünyayı yaklaştırmaya çalışış, bütün bunları gerektiren ilim ve sanat, Hazreti Yusuf'un yolgöstericilik ve yöneticiliğinde toplandı. Hakikat Devleti, Dünya Devleti olarak da gerçekleşti böylece.

Böylece bir kere daha karanlık aynalar ışıdı. Karanlığın lâmbaları söndü. Aydınlığın lâmbaları bir kere daha yandı.

Peygamber düşü, çocuk düşü, mahpus düşü, hükümdar düşü ağdı Hazreti Yusuf'un eline ve alnına. Düş, dünya realitesine dönüştü. Zindanın saraya, esirliğin vezirliğe dönüşmesi gibi.

Yüce dağlara giden sürüler güneşten ve kartal kanatlarından birer parça toplayarak geri döndüler.

Bakır parçaları altına dönüştü bu ilâhî simyada.

Hakikatın zafer asmaları yine sarkıttı salkımlarını.

Yürüdü erdemin özsuları insanlığın atardamarlarına.

Hazreti Yakub, hem bir hazinedir, hem bir hazinenin bekleyicisi, koruyucusudur. Yakuttur, hakikatın yakutudur. Ama bu yakut, öbür değişik bir yakutun eğiticisidir. Yakut, yakutu erdirir. Yakut, yakutu ulaştırır. Yakut, güneşin ışıklarını toplayıp özüne katar. Ocaktı Yakub'un evi. Kutsal emanet ocağıydı. Yol gösterici, yönetici ocağı. Haz-

reti Yusuf mucizesinin birinci tabakasıydı bu yuva, Mucizenin yatağıydı. Aslan, yatağından belli olduğu gibi, çıkış yeri önemlidir gelecek fatihinin.

Allah'a mecazî olarak "Padişah" denmiştir. (Gerçekteyse ancak padişahlara mecaz olarak padişah denebilir). Devlet, en çok ilâhî kudretin göründüğü insanlık kurumu ya da kuruluşudur. Yitik Cennet'e kendi örgütlenişleriyle varmak için insanlar, devletten geçerler...

Devletten sert ne vardır? Devletten yumuşak ne vardır? Devlet, bir gün yeryüzünden kalkar mı? Kalksa bile yerini alacak kurum, devlet özelliğine yakın bir yapıda olacaktır şüphesiz.

Marx'ın yitik cennet yanılgısı burda. Devleti ortadan kaldırmak gerçekte hiç bir şeyi değiştirmeyecektir. Çünkü: ortadan kalkacak olan onun ruhu değil, biçim ve görünüşleri olabilir. Yoksa, devletin gerekli dozdaki katılığı, realizmi ve gerekli dozdaki af ve merhameti, insanlar için kaçınılmazdır ve şu veya bu biçimde insanlıkla birlikte sürüp gidecektir. Hazreti Yusuf'un buğday biriktirimi ve dağıtımı planlamasında da bu en reel yanıyla belirir. Af ve merhamet olaylarında da.

Peygamber, devlet gücüyle, dünya devletinin içinde, "öte devleti"ni gerçekleştirir. Mutlakın gölgesini düşürür kişinin ve nisbînin üzerine. Katmerleşmiş toplum nefsinin karşısına çıkar. Mutlak, demoklesin kılıcı gibi asılı durur fânilik egemenliğinin üstünde. Tek kişinin tanrılaşarak hükümran olmasının karşısına çıkarır Mutlak'ın egemenliğini. Halk egemenliğinin yozlaşmasını

önler. Onun devletinde ne tek kişinin tartışılmaz iradesi, ne de toplumun önlenmez istilâsı olabilir. İkisine de "sınırınızda durun" diyecektir Peygamber iradesi. Hükümdar, içten yakalanır İlâhî iradece. Onu bir düş rahatsız edecektir. Bir kişi kesiksiz hüküm sürebilir, ama onu da içten yakalayan "düş"ler vardır. Bunu hükümdar yorumlayamaz, çözümleyemez. Bir "yorumcu"ya ihtiyaç vardır. Bu "yorum", kendiliğinden bir çözüm olmaktadır. Yalnız yorumlanmakla kalınmaz. Bir de uygulama olacaktır. Uygulamadan da elini çekmesi gerekecektir tek kişinin. Bu uygulanış, bir yanda hükümdarı, bir yanda da halkı dizginleyecektir. İlâhî düzen işe karışmıştır. Hepsi ister istemez buna razı olacaktır. Böylece dünya kuvvetleri Mutlak'ın buyruğuna râm olacaktır. Yitik Cennet'in anahtarı yeniden sahiplerinin eline geçmiştir. Gerçek sahiplerinin. Toplum, öz bir devrimle, yeniden Allah'ın iradesine teslim olmuş, yeni ve kutlu bir toplum olmaya doğru gitmiştir. Böylece, kişinin yitik cenneti, toplumda "yeniden bulunmuş cennet"e çevrilmiştir. Toplumun "yitik cennet"i de devlette "yeniden bulunmuş cennet"e dönüşmüştür. Kutlu devlet, ağırlığının altında kişileri ve toplumu ezen taş putlar tapınağı olmaktan çıkıp onları kanatları üstünde yücelten canlı bir kartala dönüşmüş devlettir artık.

Hazreti Yakub, pirliğin sembolüdür. O pirlik, gençliğe, değişim, kutlu değişim yolunu gösteren pirliktir. Kutlu toplumun ruhudur Hazreti Yakub. Gerçek atadır, ölmeyen gelenektir. Hazreti Yu-

suf'sa diriliştir; devlette, toplumda, insanlıkta, gerçeğin ve gerçek geleneğin dirilişidir. O, insanlığın dirilişidir kudret çerçeve ve aynasında.

Davranışlar senfonisinin mesajını taşımıştır insanlığa. Hükümdarı, putlaşma, halkı, köleleşme ve putlaştırma yolundan çeviren peygamberdir.

Hazreti Yusuf, zeytin gibi kutlu ağaçların özgürce soluduğu Filistin Dağlarının insanlığa ilâhî armağanıdır. Ölümün ve taşın soyut düzeyinde handiyse eriyecek olan insanlığa, yeniden derleniş, toparlanış getiren Kurucu'dur O. Sağken mezara kapanıştan çevirendir; hayata mutlak'ın anlamını yeniden ekleyendir. Gerçek devlet öleyazan dünya devletinin külleri arasında dirilecektir. Hazreti Yusuf, "Devletin dirilişi"dir. "Yüce devletin dirilişi." Hazır kadroyu da çekip getirecektir arkasından... Böylece bir kez daha kıyamet geciktirilecektir. İnsanlığın başına kopması gereken kıyamet.

Zaten, Hakikat Medeniyeti, sırrını yalnız Allah'ın bildiği kader tarafından kıyametin geciktirilişinin hikmet-i vücudu değil midir?

Hazreti İbrahim'in yeniden insanlığa getirdiği inanç, toplumundan sonra devletini de böylece kuracaktır. Af, geri gelecektir, öç yerine... İnsanlığın, Babil Kulesini inşa eden ve onun çevresinde hakikatı yitiren bir cins yaratık olmadığını göstermişti Hazreti İbrahim. Ve, bir anlamda, Babil Kulesini yıkmıştı. Hazreti Yusuf da insanlığı Ehram proletaryası olmaktan, anıtkabir amelesi olmaktan kurtaracaktı. Bakışları Ehramdan Nil'e çevi-

recekti. Nil, canlılıktı, dirilişti. Ehram, ölüş. En azından geciktirecekti Ehramın gelişini. Ve bir gün gelen Ehram, kısa zamanda metafizik inanç anlamını yitirerek estetik anlamda anıtlar olmaya mahkûm olacaktı. Nil, canlı bir hakikat ejderhası gibi, ehramların donmuş ruhunu un ufak olmuş bir biçimde sürükleyerek sularında eritecek ve boğacaktı.

Mısır'ın kaderidir, dünya hakimiyetinin arandığı yer olmak. Kendi uygarlığı, Yunan, Roma, İslâm, Batı uygarlıkları, egemenliklerinin doruk sınavını orada vermeğe çalışmışlardır. İskender, Sezar, Yavuz, Napolyon... hep orada aramışlardır dünya hakimiyetinin sırrını. Aslında aranan Hazreti Yusuf'un izidir. Sır onda... "Mısır'a hakim olan dünyaya hakim olur" kuralını, sadece coğrafya açısından anlamamak, Mısır'da atılan dünya egemenliği düşünce ve uygulamasının, yani Hazreti Yusuf geleneğinin ruhî anlamından haberli olmak biçiminde yorumlamak da gerekir. Yine Mısır'da, dışardan gelip de en uzun egemenliği kuranların müslüman oluşunu, Hazreti Yusuf yolunun gerçek varislerinin onların olmasıyla açıklama akla daha yatkın olmaz mı?

Hazreti Yusuf'un yolu cihaddı. Nefsaniyet olsaydı, Firavunu devirip yerine geçmeğe çalışırdı. Madem ki, Firavun gerçeği kabul etmiş, insanları ona teslim olma durumuyla sürdürüyordu egemenliğini, amaca ulaşılmıştı.

Ekonomi bir araçtı. İnsanlığı gerçeğe döndürmek için bir araç. Hakikat, insanları boğazların-

dan yakalamıştı. İlâhî irade o çağda böyle tecelli etmişti.

Devlet Yitik Cennet'ti. Hazreti Yusuf onu yeniden bulup insanları ona çağırdı. Bu dünyada, öteki dünyanın kokusunu aldırdı onlara.

Devlet ruhülkuddüsü soludu. İnsanlar, yeniden Mikâil'in, Cebrail'in, İsrafil'in ve Azrail'in gölgesinin devlet üzerine düşmüş olduğunu gördüler. Gördüler, Cennete de Cehenneme de ordan kapılar ve pencereler açılmıştır.

Devlet, Hazreti Yusuf'un görevi çerçevesinde yeniden sosyolojik anlamını aşıp metafizik anlamına kavuştu. Tarihî anlamı, metafizik anlamına bitişti. Sosyolojik anlamı da ayıklandı, arındı yerleşmeğe yüz tutmuş bâtıl inanışlardan.

"Hak geldi, Bâtıl yok oldu" devlet planında da.

"Öküz kültü" yıkıldı. Firavun da gördü ki, Tanrı iradesiyle, zayıf öküz semiz öküzü yutabilmektedir.

Ve yine Yetenekler Oymağı da gördü ki, Tanrı istedi mi, ay, güneş ve yıldızlar da bir çocuğun önünde eğilir.

Ve soylular gördü ki, Allah isterse, hükümdar da, Devlet de bir kölenin önünde eğilir.

Ve altınına güvenenin, gümüşüne güvenenin, çakıl taşı mesabesinde onu avuç avuç buğdayla değişmekten başka çaresi olmaz, Kahhar isimli Allah irade buyurdu mu.

Herkes kendi açısından bir şeyler gördü bu mucize döneminde: Allah, nasıl Hazreti İsa'nın

doğumunu mucize yaptı ise, Hazreti Yusuf'un da hayatını mucize yaptı.

Ve o günün dünyanın en büyük sosyetesi olan Mısır Sosyetesi de, Mısır Sosyetesinin ileri gelen kadınları da gördü ki, en çok değer verdikleri vücut güzelliği ve süslenmede de üstünlüğü, İlâhî İrâde, istediği odakta tecelli ettirir. Gözlerine görünen o güzellik, artık süslü dünya güzelliği değil, başka bir güzelliktir. Mutlak güzellikten bir yansımadır. Ondan bir işarettir. Bir kementtir, yakaladığını alıp ona götüren.

Gördüler ki, her yönden bir "sürpriz"le karşı karşıyadırlar. Tanrı'nın şokuyla. Dünyanın "skandal"ını bu metafizik "sürpriz"e karşı koydular ama, ama gördüler ki, ateşi söndürmek için karşısına pamuk koymuşlar.

Evet, bu ödev özelliğiyledir ki, Hazreti Yusuf bir dereceye kadar "yabancı"lığını korudu. Sanki bir konuktu. Onu ilkin hor görmüşler, fakat sonra olağanüstülüğünü görünce, hükümdarından halkına kadar herkes tarafından ağırlanmıştı. Uygulamasını gösteriyordu bir kuramın... Bu kuram ki, yerleşimini tam anlamında sonraları yapacaktı. Bu yüzdendir ki, kimsenin, ne firavun, ne vezir, kimsenin yerini almadı O. Kendine özgü bir yer göstermek zorunda kaldılar O'na.

Ve hep birden gördüler ki, estetik de, güzellik de, yönetim de, ekonomi de, mutlak'a ilişkindir, metafizik bir cepheye sahiptir gerçeğiyle.

Bütün cephelerden, doğruluk, iyilik, güzellik, egemenlik cephelerinden kapı hep oraya açılır.

Allah'ın hükümdarlığını, padişahlığını kabulden başka çare yoktur. Mısır'ın on iki kapısı da oraya çıkacaktır. Bütün yollar ve araçlar o tek amaca doğrudur. Gerisi fâniliğin savurduğu toz zerreleri...

*
* *

Medeniyetler de bir çıkmaza, bir tıkanma noktasına geldi mi, realitenin en beklenmedik noktasından, medeniyet ideasının en yüce katıyla ilişkili bir sürprizi karşılayacak, değerlendirecek güçte olmalıdırlar. Özde ve kuramda bir dirilişin bütün yükünü omuzlayabilmeli. Yeni bir arkaplan oluşturabilmeli veya bütün katılıkları kıracak bir yeni yorumlayıcılığa açık olmalı. İşlenmemiş bölgelerden taze kuvvet ve kan alabilmeli, âdeta fiziğinin gerisine yeni bir metafizik odak yerleştirebilmelidir. Zehirlenen kanı değiştirircesine uygarlığın damarlarına yeniden taze kan, umut ve canlılık doldurabilmelidir insanlar. Ölüp de tarihe gömülmemek için, ne denli incelirse incelsin, kentleşmenin ağlarıyla donanırsa donansın, uygarlığın uzağında ve yükseklerde de olsa, ödevlisini göndererek donmayı kıracak Filistin Dağları bulunmalıdır.

MUSA

Kendi kudretine tapan hiç bir kişinin unutamayacağı ve narsisizmle dolu hiç bir kavramın hesaba katmaktan yakasını kurtaramıyacağı kader ironisidir, Hazreti Musa'nın Firavun'un sarayında büyümesi. Çölün sonsuzluğunda bile hurmalar sallanır. Kurak yaz sabahlarında çiğ yağar. Bir Musa doğmasın diye, doğan binlerce çocuk öldürülür. Fakat ölen çocukların kanında Musa bilincinin çiçeği açar. Zulûmde boğulan bir halka, suda boğulmayan bir çocuk yol gösterir: suları yarıp geçme yolunu.

Firavun, kendini Tanrı olarak ilân etmişse, Tanrı, onun karşısına Musa'sını dikecekti. Firavun'un büyü değnekleri varsa, Musa'nın da âsa mucizesi vardır.

Firavun, yasalar koymuşsa, Musa onun karşısına Mutlak Yasa ile çıkacaktır. Firavun, buyruğun anıtı sanıyorsa kendini, Musa On Buyruk Levhasını karşısında yükseltecektir.

Firavun, cama çarpan sinektir. Kurtulamayacaktır kaderinden. Çarptığı cam, Musa'dır.

Bilim ve teknik, ruh mucizesini yenemez. Ona güvenen zulûm saltanatı, Tanrı'nın sularında boğulmağa mahkûmdur.

Firavun, Dünyanın Başkentini karanlıklara boğduysa, Sina Dağı'nda yanan Ateş, insanlığı, aydınlatacaktır.

Kuralsız hayat olmaz. Ama kuralların ruhu vardır. O ruhu çekerseniz kaskatı zulûm sisteminin iskeleti, sırıtkan ölü suratıyla, yüzünüze bakar.

Ruhsuz yasanın, zulmün yasasının karşısında, ruh yasaları, adalet yasası, mutlak yasa, Tanrı Yasası vardır.

Peygamberlerde sahifeler halinde toplanarak gelen Kitap vardır. Tevrat'tır O.

Artık eksiksiz Kurtuluş Yasasının kitabıdır O. Hakikat Medeniyetinin Toplum ve Devlet düzeninin ana kuralları.

Yitik Cennet'in yasalarıdır bunlar. Bu yasalara ruhuyla uyan toplum, Cennetini bulacaktır. Kaybolan ize erecektir.

Kaybolan ışık yanacaktır.

Ses işitilecektir.

Yarılmayan su yarılacak, geçit vermeyen su geçit verecektir.

Kutlu Ülke'nin özlemi gönülleri yakacaktır.

Artık göze alınmayacak çile yoktur.

Su şuurlanacak, doğa şuurlanacak, zulûmle

adalet arasında, putla Tanrı arasında, gururla tevazu arasında, kılıçtan keskin bir perde olacaktır.

*
* *

Bir Musa vardır, bir de Musa eskizi. Musa eskizi, Üstadı bularak, değişmez portresine dönüşecektir. Hızırla yolculuk yapacaktır eskiz, güneşte pişmek için, solmasın diye boya. Şuayb'la yıllar yılı, bir yaşam tecrübesi kazanacaktır. Biçim, özle dolsun, şafak, güneşini doğursun diye.

Gençliğin yaraları sarılacak, bilek güçlenecek; olan, varolan, birey, şahsiyet olacaktır. Yeti, geleneğe bağlanacak; ses, sese kavuşacaktır. Ses, dağlarda yankısıyla denetlenecektir. İlkin tabiatla hesaplaşan, sonra, insanlarla, tarihle hesaplaşacaktır. Fiziği aşıp metafiziğini bulacaktır, Dağların havasını soluyan Baş.

Özdeğişim mimarı, önce kendisi özdeğişime uğrayacaktır. Başkalarına özgürlük taşıyan kahraman, ilkin, kendisi, özgürlüğün temiz havasını soluyacaktır.

Yasa getiren, önce kendisi uyacağı yasaların sert eğitiminden geçecektir.

Oluşuma çağıran, ilkin kendisi, oluşacaktır.

Çile vardır. Deney ve sınav vardır. Tarihin sınavından geçecektir Yolgösterici. Kuralkoyucu, Kurallar Kentinin zincirlerini kıracaktır. Güce güçle karşı konacaktır. Sahte iddia, hakikatın ihtişamıyla parçalanacaktır. Bilgi, bilgeliğin önünde boyun eğecektir. Dış, içe bağlanacaktır. Madde,

ruhun örsünde döğülerek şekil alacaktır. Yalanın akışkan civası, Hakikat Ejderhasına lokma olacaktır.

Korkma, sana verilenden Musa! Sana verilen, sana muştu, sana inananlara muştu, dirilenlere muştu, düşmanlarına, inkârcılara, ölülere korkudur. Korku ve dehşet salacaktır, senin aydınlıkları gösteren Ak Parmağın.

Sana inananları çek çıkar Kent bataklığından. Tekrar Dağa çağrılacaksın. Bu da sana inananların imtihanı olacak.

Yalnız, inanan kişi, imtihandan geçmez. İnanana inanan da geçer imtihandan...

İmtihan ve çile, hepimizi saran gökkuşağıdır.

*
* *

Sonra savaş günleri gelir. Kutlu Kent'in kapısından içeri girmek kolay değildir. Yasalar yetmez. O, yasaları kana, ruha geçirmek gerektir. Yasaların toplumu olmak şartıdır son zaferin. Kutlu Kente erişin kuralı, yasalar toplumu olma sırrında gizli. Hazreti İbrahim, Hakikat Medeniyetinin Millet tohumunu atmıştı. Hazreti Yusuf, ona devletinin örneğini ve deneyini vermişti. Hazreti Musa, toplum ve devletini bütünüyle ve öbür insanların yasa, düzen ve yaşamlarından arınmış ve sıyrılmış olarak kuracaktı.

*
* *

Bir medeniyet, yaşamak için tutarlı olmalıdır.

Bireyleri, kuruluşları birleştirici genel tutum ve kurallar bütünüyle ayakta durabilir O ancak. Toplum örgütlenişiyle. Soyut idealar, doğruluk, güzellik, iyilik ideaları, tek başlarına ayakta tutamazlar onu. Organizasyonlar gereklidir. Ancak, bu kurallar, ruhunu yitirmemelidir. Ruhunu yitiren uygarlık veya toplum yasalarının bağrında ona karşı yeni bir yasa göğerir. Bu, bir tepki de olabilir. Bir başkaldırı da. O tepki ve başkaldırının özünde yeni bir yasa özü yoksa, anarşi ve terör doğar. Ama, yeni öz, yasalarını getirir ve toplumu yeni bir tutarlık düzeyine erdirirse, eskinin enkazları içinden yeni bir diriliş filizi boy gösterir.

Hazreti Musa, bir dirilişti. Hazreti İbrahim ve Hazreti Yusuf'un toplumda dirilişi. Toplumu kurarak dirilişiydi O mucize sultanı.

Bülbülsüzlük baykuşa gebedir. Ortalığa renk saçan, bukalemunları bir bir seçmesini bilmelidir, eşsiz gözlerle. İmâr yasalarını unutan, sarayını örümceklere ve yarasalara ısmarlamış demektir.

*
* *

Uygarlık, yeniden kendi geleneğini yakalayacaktır dirilişinde. Tabiatın zarureti vardır, geleneksizdir O. Tabiat determinizmine mahkûm yasa ve kural, ruhunu yitirmiştir. Âsasını yitirmiş Musa'dır O. İçgüdüye, zarurete, determinizme hâkim yasalarla ve ruh tutarlılığıyla bulacaktır kendini Uygarlık. Dağılmış Milletini ve Toplumunu, Özülkesini diriliş Musalarına, erlerine, erenlerine, pir-

lerine kavuşturan, fizikötesi bir solukla, Rahman'ın soluğuyla yeniden örgütlenen, kurallarına ve yasalarına, donatımına kavuşan idealar getirecektir Diriliş fecrini. Bu fecrin Sûr'unu, ancak, özbenliğini ülküsüne adamış, gözleri ve gönülleri madde tutsağından kurtulmuş, Tanrı uğrunda ve yolunda fâni olmayı göze almış, yeni bir insan üfleyecektir.

Yeni bir insan. Yani diriliş insanı.

SÜLEYMAN

Hakikat Medeniyeti, "Devlet" modeline, ideal devlet formuna Süleyman Peygamberle ulaşır. Kudret, âdeta, mitik sınırlara ve boyutlara erişir. Baş eğdirilişle baş eğiş, özgürlüğün potasında altın senteze varır. Tabiat da, bu kudret senfonisinin malzemesini veren ana kaynaklardandır. Hüthüt, haber, karınca, öğüt vericidir bu adalet seremonisinde. Bütün dünyayı avucunda tutan, bir karıncanın sözüne ve gönlüne muhataptır. Egemenlik ve alçakgönüllülüğün barışıp kaynaşması, egemenliğe alçakgönüllülük, alçakgönüllülüğe de egemenlik gücü bağışlayan hakikata teslimiyet ruhunun hayatın bütün alanlarına sinmesi, bu hikmetin, bu erdem teoriğinin pratiğine kavuşmasını sağlayacaktır.

Hikmet, devlet; devlet, hikmettir artık. Yitik Cennet bulunmuştur. Her yönde sıkı ve tam bir örgütleniş. Rüzgârlar bile bu örgütlenişe bağlı. Gökler ve denizlerin altı, vahyin, mucizenin, pey-

gamberin, bir kelimeyle hakikat uygarlığının tasarrufunda. Yönetimin ideal kutuplaşması doğmuştur; ilke ve uygulama dengesi kurulmuştur. Hz. Süleyman, ilke, vezir Âsaf, uygulamadır. Güneş ve ay arasındaki alışveriş ve nöbetleşme, Peygamberle veziri arasında, insanlığı, özgürlük ve mutluluk içinde, Tanrı hükmü ve düzenine, razılığı ve bağışına yöneltme uyumuyla özdeştir.

O uzaklardaki masal ülkesi, Belkıs'ın ülkesi bile, bu ilâhî düzene uyma ve katılma ihtiyacını duyacaktır. Sürreelin sınırları aşılmıştır. Tabiatüstü tabiatla bağdaşmıştır.

Hakikat uygarlığı, özbeninde, celâl ile cemâlin yüzlerini tarihe açmıştır. Perdeler kalkmıştır. Sabâ ülkesi - ki cemâlin sembolizasyonudur, bir anlamda celâlin sembolizasyonu olan Peygamber ocağında yoğrulacak ve bu yoğruluşta, insanlık demirine Birlik çeliğinin suyu verilmiş olacaktır.

Sırça saray, yumuşaklığın simgesi Sabâ Melikesiyle bir araya getirilecektir. Vahyin kudret eliyle. Kuş ve karınca arasında insanın kanatları gerili. Bir kanada kuş, yani gök, öbür kanada karınca, yani yer tutunmuştur. Göğü ve yeri kanatlarıyla taşımaktadır Allah'ın halifesi insanoğlu. Hangi cevherle taşıyabilmektedir bu ağır yükü? Kutsal emanet cevheriyle. Kalbinde vahyin yakutunu taşıyan, dağların hararetine dayanamayıp yanıp kül olduğu o kutsal aşk emanetinin cevheri.

Bu aşk, inanıştan doğar. İnanış, aşk, kutsal emanet şuuru ve sorumluluk duygusu, ideal site

ve devleti, erdem egemenliğine, mermer ve sırçada yansıyan hakikat medeniyeti ışınlarıyla aydınlanmaya götürür. İnsanlar ve cinler, devler, yer ve gök yaratıkları bu ilâhî devlette hep görevlidirler. "Görev" kutsallaşmıştır. Bu sebeple de, en güç görev bile, kolayın kolayı olmuştur.

Tarihin tozu toprağı temizlenmiştir. Tiranlığın, zulmün, diktatörlüğün, şahsını putlaştırmanın sonu gelmiştir. Hakikat, her yeri gözlemektedir; yalan, yanlış ve çirkin, nice gizlenirse gizlensin, onu yakalayacak bir gözü vardır, hakikatın ve hakikat devletinin. İlkenin geniş kanatları altında dahi bir leke, bir pürüz barınamaz. O zaman, Uygulama'nın ayrıntıları tesbit eden gözü, onu hemen görür. Belkıs, atasının resmini, tapmaya yaklaşan bir saygıyla asamaz, "harem"in en gizli köşesine. O zaman Âsaf, onu muhteşem hutbe üslûbuyla haber verecektir Süleyman Peygambere. Bu, gün ışığında, forumda, olumlu, yapıcı kritik ve uyarı demektir. Estetik, hakikattan, hayat hakkı adına, onu kalbinden vuran tâvizi koparamayacaktır. Ya da onun gözünden kaçıramayacaktır zaafını.

Hazreti Yusuf'un attığı tohum tutmuştur. Yeryüzüne serpilmiştir hakikat devletinin buğdayı. Başak vermiştir. En gür başaklarını vermiştir. Hazreti İbrahim Milletinin, Hazreti Musa Toplumunun hakikat idesiyle yanan yüreği.

Güneş, tam tepe noktasındadır. Gölgeler yok olacak derecede kısalmıştır. "Batanları sevmeyenler"in güneşidir bu güneş. Batmayacakmış gibi gö-

züken güneş. Sararmak nedir bilmeyen yeşillik. Yapraklarını dökmeyecekmiş gibi görünen Ulu Ağaçtır artık hakikat uygarlığı ve uygarlığın devleti.

Yitik Cennet'in bulunduğuna dair saatler onikiyi göstermekte, vapur, kurtuluş denizinde tam yol almakta, hikmet, cennetin defne dalları gibi insanlığın gönül ülkesine ruhunun meşalelerini sarkıtmış bulunmakta.

Davut'un elinde, kızgın ateşteki demir gibiydi toplum. Sesi de dağa taşa anlam verirdi. Bu ocakta yetişti dünya egemenliğinin Peygamberi. Hükümler, mezmur musikisinde, sistemler, meselelerin âhenginde, üzüm salkımları gibi olgunlaştı. Davut'un savaşından doğdu Süleyman'ın barışı. Devlet, öylesine var oldu ki, yok diyebilirdiniz. Vahiy, öylesine hegemonyasını kurmuştu ki, insan, farkında olmadan, kendi kendini idare ettiğini sanıyordu âdeta.

Armağanın rahmet yağmurları, ceza lekelerini göze görünmez kılmıştı. Cennet, Cehennem tomarını derlemiş toparlamıştı sanki.

Ne Nemrut, ne Firavundan eser vardı ortalıkta. Neron ve Sezar, gelmeyeceklermişcesine ıraktaydılar.

Ne de Nabukadnazar ve Babil esareti nedir biliniyordu.

Süleyman, bu ilâhî mucize'nin sembolüydü. Mutluluk mucizesinin sultanıydı, o, insan için.

Toprağın üzerine gerilmiş bir mutluluk kartalıydı o.

Bir bahardı hakikat uygarlığı ikliminde. Gün dönmeyecek gibi görünüyordu.

Davut'un zırhı ve âvazından sırça saray ve Büyük Mâbed'e çıkılmıştı. Mucize kapısı açılmıştı ikisi arasında.

Örtü kaldırılmış gibiydi. Eşyadan ve kelimelerden, sesten ve demirden, perdeler giderilmişti.

İsteseydiniz hakikata, idelere, doğru'ya, iyiye ve güzel'e dokunabilirdiniz.

Ah! Bu ne yüce çıplaklıktı! Yalın ve çıplak, bir hakikat donanımıydı, donanmasıydı hayat.

Şikâyet, sadece sinekle rüzgâr arasındaki macera için kalmıştı.

Surlar, burçların ucundan görünen mızraklar, nöbet değişen askerler, Düzen'in süsüydüler. Diken'i değil çiçekleri. Kuyumcunun elinden çıkmışcasına antik bir görünümle tamamlıyorlar, zenginleştiriyorlardı sulh evrenini.

Nasıl bardaktı, bu dolu bardak ki, ne bir damla yere dökülüyordu, ne bir damla daha almaya ihtiyaç duyuyordu?

Yıkıntılarını ve enkazını alıp kaçmıştı şer, gölge ve şeytan. Hangi kovuktaydılar acaba?

*
* *

Fakat, bu, sürüp gitmek için değil, örnek olmak içindi. Mükemmelliğin sultanı ilerlerdeydi. İnsan için bir sınavdı bu. Bu sınavı insan verebilecek miydi?

Kudüs, kutsallığı ve saygınlığı içinde tutabilecek miydi?

İffet, Yerüşalim iffeti, korunabilecek miydi?

Mermerden bir çözüm gibi ortaya konmuş, Düzen, gerçekte bir soruydu. İnsandı, Düzeni Düzen olarak yaşatacak olan.

*
* *

Fakat, fâni olmayan, eksik olmayan, sadece Tanrı'dır. İnsan bir kere daha yanılgıya düşecekti.

Düzen devrilecek, Kudüs yanıp kül olacaktı.

Tanrı gazabı yetişecekti, merhametin değerini bilmeyenlere.

Sırça Saray, Süleyman'dan sonra un ufak olacak ve Mâbet, taş taş üstünde kalmamak üzere yıkılacaktı. Ağlama Duvarı dışında.

İnsan bu ışıktan kör mü olmuştu? Yoksa, kader ona fâniliğini bir kez daha mı duyurmaktaydı?

*
* *

Medeniyetler de, açılımlarının son ucunda, böylesine bir güven duygusuna kapılırlarsa, birden çıkagelir gazap. Semerkandların, Buharaların üzerine Cengiz ordularının çekirgeler gibi üşüşmesi örneği. Evet, çölden gelen çekirgelerin, kımılların, sünelerin bulut bulut, süt tazeliğindeki başaklara konmaları kalkmalarıyla bir olduğunda hayatı emip götürdükleri gibi, uygarlıklara da en

mutlu anlarında, birden, bir kâbus fırtınası musallat olabilir.

Süleyman'ın Meselleri olduğu gibi, Süleyman da, Süleyman'ın çağı da, anlayan, bilen, duyan, kavrayan, sezen, fark eden insan ve uygarlık ruhu için, mutlak bir meseldir: Baharın bir gün biteceğini, günün döneceğini hiç unutmaması için, insanın ve uygarlığın...

YAHYA

İçe giren dış. Dışa karşı kurban: Yahya Peygamber'in Hakikat Uygarlığı'nda misyonu ve yazgısı.

Roma'nın mermersi zulûm levhasını, dişle, tırnakla delmeğe çalışmak. Ferhat'ın Bisütun çalışması örneği.

Kılıca karşı söz. Boyun eğdirmeğe ve eğmeğe karşı başkaldırı. Suça karşı amansız kınayış, suçlunun kınanışı. Mümkün olmayan diyaloğun kuruluşu. Roma'ya Herod gerçeğiyle bir şeyler söylemek.

Herod gerçeği... Herod, Hem Roma'dır, hem Roma değil. Bir bakıma Roma, bir bakıma değil. Nüfuz edilmez Ehram yüzünü andıran Roma'ya, onun dışındaki Herod gerçeğini deşerek, zulmü sergileyerek hakikatı duyurmaya çalışmak.

Ölümle, şehadetle hayat mimarlarının kulağına hakikatı eriştirmek.

Kritik. Samimiliğin kudreti. Roma'nın kendine güvenini, Herod aynasında dönen faciayı göstererek sarsmak.

Hakikat Medeniyeti için, paganizm karşısında, zulûm tradgedyasından bir katarsis payı çıkarmak, Zekeriya Peygamber'in, Yahya Peygamber'in, nihayet İsa Peygamber'in arka arkaya birer halkası oldukları vahiy triolojisiyle...

Bu trioloji'de **sabrı** sembolize ediyordu Zekeriya Peygamber. Onun için susuşla cevap verdi kitlelerin sorusuna. Soruyu kışkırtmıştı o. Meryem'in taşıdığı sırla kurcalamıştı ruhları.

Yahya, ruhlara inen **kamçı**ydı. Hakikatın **kılıcı**ydı. Zahiren, mermerde, Roma somaki mermerlerinde kırıldı. Ama, gerçekte, Mermer, bu kılıcın şiddetli çarpışının verdiği hararetten ilk defa yumuşama nedir hissetmeğe başlayacaktı.

Ve bunun arkasındandır ki, öğreti, bütün **rahm** yüküyle, hazinesiyle gelecekti: Triolojiyi tamamlayan İsa ışığı...

Roma'dan önce Roma'ya teslim oluşu kınayış. Hayâsızlığı kınayış.

Utanmazlık dansının alevleri içine dalış. Zindanı Saraya somut bir korku, kınama sesi olarak taşıma kahramanlığı, Zekeriya sabrı ile İsa ışığı arasında başkaldırı köprüsü olmak: Yahya Peygamber'in kutsal site yurttaşlık görevi bu.

Dünya egemenliği, yani Roma yurttaşlığına karşı bu göksel yurttaşlık görevi.

Roma'ya özenen ülkeye, mihrapla ya da

mihrapta fısıldananın kâr etmediğini görmüştü Yahya Peygamber. O kadar ki, onlar, mihrabın bu kendi iç-konuşmasına bile tahammül edemeyerek, Mihrabın kutlu sözcüsünü ikiye biçtiler. Öyleyse foruma çıkmak, meydanlardan haykırmak lâzımdı. Hazreti Yahya, kendisine bu vazifenin düştüğünü bilendi.

Kentin ortasında bir kayanın üstüne çıkarak ve yüzünü Saray'a, Roma'lılaşmış saraya dönerek, putatapıcılığı ve hayâsızlığı lânetledi.

Ama, dans, alev alev devam ediyordu. Gözler, ihtirasla parlamıştı. Sofra, olağanüstü bir armağana susamıştı. Ve armağan sunuldu: Altın tepside Yahya'nın başı.

Zekeriya Peygamber, emanetin türbedarı gibiydi. Mihrabın örtüsüydü. Yahya Peygamberse emanetin kutlu buğdayını tarlalara serpen diriliş ekincisi.

Roma karşısında dirilmek. Bu adam çılgın mıydı? Roma'nın öldürdüğü dirilebilir miydi? En iyisi ölüm dansında erimek değil miydi?

Hayır! Yahya Peygamber, var olduğunu, Romalıların ve Roma kölelerinin tekelinde olamayacağını haykırdı "hayat"ın.

Hakikat Medeniyeti'nin hayatını yeniden diriltme girişimiydi bu haykırış. Ama seslenileni, anlamı öldüremeyen, sesi ve sesin sahibini öldürmeye kalkar.

Halbuki: Bu bir Herod yanılgısıdır. Ses de, Sesin Sahibi de öldürülemez. Olsa olsa Elçi öldürülebilir. Ama elçi öldürmek ne şerefsizlik!

Ölüm öldürülebilir, ama hiç diriliş öldürülebilir mi?

Başı kesildi Hazreti Yahya'nın, ama Saraya girmesine engel olunamadı.

O bir dirilticiydi. Ama O'na ölümle cevap vermeyi yeğlediler. Bu, onların kolayına geldi. Değişmek zor gelince değiştirmeğe kalkıştılar. Hey zavallılar! Siz kim, değiştirmek kim? Neyi değiştiriyorsunuz? Kimi? Farkında mısınız? Farkında değildiler. Mihraptan gelen Rahman esintisi kendilerini değiştirecekti, farkında olmaksızın onlar.

Bu Makbetsi gecelerden sonra fecirler gebeydi.

Çöllerin tozu, dünya kentlerinin üzerine yeni bir örtü çekecekti.

Roma mermeri, şehit peygamber kanıyla ıslanmış ve yavaş yavaş kabarmaya başlamıştı bir kez.

Hamur, mayayı almıştı.

Zakkûm bir kere daha sonbaharını yaşıyor, Tûba ilkbaharı yaklaşıyordu.

Zemzem'in kanadı, şarap buğusunu dağıtıyor, Kevser'den çiğ damlaları düşüyordu zeytin dallarının üzerine.

Babil esaretlerinden beri sanki Kudüs hep düşüyordu. Düşüşün ruhî vebasını yaşıyordu Kudüs hep. Bir mozayık parçası gibi eklenmişti Roma bütününe sonraları. Ama ne yabancı parçaydı bu!

Yabancılığını koruyordu, Roma taklidine rağmen. Atlı arabalar, yarışlar ve Roma biçimi örtü-

lere bürünmelere rağmen, o farklıydı, apayrıydı. Ayrıydı, farklıydı ama, kendini ortaya koyamamanın iç azabını sessizce yaşıyordu. Romalılar vardı Kudüs'te, romalılaşmışlar, ortodoks yahudiliği yaşıyanlar ve bu sonuncuların hegemonyasındaki Tapınak... İşte Kudüs böylece sınıflaşmış, bekliyordu. Tapınak bir sır taşıyordu, ama kimseler farkında değildi onun. Bütün şamdanlar, dıştan Roma'yla uzlaşmış, ama bir yere kadar da kendi yaşantısı hakkına bir dokunulmazlık koparmış zengin yaşantı suplesine yabancı yahudi burjuvası için parlayıp duruyordu. Ama, tapınaktạ, gizlinin gizlisi bir mum yanıyordu. Ermiya Peygamberden kalan bir iz gibi. Mihrâbı asıl aydınlatan mum, bu mumdu. Zekeriya'nın zikirleriyle, orucuyla, ibadetiyle, sabrıyla, içten içe yanan mum. Meryem, bu mumun ışığında, Mihrâpta hep Tanrı'dan gelen azığına kavuşuyordu. Aldanmayınız Zekeriya Peygamberin Meryem'e yönelttiği soruya, bu azıkların kaynağı hakkında. Zekeriya bilmez miydi, nereden geliyordu bu sofra? Bilirdi; ancak, Meryem'in de onu bilmesini istiyordu da onun için sordu: "Ey Meryem, bu azık nereden geliyor?" diye. Meryem gereken cevabı verdi. Zekeriya, bu göksel azığın ne doğuracağını biliyordu, şimdi daha iyi biliyordu.

Roma aktüalitesi Kudüs'te sürüp giderken, Zekeriya'nın, yaşlı Zekeriya'nın gözü, Meryem aracılığıyla gelecek olana dönüktü. İsa ışığı vurmuştu onun pâk gönlüne. Büyük değişimin elektriğiyle, dıştan sessiz, içten bir rahmet denizi gibi dalgalanıyordu artık O.

Ama, Tanrı istenenden, beklenenden fazlasını verir. Çünkü: Mihrâb, onu hakketmiştir. Bir diriliş öncüsü gerektir. Ve Yahya böyle gözüktü.

Yahya, elektriğin öbür kutbuydu. Bir kutupta, Meryem, Hz. İsa'ya hamileliğin arefesindeki çiçeğe duruşla, Tanrı'ya hamd ve sabır kutbunda beklerken, öbür kutupta Hazreti Yahya, Roma'nın, Romalılaşma'nın üzerine, şimşeğini, yıldırımını yağdırıyordu. Vahiy toplarıyla döğüyordu paganizmin mermer kalesinin surlarını, burçlarını bu ilâhî topçu. İki kutup da oluşmuştu. Cereyan geçecek ve Kudüs uyanacaktı. Diriliş Kudüs'ü doğacaktı yanmış Kudüs'ün külleri arasından. Roma'nın çarmıhı gün gelecek işe yaramayacaktı. Çünkü, onlara zahmet (!) olmasın diye, çarmıhını omuzunda taşıyanlar gelecekti. Çarmıhı, Mûsa'nın Âsası gibi omuzlarında taşıyanlar, Roma'nın firavunluğunu ve mermerin büyüsünü hiçe indireceklerdi.

Zekeriya Peygamber testereyle ikiye biçildi. Yahya Peygamber'in kafası kesildi. Meryem'in çekmediği çile kalmadı. Ama, mum, mihraptaki gerçek mum sönmedi, yanmaya devam etti. Ve parlayacağı günü bekledi. Cebrail'in yaklaşmasıyla alev alev yanacağı günün düşü içinde, sönmemekte direndi. Roma ve Romalılaşmış Kudüs, bundan habersizdi.

Yitik Cennet'ti o mum. Hakikat Medeniyetinin mumu. İşte, Hazreti Yahya ilk kez yumruğunu indirdi Romalılaşmış sarayların âvizelerine, o mum için, o mum uğruna, o mum aşkına, o muma

adayarak kendini.

Hazreti Yahya, Yitik Cennet'in, yalancı Dünya Cenneti'ne, yalancı dünya cenneti taklidine, mücevherin, yakutun, zebercetin, kıymetli taş taklitlerine indirdiği yumruktu.

Tuzla buz olmadı âvizeler, belki sallandılar, o kadar. Fakat olan olmuştu. Dans, yeterince sabote edilmişti. Herod, sallanmıştı bir depremle. Yeraltından yukarılara zindanlardan gün ışığına çıkmayan bir depremle. Ama! depremdi bu. Yine de hissedilmişti. Ve acı yemişini vermişti deprem: Altın tepside kesik bir peygamber başı duruyordu. Bu bir gerçekti.

Mum, oyalıyordu şamdanları, âvizeleri. Gün gelinceye kadar vakit kazanmak gerekti. Vakit kazanılmıştı. Vakti kazanan, vakti kazandıran Yahya Peygamberdi. Yahya Peygamber, kazanılmış ve kazanan vakitti.

Kör gözlerin açılması, felçlinin yürümesi, ölünün dirilmesi yakın olabilirdi. Çünkü: aktüalitenin, realitenin kayasına indirmişti mucizevî yumruğunu Hazreti Yahya.

*
* *

Medeniyetler, batış ve düşüş anlarında, bir mihrab ve mum korudukları ve gizledikleri sürece, umut ölmemiştir. Diriliş, her zaman için beklenebilir. Zekeriyalar ve Meryemler olduğu sürece, Yahya'lar ve İsa'lar her zaman gelebilir. Kınama ve öğüt, kritik ve öğreti, sarsacaktır eninde sonun-

da, yerine oturmuş gibi, hiç sarsılmayacakmış gibi görünen bâtıl uygarlığı, madde egemenliğini, ego baskısını.

İçimizde de aynı macera sürüp gider. Roma, nefsimizdir. Ama, kalbimizdeki bir mihrab ışığı yandığı sürece, ruhumuzun Zekeriyaları, Yahyaları, Meryemleri ve İsaları gelecek ve ölmüş olan, öleyazan ruhumuz dirilecektir.

Kültürler ve medeniyetlerin dirilişleri de, yoksul evlerin rahmanî mumunun ışığında yetişen kahramanların sabrı, sessizliği, yumruğu veya yumuşaklığı, kınaması ve öğretisiyle, daha doğrusu kimisinin öğretiye bağlı kritiği, kimisinin kritik elektrikleriyle de yüklü öğretisiyle gerçekleşebilir ancak.

İSA

Herşey var gibi göründüğü anda hiç bir şey yokken; Şeriat, o günkü Şeriat, sözde ve görünüşte sımsıkı uygulanmaktayken, ruhunun kaybolduğunu kimselerin sezmediği bir mevsimde, Roma lejyonları, üç kıt'anın can damarlarında, tepeden tırnağa silâhla donanmış Mermerden Düzen'i beklerken, toprak dam altında, tevazuun altın meyvesi birden düştü zamanın kucağına. Toprak dam veya mağara, hurma veya nehir, şahitti.

Babasız doğumdu bu, "baba" (pater)yı putlaştıran Roma'ya karşı. İlâhî komedya değildi bu, ilâhî ironiydi, ilâhî irâde olarak.

"Olgun yaş" önemliydi Roma için. Hakikatı ancak onlar bilebilirdi! Hatta Çiçero, "İhtiyarlık" için övgü düzmüştür. Öyleyse, bu kendine güven heykeli haline gelmiş benliği kırmak için, O, çocukken, "konuşacaktı". "Çocuk" söyleyecekti gerçeği. Hem de "baba"sız gelen "çocuk".

"Roma yurttaşı" değildi o. Ama, ne çıkar, "ilâ-

hî site"nin yurttaşıydı bu gelen.

İki site çarpışacaktı, biri sertliğin, öbürü yumuşaklığın bütün gücünü donanarak...

Kutuplaşma tamamdı. Yahya akımı da geçmişti ilk devre kapamasını sağlamak için.

Romalı, korktuğundan değil, görüntüsünden, eksiklik arzından nefret ettiği için yaklaşmaz cüzzamlıya. Öyleyse, bu gelen, cüzzamlılarla oturup yemek yemeliydi.

Eşeğe binmek onur kırıcıydı romalı için. Öyleyse bu yalancı onuru kırmak için mutlaka eşeğe kırallar gibi kurulmak gerekti. Çiçeklerden taçlarla.

Bir anti - romalı mıydı o; ya da bir anti - roma mı taşıyordu içinde? Belki, ama, O'nu bundan ibaret sanmak, büyük aldanış.

İçinde bir anti - roma vardı ama, bu, Roma'yı kendine getirmek için bir manivelaydı. Yoksa, O, Roma'dan da, anti - roma'dan da ötede bir şey için gelmişti.

Cebrail'in bir kanat vuruşuyla, Saray, Mermer Saray sallanıyordu, bu doğum düğününde.

Zekeriya ortasından biçilmiş, Yahya Peygamber'in kafası kesilmişti. Ne çıkar! Ayaklar, yere sağlam basıyordu. Ve yürüyüş sürüyordu. Yere damlayan kanlardan bin gövde, bin baş dirilerek.

Ve bir İsa dirilerek.

Çarmıh'ı, çobanın sopasını sırtına vuruşu gibi vuran İsa. "Yeni doğum"la gelen İsa. "İlk doğum"dan daha güçlü müydü bu "yeniden doğum?"

Bir doğum depremi. Depremle yarılan toprak. Ve en umulmaz yerden fışkıran su: ölü dirilten su.

Ölü toprakları dirilten süpriz bulutlarının aparı suyu.

Metafiziğin lirizmi, donmuş ihtişamı eritiyordu.

Çiçekler toplanıyordu, gladyatörlere karşı.

Özsular toplanıyordu; özsular özsuyunu ortaya koymak için.

Ashâb-ı Kehf'in beklediği fecir, Meryem'in dayandığı hurma ağacının üzerine ağmıştı.

Ve Hızır, geçiyordu o bilinmez yeşilliğini kentlere serperek: yeni insanı yeşertmek için.

Kudüs, yeniden tapınağın Kudüs'ü oluyordu.

Tapınak, sabrın kitabını, sayfa ve yapraklarını açma gününe ermişti.

Dağları, ovaları, kentleri ve insanları tutan korkuya karşı "Muştu sesi" göğermişti.

Mesellerle ulaşıyordu Muştu her kulağa.

Hardal meselinden başlayarak.

Kavim çemberi kırılıyor, site duvarları yarılıyordu.

Dış hegemonyaya karşı iç hegemonya, insanlığa doğru gelişiyordu.

Can ve ruh, büyük âhengiyle geliyordu: kargılar, mızraklar, kalkanlar dayanabilir miydi?

Cennet'in, Yitik Cennet'in sekizinci kapısı da tamamlanıyordu. Cennet diriliyordu ruhta.

Mucizevî doğumla simgeleniyordu bu diriliş.

Aşk ve merhamet, şefkat ve hakikat, birbirinin içinde, birbiriyle özdeşleşmiş, mermere ekiyordu tohumunu. Mermeri tarla gibi sürüyordu aşk sabanı. Ve ekin, yeni ekin serpiliyordu dört bucağa.

Mermerde bitecekti fidan.

Mucize, doğumla başlayan mucize, yeni hakikat kültürünün boy verişiyle ortaya çıkıyordu.

Dar ve kılişeleşmiş, klasik din donmuşluğu ve onunla çizdiği sınırda zafer borazanlarını öttüren ve zafer taklarını yükselten Roma paganizmi, bu yeni mucize oluşumu önünde, şaşkın, öfkeli ve sar'aya dönüşen bir titreyişin mahkûmu olmanın arefesindeydi.

Yanlış yorumlandı Hazreti İsa. Anlaşılmadı.

Yahudilere göre bir din bozguncusu, yeni bir din uydurucusuydu.

Romalılara göre de, yahudilerin bağımsızlığını çok dolaylı ve değişik bir usûlle gerçekleştirmek isteyen bir ırkçı.

O'na inananlarsa, sonradan abartma yoluyla O'nu ilâhlaştırma yanılgısına düştüler. O'nlara göre O, Tanrı-insan, ya da İnsan-Tanrı'ydı. Böylece, paganizmle yahudilerin tek bildikleri, fakat ırklara tahsis ettikleri Tanrı birleşiyordu. Antik Çağla Yeni Çağ arasında bir köprü gibi düşünmüşlerdi sanki Hazreti İsa'yı bu antik çağ kalıntıları.

Tanrı'yı somutlaştırarak Hazreti İsa'ya vardılar, sonraki hıristiyanlar. Oysa Tanrı'nın somutlaşmaya ihtiyacı mı vardı? Tanrı, en soyut ve en

somuttur. O'ndan daha soyut ve O'ndan daha somut bir şey olamaz.

Üç kol da yanılmıştı.

Yahudiler, donmuş ve ruhu uçmuş, amacını yitirmiş dinlerinin, aslına dönüştürülme görevini, bir "dinde reform" gibi görüyorlardı. "Değişim" yapıyor sanıyordular Hazreti İsa'yı. Halbuki: Hazreti İsa, Din'in özüne yönelmişti. Din'in ruhunu diriltmeyle ödevlendirilmişti. Hakikat'ın mesajını getiriyordu. Din ve hakikat ayrımını yeniden ortadan kaldırma vakti gelmişti. O, bu vaktin mimarıydı.

Romalılarsa O'nu ne kadar küçük ve dar bir dâvanın peşinde görüyorlardı; Elbet, O, içinde yetişip büyüdüğü ve annesi yönüyle de kandaşı olduğu yahudilerin ezilişini onaylamıyordu. Ama, bütün amacı bundan mı ibaretti? Romalı, idare sanatının kurbanı oluyordu bu yanılgısında. Pratik açıdan bakıyordu olaya. Halbuki: O, yalnız yahudiler için değil, bütün insanlık için gelen bir kurtarıcıydı. Maddî ezilmeden kurtarmaya çalıştığı gibi, mânevî ezilmeden, inanç ve ruh ezilmesinden, ahlâk ezilmesinden kurtarmak için de geliyordu. Evet, özgürlükçüydü. Ama, bu özgürlükçülük, ne kendi ırkdaşlarınınkiyle sınırlandırılabilecek, ne de sadece siyasî bağımsızlıkla özdeşleştirilecek bir özgürlükçülüktü. "Ruhun özgürlüğü" söz konusuydu. Bu anlamda, bir yahudi, bir romalı, ya da başka bir ırk veya ülkeden olmak sorunu değiştirmiyordu. Romalı ezerken mahkûmdu. Beriki, ezilirken özgür.

Bu özgürlüğü, bir Orestes özgürlüğü, ya da bir "tabula rasa" özgürlüğü şeklinde de anlamamalı. Çünkü: Tanrısız ruh, özgür olmak bir yana, var bile olamaz. Ruh, ancak, Tanrıyla, var ve özgür olur. Tanrı'sız ruh, ışıksız lâmbadır. Işıksız lâmba ise işlevsizdir. Oysa, özgürlük, işlevde belirir.

Hıristiyanlarsa, tarihin baskısını yenemediler. Roma'ya ödün verdiler sonunda. Onu yendiler ama. O'na yenilerek. Mermeri soluklarıyla hohlar ve kanlarıyla eritirken, içlerine, özbenliklerine, ruhlarına ondan bir katkı oldu. Bunu önleyemediler. Paganizme karşı, Hazreti İsa etrafında bir mit ördüler. Oysa, Peygamber ve peygamberin mucizeleri mite muhtaç değildir. O, Allah'ın elçisiydi, hakikat uygarlığını vâz ediyordu. Yoksa, Tanrı'nın insana dönüşümü veya insanın tanrılaştırılması mitlerinin süjesi veya objesi olma yazgısının öğreticisi değildi.

Ama, O, bu yanılgılar ortasında, gün gibi âşikârdı. Gerçeğiyle O'nu anlamış olanlar vardı. Gerçek müminlerdi bunlar. Azdılar, ama, güçlüydüler. Hakikat sorununu ve cevabını yeniden vazettiler. Yeniden doğdu Uygarlık. Yeniden devam zinciri kuruldu. Roma çökerken, donmuş ve katılaşmış yahudilik, kendi içine kapanıp kalırken, insanlık, bütünüyle hakikate adanmış bir biçimde olmasa bile, değişiyordu, değişime uğruyordu.

Lâmba, yeniden yanmıştı. Işık, kimi yere tümüyle girmese de, karanlığın da tüm yoğunlukla egemenlik sürmesi sona ermişti. Küçük bir gölgede, ya da yer yer, ışık vardı. Bir de loş bir aydınlığa bürülü bir dünya. Dağbaşlarında ışıklar yan-

mıştı, ta uzaklardan bile gözüken. Uzaklaştıkça gölgelerle savaşan bir ışık dünyası sağlanmıştı.

Mihrab, Kudüs'ü ışığıyla etkisi altına almış, Oradan bu ışık, İskenderiye'ye, Roma'ya, Bizans'a vurmaya başlamıştı.

Mum, artık, Meryem'in, altında günlük göksel azığını bulduğu, bir ışık süzüntüsünden, bir hakikat ışınından ibaret değildi. Işın, giderek, ışık huzmesi haline gelmişti.

Tevrat ve Zebur'dan sonra İncil ışığı, rahmet fecrine güllerini birer birer dikiyordu.

Yabanî çiçeklerin kokusu da karıştırılmadı değil, bu gül sabâsına, ama, cins ruhlar, öz kokuyu, câsus kokulardan ayırmasını biliyorlardı.

Ve ayırmasını bileceklerdi hep cins ruhlar.

Öz İncil'le, katışıksız İncil'le, Gerçek İncil'le dolu ruhlar olacaktı hep.

Ta, kitapları özünden toplayıp, en son açılımla yeniden göğerten Ulu Kutsal Kitap gelinceye değin.

Hayatın ölmeğe başladığı her sefer, bir peygamber çıkageldi. Çıkageldi ve ölümün başladığı yerden diriliş başladı onunla.

Hazreti İsa da, hayatın en ihtişamlı görüntüsünde ölümün sezilmesi ve karşısına dirilişin konmasıdır ilâhî irade ve Yazgı tarafından, yoksa sadece bir paradoks, kritik veya ironi değildi paganizm ve antik çağ için.

Hayat, anlamını yitirmeğe başladığı zaman, "hayatın ölümü" başlamış demektir. Tek sebeple

mi yitirmeğe başlar anlamını hayat? Elbet, hayır. Ama sebepler, irili, ufaklı, esasla veya ayrıntıyla ilgili olarak, bir odakta toplaşırlar: hakikat ideasının hayata ışık vermez olduğu noktada. Samimiliğin kaybolduğu, normların "rahm" unsurundan boşaldığı nokta, hayatla hakikat arasına gerilen bir ölüm perdesine ait örümcek ağı benzeri bir örülüş tezgâhının kurulduğu tabiî bir ortam olur.

Hazreti İsa'nın mesajı da "rahm" özüyle, çiçek balıyla dolu idi. Bayatlaşan hayatta tazelik veren bir aşı gibi insan ruhlarına akacaktı bu balözü. İnsan kalbinin bütün cephelerini tutmuştu politika o çağda. Öyleyse gelen mesajın anti politik bir politikası olacaktı. Gönül yüceliği ad yüceliğinin karşısına veya üstüne konacaktı. Silâha karşı silâhsızlık silâh olacaktı. Devletten öte bir şey yok mu sanılıyordu? Öyleyse devletten öte, birey olacaktı.

Hayat, soyun, ismin, ünün abartıldığı noktadan itibaren ölüyordu. Çünkü: isimce önemsiz, ünce hiç olanlar, eziliyordu öbürlerinin karşısında. Öyleyse, gelen peygamber, ilkin babasız gelerek, daha doğumuyla, bu isim ve ün tapıcılığına karşı olacaktı. Sonra mesajıyla, "rahm" özsuyunu kurutan bu tutkuyu yargılayacak ve değersizliğe mahkûm edecekti. Hayata yeni bir "değerlilik" getiriyordu Yeni Bildiri. Yeni bir "yaşama sevinci" getiriyordu o. Hayat, yeniden anlam kazanıyordu. İnananların hayatlarını uğruna feda edebilecekleri kadar büyük bir anlam kazandırılıyordu ona.

İnsanın kendini yitirdikten sonra yeniden buluşunun macerasıdır mesaj. Hayatın ölmeğe baş-

ladığı noktada yiten insan, âb-ı hayatın sembolleştirdiği, kevserin somutlaştırdığı bildiriyle, Mutlak Bildiriyle, dirilmeğe başladığı noktada yeniden gözükecektir. Evet, hayatın gündoğumu ufkunda insan, Peygamberle, yeniden gözükecektir.

Cennetin kapıları, rahmet kapılarıdır. Rahmet kapılarından bir kapıdır Hazreti İsa da. "Rahmetim gazabımı, geçti" diyor Allah. Peygamberlerin gelişiyle, mesajının gönderilişiyle, rahmet kazandı yarışı gazaba karşı. Cehennemin yedi kapısını, Cennetin kapıları bu yarışta birer birer kaparlar.

Cennet'in kapıları, ölüme yüz tutan hayatı tazeler durur. Hayatını yeniden bulan insan, Yitik Cennet'ini başı ucunda görür. Bunu gösteren mucize aynası, "rahm" bildirisidir.

Hazreti İsa, bu yüzdendir ki, durgunlaşmış hayatın özünde bir devrim yaptı. Bir devrimci miydi? Amacı, devrim için devrim miydi? Elbet, hayır. Değiştirme amaç değil araçtı. Bunun için hayat deviniminde yaptığı devrim de, Büyük Değişmezliği amaçlıyordu.

Gönlün devrimiydi bu, kasların değil.

Gelecek zamanı yitiren hayat, yeniden onu buluyordu.

Zamanla ilişkisi kaoslaşan hayat, yeniden kozmosuna kavuşuyordu.

Yeni Ses, öfke'yi yeniden kendi alanına itmişti.

Pandor'un kutusu, yeniden kapatılmıştı.

Diriliş Mucizesi insanda gerçekleşmişti yeniden.

*
* *

Medeniyet, özsuyu kuruduğu, kökleri "rahm"dan ve "gönül"den suyunu alamaz olduğu vakit, bütün alarm düdüklerini çalarak, hayatı ölümden kurtarmak için, içten harekete geçmek zorundadır. Alışkanlıkların kabuğunu kırarak, düşünce ve duygu, erdem ve inanç orijinlerine inmekle, ölüm hilelerini, öldürücü ışınlara tutmuş olacak ve böylece, diriliş, yeni hayat protoplazmasında göğererek filizlenecektir. İç devrim başlayacaktır, tazeleniş, yenileniş için.

Varoluş Cenneti'nin kapıları her kapanma eğiliminde Medeniyetin bir iç direnciyle karşılaştığı takdirdedir ki, O medeniyet yaşar ve gelişir.

Medeniyet, "hayat"ını, tarihin kum fırtınalarına karşı diriliş özlerini ve çekirdeklerini atom gibi kullanabildiği ölçüde, bu çekirdeklerin içinde gizli enerjiyi açığa çıkarabildiği oranda, garantiye alabilir.

Roma'nın dondurup kalıplaştırdığı ruhu, zincirlerinden kurtarıp özgürlüğe kavuşturan bir Peygamber, Hazreti İsa, diriliş mucizesiyle geldiği gibi, Uygarlık da, aklın yönetimindeki donuşa karşı, gönlün buzları çözücü aşk ve merhamet ateşini, Hazreti İsa hararetini tutmasını bilmelidir.

SON PEYGAMBER
YA DA
YENİDEN BULUNMUŞ CENNET

O, Cennetin bir kapısı değil, Cennet'in ta kendisidir.

Cennetin sekiz rahmet kapısıyla ilintili olarak andığımız sekiz peygamber ve onlara bağlı öbür peygamberler, birer kurtuluş kapısı olarak hep O'na açılırlar.

Hazreti Âdem, her ne kadar ilk insan ise de, gerçekte O'nun hakikatından bir tecelli idi. Bu bakımdan, öncelik, nur-u Muhammedî'de, hakikat-ı Muhammedî'de bulunuyordu. Sadece bu nur ve hakikat, yaradılış sırrı ve hikmeti gereği, Hazreti Âdem'le perdelendi.

Her ne kadar, insanlığı, Hazreti Nuh, kurtuluş gemisine aldıysa da, hakikatte asıl Kurtuluş Gemisi O'nun getirdiği İslâm'dır. Nuh'un Gemisi O'na işaret etti. Rahmet perdelerinden bir perde oldu.

Hazreti İbrahim, O'nun Milleti'ni kurdu, O'nun adına putları kırdı, O'nun sevgisi ve sevgililiği ile Allah'ın Dostu oldu; Hazreti İsmail'e bedel kurban koçun, O'nun sürüsünden, gayb sürüsünden geldiğini bildi.

Hazreti Yusuf'un hükümranlığı, O'nun tedbirinden bir nişan verdi.

Hazreti Musa, O'nun Toplumundan, Toplum kuruculuğundan bir muştuydu. Hazreti Musa'ya "sen göremezsin" dendi. Bu, "O görecek" demekti.

Hazreti Süleyman, O'nun Devleti'ni Levh-i Mahfuzdan yeryüzüne indirmek ve nakşetmekle görevliydi. Peteği yerleştirmekti ödevi. Balözünü O dolduracaktı peteğe günü gelince.

Hazreti Yahya, umutsuzluğun en kabarık bir anında O'nun sesini yükseltti. Tebliğ sesini. Kılıçtan keskin sesi. Şehadeti, O'nun zuhurundan bir haberdi. O'na inen "kalk ve korkut!" buyruğunun somutlanışıydı.

Ve O'nun muştu cephesi, Hazreti İsa'da göründü. "Muştula!" kutsal buyruğunu duymuştu Hazreti İsa. O'na yönelen buyruğunu.

Her peygamber, O'nun bir cephesiydi. Bütün cepheler O'nda bütünlendi. Bu yüzden, "din O'nda tamam oldu."

Yitik Cennet, Yeniden Bulunmuş Cennet'e dönüştü O'nda.

Bu yüzden, O'nda yeniden yaratılmış oldu insan. O, İnananlar Milletini yeniden Arza getirdi. İnananlar Toplumunu ve İnananlar Devletini kurdu. Kuralları bir daha değişmeyecek şekilde orta-

ya koydu. Putları kırdı ve Allah'ın tekliğini, benzersizliğini ilân etti. Korkuttu ve muştuladı. Savaştı, yendi ve affetti.

Meyva O'nda olgunlaştı. Ağaç O'nunla kemale erdi.

Mükemmeliyeti O getirdi. O'na vahyedilen kitap da son Kitap oldu. Kıyamete kadar geçerli Kitap.

İyiyi, Güzeli, Doğruyu diriltti. Kötüyü, çirkini, yanlışı ve yalanı yerle bir etti.

O, Dümdüz Cadde'nin, Dosdoğru Yol'un sahibiydi. Hakikat Asfaltı'nın. Bir Yol ki, "bütün dağların üstünden aşar, o dağlar ne kadar yüksek olsalar da."

Bunun için, veliler hep O'na doğru kanat çırpan kutlu kuşlar oldular.

Dünyayı zapteden fatihler, titreten cihangirler, O'nun önünde baş eğdiler.

O, diriliş peygamberiydi. Tek Tanrı inancının dirilticisi. Peygamberler yolunun, Hakikat Uygarlığının dirilticisi.

Metafizikle fiziği yerli yerine koyuşun, altın oranda dengeleyiciliğin dirilticisi.

Sanki bütün peygamberler yanında ve beraberindeydi. Ashâbından her biri bir peygamberi temsil ediyordu. Hazreti Ebû Bekir Hazreti İbrahim'i, Hazreti Ömer Hazreti Musa'yı, Hazreti Osman Zekeriya Peygamberi ve Hazreti Ali Hazreti İsa'yı. Ve öbür sahabelerden her biri bir peygamberi. Bunun içindir ki: "Benim sahabelerim, Ben-i İsrail Peygamberleri gibidirler" buyurdu.

İslâm, en büyük devrim, devrimden öte bir devrim oldu. Diriliş Devrimiydi O.

Miracında bütün peygamberlerle görüştü Son Peygamber. Sonunda da kimsenin ermediğine erdi: Allah'ı gördü. Ve cenneti ve cehennemi gördü. Görülmedik her rengi, her çizgiyi gördü. Yine de "gözü asla kaymadı."

Yalnız insanlar değil, görmediğimiz, idrâk edemediğimiz başka varlıklar, yaratıklar da O'nun ümmetinden oldular.

Bizzat Allah, O'nun âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ilân etti. Artık aksinin olması mümkün müdür?

Kendinden öncekileri de kuşattı, kendinden sonrakileri de. Böylece, O'nun varlığı, yaradılış sırrının odak noktası, ağırlık merkezi oldu.

Cebrail'in durduğu sınırdan ileri geçti. O'nun Allah'la öyle yakınlık anları oldu ki, O anlara ne bir peygamber, ne bir melek aşinâ olabildi.

Eba Yezid-i Bestâmi'ye, verdiği sarhoşlukla akıl almaz sözler söyleten aşk, O'nun denizinden bir damlaydı.

Her peygamber ve veli, yanmış bir çıra idiyse, O yanmış çıraların ve meşalelerin ormanıydı.

O geldi ve bütün kadehler kırıldı.

O geldi ve bütün gurur anıtları devrildi.

Mecusî ateşi söndü.

Sasani sarayı yıkıldı.

Onun izleyicileri Sokrat, Eflâtun, Aristo'dan kalanı aydınlığa çıkardılar.

İmâm-ı Gazalî, Muhyiddin-i Ârabî, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî O'nu ululadılar, O'nun gölgesine sığındılar. Kutluluk ve mutluluk gölgesine.

O, tek tek mucizelerin değil, bütün mucizelerin olağan bir dokuda koluna güç verdiği Peygamberdi. Hira'dan başlıyordu bu gerçeklik mucizesi. Kan rengi mercan kayaların üstündeki taş dikenlerle yara bere içinde, ruh, ilerleyerek, hiç bir insanın ayak basmadığı bir bölgeye giriyordu. İlâhî kelimelerin tek tek işitildiği, Cebrail'in ufukları tuttuğu o akıl üstü bölgeye. Ama, yine de dış âlem yerli yerindeydi. Döşek yerli yerinde. Kent ve yorgan yerli yerinde. Yorganın altında da o ses devam ediyordu. "Ey örtülere bürülü peygamber! Kalk ve korkut."

Çöl uzar, hurmalar sallanırken, o ayağa kalkmış, korkutmakta ve muştulamaktaydı. Bir işaretle ay ikiye bölünüyordu. Ama, buna da büyü diyeceklerdi.

Umutlar âdeta kayboldu ve zulüm kılıçları O'na doğru uzanırken, Hira'dan gelen levha değişecek, yeni bir perde açılacaktı: Hicret perdesi. Olağanüstü olan, bu kez, yol haline geliyordu. Hira, dağda, özdeğişimini yapmış, sır mağarasına dönüşmüştü. Bir dünya, mağarada kayboluyor, yeni bir dünya öbür ucundan Hicret yoluna çıkıyordu. Bir dünya batıyor, bir dünya doğuyordu. Kimse engel olamazdı gelen bu dünyaya.

Daralan göğüs genişliyordu. Medine, Mekke'nin karşısında yükseliyordu. Antik siteler çürümüştü. Yeni Site, İslâm Sitesi, gün ışığında, çiçeklerini açan bir ağaç gibi, bembeyazdı.

Ve atının, ya da devesinin üstünde peygamber ilerliyordu.

Her şey olağandı. Olağanüstü olağanlaşmıştı. Gözlerin kazandığı keskin ışık da, körlük de bu noktadan gerekçesini alıyordu.

Bilmiyorlardı ki, asıl bu olağan görüntüdeydi patlayış. Oluş ve diriliş bu açılımdaydı. Her şeyin anlamı değişmişse, başka ne aranabilir, istenebilirdi?

Ve Sancak, Peygamber Sancağı dikildi Yeni Sitenin tepe noktasına. Şarap küpleri devrildi. Efendi - köle ayrımı kalktı. Beyaz - siyah farkı kalmadı.

Adalet, dopdolu bir bardaktı içilen. Şehitlik en yüksek mevki, en yüce rütbe, en ulu memuriyetti.

Ne kapitalin ezmesi, ne ezilişin öcü, ne bâtıl inanışlar saltanatı! Hepsi Peygamber harbesinin bir vuruşuyla devrilmişti.

Ve bütün bunlar, olağan plandan ayrılmıyordu. Her şey, çadır, at, deve, kılıç, kent, pazar ve mescit çerçevesinde olup bitiyordu.

Hira'dan, o büyük yalnızlıktan sonra, köprü dönem, hicret gelmişti. Ondan sonra da, düzenlerin büyük uyum dönemi geldi. Toplum ve devlet dönemi. Medeniyeti doğuran ve yoğuran dönem.

Toplumunu kurdu Peygamber. Böyle bir toplumu, dünya dünya olalı görmemişti. Her noktasından üstün insanların fışkırdığı toplumdu bu.

Bütün insanlığın yükünü omuzlamıştı Peygamber. İnsanlar bunu hissettiler ve etrafında toplandılar. Çölden doğdu yeniden hakikat mede-

niyeti böylece. Bir daha batmamak üzere doğdu. Yitik Cennet, bir kez daha bulundu. Ve bu uygarlık, Yeniden Bulunmuş Cennet oldu. Cennet, buradan aslına uzar oldu.

İdeal site, ütopya olmaktan çıktı, Medine'nin kimliğinde reel hâle geldi. Realite ve ideal buluştu insanın kalbinde ve ordan davranışları oluşturdu.

Hakikatın eylemi erdem, Toplumun her bucağını tuttu. Şiir, bilim, tasavvuf... musiki, mimari... savaş, barış ve düzen, yeni ve yüceliğe âyarlı olarak tekrar doğdu bu erdemden.

"Kalk ve korkut!", "Kalk ve muştula!" çetin çileler sonunda yemişini vermişti. En şahsî olandan en toplumsal olana, en reelden en metafizik olana uzayan gök armağanı doku örülmüştü. Pandorun kutusu yeniden sıkıca kapatılmıştı. İnsan, meleklerle selâmlaşıyordu. İnsan özgürlüğü alınyazısıyla barışmıştı. "Dinde zorluk, zorlama yoktu." "Kısasta hayat vardı." Ama af ondan üstündü. Çünkü: hayat gibi sınırlı bir levhaya nişan almıyordu. O, ebedîliği kucaklıyordu.

İnsan, yenilmez gibi görünen yalnızlığı aşmıştı. Oruç, namaz, hac hep onunla birlikteydiler. Aktüel, ipekten görünmez zincirlerle bağlanmıştı. Sürekli mucize çağıydı artık çağ. Dünyanın ikindisi uzuyor, insanların gölgesi uzuyordu. Her an batacakmış gibi görünen güneş batmaz olmuştu. Bu da yaradılış sınavının bölünmez sırrıydı.

Medeniyetin ölçüsü ve ilkeleri iyice belirgin kılınmıştı. Odağı ve ekseni tayin edilmişti. Ondan uzaklaşan her kıvrım, kendini nice saklarsa sak-

lasın, barbarlığın, yalanın ve çirkinin rölyefi idi. Ve ona yaklaşan her eğri, düzelip dümdüz, dosdoğru oluyordu. Doğru Yol, apaçık, ortada, aydınlıkta duruyordu.

Ölüm de, yaşama da, bu dirilmenin önünde dize gelmişlerdi. Gök ve yer yeniliyordu kendini. Saç yine ağarıyordu, ama sadece fizik bir zorunlulukla. Yüz yine kırışıyordu, fakat, ruh, genç ve dipdiri kalmak şartıyla. Ebedî olan âb-ı hayat akıyordu gözler önünden. Her kapı çalınışında bir parça Hızır vardı. Ya da bütün olarak Hızır.

Bütün peygamberler ve kitaplar, içiçe, sabit anlamlarını almışlardı. Kavramlar eskimezliğin aynasında boy gösteriyorlardı. Işık - gölge oyunları sonsuz bir yorum ve çoğaltım kapısını aralık bırakıyordu. Ve artık geçmişin inkârı ve geleceğin mahkûmluğu olamazdı. Doğu ve Batı, yeniden zaman ve mekân devrimiyle, dirilişiyle çalkalanıyordu.

İnsanların kendi kendilerini yönetmeleri çağını bütünüyle O açtı. Peygamberleri yadsıyarak değil, onlarla ve onların getirdikleriyle bütünleşerek.

"Selâm"la, "danışma"yla, "uzlaşma ve örgütlenme"yle onlar bundan böyle göksel siteyi yaşatacaklardı.

Çabanın değeri ortaya kondu. Çabasız eriş umudunu, bu yalancı umudu O'nun kılıcı yok etti.

Ses ve söz son sınırına varıp kıyamete kadar öylece yankılanacaktı bundan böyle.

İnsan, dış çizgi uygarlığından iç âleme açıldı.

Buyurucu benlik, otokritiğe kavuştu. Kendini gereğinde kınayabilecekti. Sonra Rahmanî ilhamların yatağı oldu özbenlik. Kalb, ruh, sır, gizli, gizliden gizli iç varoluş dinamiği bilindi. Bütün engeller aşılıp Tanrı'ya varış yolu yordamı bellendi. Ve Tanrı'dan razı olan, Tanrı'nın razı olduğu yüceliklere ermenin yöntemi O'nun izindeki yol işaretleriydi.

Soyut ve somut, fizik ve metafizik, insanoğlunun ruh açılımlarına iklim, konum ve şart sağladı.

Toprağın kanadı, göğün zinciri insanın eline geçti.

Medeniyet böylece bir kez daha yeniden ve bir daha soysuzlaşmazcasına O'nun elleriyle doğruldu.

Özgürlük, eşitlik bütünüyle omuzlandı. Bir yük gibi değil, bir armağan ağırlığıyla.

Medeniyet, güvercin topuklarıyla yeniden geldi.

Hint, Selçuk, Osmanlı varyasyonlarıyla, ebedî uygarlık, sınırlarını kullanıyordu.

Absürdite, bir köşeye sıkıştırıldı. Gereken köşeye, bir yabancı gibi, bir veba gibi.

Sorumluluk, aşk ve neşeyle, görev hakla barıştı. Rahm adaletle, disiplin afla âyarlı bir düzene erdi.

Uygarlık, erdem ve mükemmellik ilkeleriyle yeniden kendi öz boyutlarını aldı.

Savaş başladı. Kötü ile iyinin, doğru ile yanlı-

şın, gerçek ile yalanın, güzel ile çirkinin savaşı.

Peygamber, bu savaşın önderi ve öncüsü. Böylece, yeni zaman, Hicret'le başlar gerçekte.

Din ve dünya, İslâm düzenlemesiyle yorum ve anlamlarına kavuşturuldu.

Ahd-i Atik dünyasından, doğudan, batıdan, Mısır, Yunan ve Roma uygarlıklarından pozitif envanterde ne var ne yok derleyip toparlayacak ve gerçek bütüne ekleyecek potansiyel güç, Peygamber durumalışının bir özelliğiydi.

Yeni Batı, bu uygarlığın bir yanının abartılıp soyutlanmasıyla çiçekler gibi açılacak, fakat özünden mahrum olduğu için bir gün hazanının başladığını idrâk edecekti.

Ah, O'nun kutlu elinin uzanışıyla, ne kadar yol açıldı. Ne öğretiler doğdu Mutlak Öğreti'den. Birbirine uyumlu, âyarlı öğretiler.

Hukuk, tıb, edebiyat, mimarî, musiki, yazı sanatı... sonsuz bir ufuk açıldı yeniden insanın önünde.

Kentler kuruldu, yetenekli ruhların melek kanatlarının şakırtılarını işittiği.

Sular, çeşmelerin zabt-u raptında, uygarlığa katılan başlıbaşına bir uygarlık oldu.

Her kapının ardında Uygarlığın nabzı vuracaktı bundan böyle.

Artık, kitaplar, göğsü genişleten kozmik ışıklardı.

Bir medeniyet vardı ki, medeniyetlerin ölçüsü sayabilirsiniz onu. Ondan uzaklaşmak düşüş, ce-

henneme doğru gitmek demekti. Ona yaklaşmak, Diriliş ve Cennetini bulmak anlamına gelecekti. Ölçü, "Yücelik"ti.

Bir medeniyetin alınyazısı, dramı veya trajedisi, Yitik Cennet - Yeniden Bulunmuş Cennet karşılığında gizliydi. Bu gizli, O'nun getirdiği Uygarlık Bütünlüğü'nde açığa çıkıyor, aydınlanıyordu.

Eleştiri ve başkaldırı yerli yerine konmuştu. Uyum ve beğeni de.

İdeal çizgiler, en keskin ve kesin güvenlikleriyle çekilmişti tabiat ve tarihin taştahtasına. Realitenin uyum ve direnişleri hiç unutulmadan.

Mânevî önderler, devlet adamları, bilginler, şairler... hep o çizgilerden doğacaklardı.

Ne Nietzsche, ne Marx yıkabilir bu Uygarlığı, olsa olsa, atsineğinin koşu atına musallat oluşu gibi, onu yerinde kımıldamağa zorlamak gibi bir görevi üstlenmiş olabilirlerdi bilerek bilmeyerek.

Tanrı'nın zamanı boldur. Zamana muhtaç değildir O. Şeytana, kötüye, uyumsuza, inkâra, kara renge fırsat verişi bundandır. Ama insanın zamanı dardır, zamana muhtaçtır. O zamanı iyi kullanmak zorundadır o. Onun için, Tanrı'nın bir sınav için musallat ettiği, bu yarasalara özgü ruh durumlarından korunmak zorundadır.

Bir Cennet bağışlanmıştır insana. Ve Cennetinin bekçiliğini, koruyuculuğunu yapma onurundan da mahrum edilmemiştir insanoğlu. Ne büyük onurdur bu.

ÇIKIŞ

"İnsanlığın Dirilişi" adlı denememizde hakikata dışından, çevresinden bakmaya çalışmıştık. Kabuktan öze doğru gidişti o. Bu denemede ise, tersine merkezden hareket ettik. İçten dışa, özden kabuğa doğru gittik. Hakikatin kendisi karşımızdaydı; büyük kapıların birinden girip öbürüne ulaşıyorduk. Sonra, sonunda öyle bir kapıdan girmeğe çalıştık ki, bu giriş, bütün kapılardan girmek demek olduktan başka, başlıbaşına, idrâki aşan bir giriş de oluyordu. Öyle ki, öbür kapıların hepsi bu kapıya ulaşmak içindi. O kapılar olmasaydı da sadece bu kapı bulunsaydı yine kâfiydi. Ama, yaradılış hikmeti, bu kapılar kozmosunu gerektiriyordu. Ruh, birdenbire ûlvî ateşin merkezine ulaşamaz. Ona alışa alışa varacaktır. Yoksa yanar. Nasıl ki, Cebrail de o dolaysızlık noktasında durmasını bilmişti, yanmaktan kurtulmak için...

Sırlı dünyayı dolaştık ve şimdi çıkıyoruz. Miracımız tamamlandı. Tekrar toprağa ayak basıyo-

ruz. Yer çekimi kanunundan kurtulmuştuk. Tekrar onu hissettiğimizde bu ayak bağının ne kadar hafif olduğunu şimdi anlıyoruz.

Sır dedik... Aslında her şey açık ve aydınlıktır, anladık. Konumuz, metafizik diye tanımlanabilir bazılarınca... Bir bakıma, doğru. Fiziği aşan bir hakikatın habercileri, toprakta da olsa, öteye ait işaretlerle izlerini bırakırlar... Ama, bir başka bakımdan, tarihî - sosyolojik bir perspektif sindi, bir medeniyetin yaşam öyküsü bakımından, düşünüş tarzımıza. Bir medeniyet nasıl doğar, nasıl gelişir, ne gibi kritik nokta ve aşamalardan geçer, nasıl ölüm sularına erer, özü ve ruhu bakımından, belli başlı ipuçlarıyla çerçevelenmiş bulundu peygamber aksiyonları dönemlerinde.

Korku, muştu, umutsuzluk, umut, beklenen, beklenmeyen, güç ve kolay, nelerle çevrilidir bir uygarlığı diriltme yükümlüleri ve sorumlulukları, bir bir ışığa çıkar oldu, dirilişçi bir zihin araştırması sonucunda.

Yanlış anlaşılmamalı. Peygamberler misyonu, bu denemeyle, bir medeniyet sosyolojisi veya filozofisine indirgenmek istenmiyor. Belki, tam tersine, medeniyet düşüncesi, felsefesi, sosyolojisi veya antropolojisi, o misyon tabakasına yükseltilmekle oradan ruh ve soluk alabilir denmesine yolaçma amacı güdüldü. Ordan ışık almak ve eşyanın tabiatını yeniden bu ışıkta değerlendirmek niyeti çıkış noktamız oldu.

İşaretler, mecazlar, imajlar ve semboller çerçevesinde ilerleyen düşünce, bu yöntemle, gelece-

ğe yönelmede yeni bir dinamizm kaynağı aramış ve hatta bulmuş olur, demek istedik.

Medeniyetini yitirmiş aydınlar yâd uygarlıkların taklit cehenneminde kavrulup dururken, bir diriliş esintisiyle aralarından sıyrılacak olanlar, bu satırlarda, belli belirsiz, yeni bir mayalanmanın ilk çizgilerini sezer gibi olurlarsa, görevin yapılmış olması mutluluğundan bir serinlik ilk sabah çiğlerini düşürmüş olacaktır gecede alev alev yanan ruhumuza kuşkusuz.

SON

İÇİNDEKİLER

7 Âdem
33 Nuh
54 İbrahim
83 Yusuf
99 Musa
105 Süleyman
112 Yahya
120 İsa
130 Son Peygamber ya da
Yeniden Bulunmuş Cennet
141 Çıkış